

НАУКОВ О-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ПАНЧУК ВЛАДИСЛАВ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 342.56:35

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС
ПОМІЧНИКА СУДДІ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ В.А. Панчук

Науковий керівник **Діденко Сергій Володимирович**
доктор юридичних наук,
доцент

Київ – 2018

АНОТАЦІЯ

Панчук В. А. Адміністративно-правовий статус помічника судді в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2018.

У дисертації розкрито теоретико-правові засади адміністративно-правового статусу помічника судді. Визначено адміністративно-правовий статус помічника судді – сукупність його адміністративних обов’язків і прав як службовця патронатної служби, що забезпечує виконання суддею відповідних повноважень і сприяє здійсненню правосуддя, із визначенням особливостей спеціальної дисциплінарної відповідальності помічника судді та адміністративно-правових чинників захисту їх від порушень з боку судді.

До елементів адміністративно-правового статусу помічника судді віднесено: порядок і підстави набуття адміністративної правосуб’єктності помічника судді, функції та завдання помічника судді, адміністративні права та обов’язки, адміністративно-правові підстави взаємодії помічника судді з правоохоронними органами та адміністративно-правову відповідальність у сфері професійної діяльності помічника судді.

Розкрито юридичну природу помічника судді як службовця патронатної служби. З’ясовано місце помічника судді як суб’єкта адміністративного права, який під час виконання адміністративних повноважень упродовж певного часу стає потенційним кандидатом на зайняття посади судді, тобто в подальшому поповнює кадровий запас судової влади, адже є особою з професійними навичками у сфері судочинства.

Визначено роль помічника судді, що полягає в сукупності морально-етичних, професійних та адміністративно-правових чинників компетенції помічника судді, які визначають особливості його моделі поведінки як суб’єкта

адміністративного права, що сприяє здійсненню правосуддя з метою виконання адміністративних повноважень і надання якісних адміністративних послуг у сфері судочинства.

Виявлено принципи адміністративної діяльності помічника судді, які впливають зі змісту й сутності допоміжної ролі службовця патронатної служби в системі судової гілки влади та поєднані із засадами діяльності правової держави з метою виконання основних завдань і функцій судової гілки влади, до яких віднесено: загальні принципи здійснення судочинства (засади, відповідно до яких побудована та функціонує судова система України та які є основою діяльності посадових осіб судової влади); адміністративно-функціональні принципи діяльності помічника судді; морально-етичні принципи діяльності помічника судді.

До адміністративно-функціональних принципів діяльності помічника судді віднесено: принцип взаємодії помічника з суддею, апаратом суду та правоохоронними органами; принцип уникнення конфлікту інтересів; принцип неупередженості; принцип якісного надання адміністративних послуг у сфері судочинства; принцип своєчасного контролю за адміністративним порядком ведення кадрової роботи в судах.

Визначено, що морально-етичні принципи діяльності помічника судді впливають з європейських стандартів здійснення судочинства та полягають у дотриманні помічником судді відповідних засад, основу яких складає повага до гідності людини з поєднанням професійних засад щодо координації та взаємодії помічника судді з апаратом суду, суддями та правоохоронними органами, дотримання принципів доброчесності, професійності та толерантності.

Сформовано зміст адміністративно-правового статусу помічника судді. Визначено функції помічника судді як основні напрямки, які виражають зміст діяльності помічника судді та розкриваються через сукупність організаційно-правових заходів, спрямованих на досягнення мети діяльності помічника судді, із яких провідною визначено забезпечення здійснення

суддею функцій судочинства як високоінтелектуальної адміністративної діяльності.

Розкрито, що провідною функцією помічника судді є забезпечення його всім необхідним для здійснення судочинства як високо інтелектуальної адміністративної діяльності помічника судді, що сприяє значному підвищенню ефективності діяльності судової гілки влади загалом і розвантаженню суддів від великого обсягу технічної роботи зокрема.

Функції помічника судді поділено на такі групи: дослідження й аналітично-статистична (аналітика законодавства та судової практики, узагальнення практики судді та статистики діяльності судді), контрольно-наглядова (підготовка слухань, строки одержання матеріалів, необхідних для розгляду справ, якість протоколів судового засідання, виконання судових рішень, відстеження повідомлень у засобах масової інформації), організаційно-правова (складання проектів судових рішень, постанов, ухвал суду, листів, запитів тощо), функція керівництва секретарем судового засідання (координація його роботи, надання необхідної підтримки й консультацій).

Розкрито завдання помічника судді як адміністративні заходи, які поєднуються з повноваженнями особи патронатної служби в судочинстві та відображають його роль у судовій системі. Визначено, що основним завданням помічника судді є сприяння правосуддю через організаційно-правове забезпечення учасників судочинства, яке передбачається внутрішніми нормами та адміністративним законодавством з метою захисту публічного інтересу суспільства у сфері судоустрою. До додаткових завдань помічника судді віднесено підготовчі дії щодо документованого забезпечення суду й аналітичні та статистичні напрямки стосовно організації роботи суду.

З'ясовано особливості адміністративних обов'язків помічника судді як виду й міри його належної (або необхідної) поведінки, які об'єктивно прописані в адміністративному законодавстві, виходячи з його провідної ролі

в судочинстві як представника юридичної еліти суспільства, на утримання якого витрачаються значні державні кошти, якого слід розвантажити від технічної юридичної роботи, та прописуються з метою підвищення ефективності роботи судді, задоволення прав і законних інтересів судової гілки влади та суспільного інтересу загалом.

Зазначено, що адміністративні обов'язки поділяються на наглядові (дотримання строків у сфері судочинства, підтримка інформаційно-технічного обладнання), контрольні, фінансово-звітні, організаційно-правові та аналітичні, що реалізуються через надання адміністративних послуг судді та здійснення юридично-технічних операцій.

Уточнено, що на кожного помічника судді може бути накладено адміністративні обов'язки додаткового помічника, які передбачають здійснення передбачених законом повноважень як працівника патронатної служби під керівництвом іншого судді в разі виникнення певних організаційно-правових обставин.

Розкрито юридичну природу та здійснено класифікацію адміністративних прав помічника судді як його можливостей, що визначаються і гарантуються нормами адміністративного права, виражають дозволону поведінку стосовно виконання покладених на нього обов'язків.

До основних особливостей адміністративних прав помічника судді віднесено такі чинники: вони є невід'ємною складовою його адміністративно-правового статусу, гарантуються та забезпечуються примусом норм адміністративного права; передбачають можливість учинення певних активних адміністративних дій; виникають у процесі надання специфічних адміністративних послуг судді та учасникам юридичного процесу; прописуються для організаційно-правового забезпечення судочинства, прав і законних інтересів судді.

Адміністративні права помічника судді поділено на: основоположні права (користуватися правами і свободами, передбаченими Конституцією України та іншими актами законодавства, повагу до своєї особистості, честі

та гідності); соціально-правові права (на соціальний та правовий захист, оплату праці, матеріально-технічне забезпечення, пенсійне забезпечення тощо); фінансово-правові (запитувати інформацію щодо організації планово-фінансової діяльності суду, бухгалтерського обліку); організаційно-правові та інформаційні (організовувати роботу судді, користуватися інформаційними базами даних); професійні права (професійне навчання, участь у нарадах, засіданнях робочих груп тощо).

Проведено компаративістичну характеристику зарубіжного досвіду визначення статусу помічника судді, у результаті чого виявлено різноманітні особливості адміністративно-правового статусу помічника судді як незалежного суб'єкта судової юрисдикції, державного службовця, клерка суду, як суб'єкта виконавчої гілки влади та асистента судді, статус і формальні вимоги до яких закріплено в спеціалізованому законі відповідної країни у сфері судоустрою.

Визначено досвід США, де судові службовці здійснюють допомогу судді під час вирішення прецедентних справ, проводять їх опис та аналіз, особливостями їх статусу є те, що вони не є державними службовцями, проте мають широкий спектр правових гарантій та соціальних пільг, які складають цілісну систему їх адміністративно-правового забезпечення, що впливає на високий престиж професії та широке конкурентне середовище в цій галузі.

Виявлено, що у Федеративній Республіці Німеччина та Австрії існує посада правозастосовника (Rechtspfleger), який є незалежним як орган правосуддя та діє на підвідомчій основі відповідно до закону в різних підвидах юрисдикцій, зокрема в судовій, представляє суди у правовідносинах і виконує організаційно-управлінські повноваження.

Розкрито, що у Франції функції помічника судді виконує клерк суду, який є державним службовцем і належить до виконавчої гілки влади (підпорядкований Міністерству юстиції), виконує організаційно-судові повноваження, пов'язані з управлінням судом, наданням допомоги та адміністративних послуг, веденням інформативно-комунікативної роботи.

Виявлено, що в Індії роботу помічника судді виконують юридичні клерки, що є випускниками юридичних факультетів, мають повну цивільну дієздатність і призначаються на посаду за рекомендацією університетів, проходячи при цьому співбесіду в конкурсній комісії, при призначенні відповідно здійснюють організаційно-правові повноваження з допомоги судді впродовж певного строку (на один рік).

Удосконалено законодавство щодо адміністративно-правового статусу помічника судді шляхом покращення захисту адміністративних прав, законних інтересів помічника судді як працівника патронатної служби, ліквідації інституту дисциплінарної відповідальності помічника судді, формальної законодавчої закріпленості прав суддів мати помічників на умовах патронатної служби, матеріального заохочення помічника судді та права самостійно здійснювати добір помічників.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що їх може бути використано у науково-дослідній сфері – для подальшого теоретичного розроблення питань адміністративно-правового статусу помічника; у правозастосовній діяльності – щодо вдосконалення адміністративно-правового статусу помічника судді; у навчальному процесі – під час розроблення та викладання навчальних дисциплін «Проблеми теорії адміністративного права», «Проблеми адміністративно-правового забезпечення у сфері реформування місцевих судів в Україні», у підготовці відповідних підручників, навчальних посібників, конспектів лекцій; у правовиховній сфері – для підвищення правової культури та правосвідомості широкого загалу громадян – суддів, помічників суддів, інших осіб апарату суду.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративні обов'язки, адміністративні права, адміністративно-правовий статус, завдання, патронатна служба, помічник судді, принципи адміністративної діяльності, суддя, функції.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

які засвідчують основні наукові результати дисертації:

1. Панчук В.А. Адміністративні обов'язки помічника судді. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2015. № 2. С. 145-150.
2. Панчук В.А. Місце і роль помічника судді в судовій гілці влади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2016. Випуск 41. Т. 3. С. 84-89.
3. Панчук В.А. Принципы деятельности помощника судьи. *Право и Политика*. 2016. № 4. С. 77-82. (Киргизія).
4. Панчук В.А. Завдання та функції помічника судді. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск № 2. Том 3. С. 178-183.
5. Панчук В.А. Адміністративні права помічника судді. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 2. Т. 3. С. 112-117.
6. Панчук В.А. Поняття адміністративно-правового статусу помічника судді. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Випуск № 5. С. 101-109.
7. Панчук В.А. Зарубежный опыт определения статуса помощника судьи. *Право и Закон*. 2017. № 3. С. 107-112. (Киргизія).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Панчук В.А. Теоретичні аспекти визначення морально-етичних принципів діяльності помічника судді. *Сучасні погляди на актуальні питання правових наук*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 27-28 листопада 2015 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. С. 122-123.
9. Панчук В.А. Проблематика визначення ролі помічника судді в судовій владі. *Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя*: матеріали міжнародної науково-практичної

конференції (м. Дніпропетровськ, 6-7 травня 2016 р.). Дніпропетровськ: ГО «Правовий світ», 2016. С. 104-106.

10. Панчук В.А. Завдання помічника судді: проблематика визначення. *Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 10-11 лютого 2017 р.).* Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 77-79.

SUMMARY

Panchuk V. A. Administrative and legal status of an assistant judge in Ukraine. – *The manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.07 «Administrative Law and Process; finance law; information law» – Research Institute of Public Law, Kyiv, 2018.

The thesis deals with the theoretical and legal basis of the administrative-legal status of the assistant judge. The administrative and legal status of the assistant judge is a set of his administrative duties and rights as a servant of the patronage service, which ensures the execution of the judge's respective powers and promotes the administration of justice, is determined with the definition of the peculiarities of the special disciplinary liability of the assistant judge and the administrative and legal factors protecting them from violations from the judge's side.

The elements of the administrative legal status of the assistant judge include: the procedure and grounds for acquiring the administrative legal personality of the assistant judge, the functions and tasks of the assistant judge, administrative rights and obligations, the administrative and legal basis for the interaction of the assistant judge with law enforcement bodies and administrative and legal responsibility in the field of professional activity of the assistant judge.

The legal nature of the assistant judge as an employee of patronage service is disclosed. The place of the assistant of the judge as an administrative law entity, which during the execution of administrative powers during a certain period of time becomes a potential candidate for the position of a judge, is explained in the future, that is the personnel reserve of the judiciary will be replenished as a person with professional skills in the field of legal proceedings.

The role of the assistant judge which consists of a combination of moral and ethical, professional and administrative factors of the competence of the assistant judge, which determine the peculiarities of his model of behaviour as an

administrative law entity that promotes the implementation of justice for the purpose of exercising administrative authority and providing high-quality administrative services in the field of legal proceedings.

The principles of administrative activity of the assistant judge which follow from the content and essence of the supporting role of the patronage service official in the system of the judicial branch of power, are identified and combined with the principles of the rule of law in order to the basic tasks and functions of the judicial branch of power, which include: general principles of the administration of justice (the principles according to which the judicial system of Ukraine is constructed and functioning and which forms the basis of the activity of officials of the judicial branch); administrative-functional principles of the assistant judge's activity; moral and ethical principles of the assistant judge's activity.

The administrative-functional principles of the activity of a judge's assistant include: the principle of cooperation of the assistant with a judge, court apparatus and law enforcement agencies; the principle of avoiding conflicts of interest; the principle of impartiality; the principle of quality provision of administrative services in the field of legal proceedings; the principle of timely control over the administrative procedure of personnel work in courts.

It has been determined that the moral and ethical principles of the work of an assistant judge derive from European standards of legal proceedings and consist in observance of the relevant principles by a judge's assistant, which is based on respect for human dignity with a combination of professional principles for the coordination and interaction of the assistant judge with the court apparatus, judges and law enforcement agencies, adherence to the principles of integrity, professionalism and tolerance.

The content of the administrative legal status of the assistant judge is formed. The functions of the assistant judge are defined as the main directions that express the content of the assistant judge's activity and are disclosed through a set of organizational and legal measures aimed at achieving the purpose of the assistant judge's activity, of which the leading provision is made for ensuring that

the judge performs functions of justice as a highly intellectual administrative activity.

It is disclosed that the leading function of the assistant judge is to provide the judge with everything necessary for the administration of justice as a highly intellectual administrative activity of the assistant judge, which ensures a significant increase in the efficiency of the activity of the judiciary in general and the unloading of judges from the large amount of technical work in particular.

The functions of the assistant judge are divided into the following groups: research and analytical-statistical (the analysis of legislation and jurisprudence, the generalization of the judge's practice and statistics of the judge), control and supervision (preparation of hearings, terms of receipt of materials necessary for the consideration of cases, the quality of the minutes of the court, enforcement of judgments, tracking of reports in mass media), organizational and legal (drafting of court decisions, rulings, court decisions, letters, requests, etc.), the function of leadership of the secretary of the court session (coordination of work, providing the necessary support and advice).

The tasks of the assistant judge are identified as administrative measures, which are combined with the powers of the patronage service in the judicial process and reflect its role in the judicial system. It has been determined that the main task of the assistant judge is to promote justice assistance through the organizational and legal support of the participants of judicial proceedings, which is envisaged by internal norms and administrative legislation in order to protect the public interest of the society in the field of judicial system. Additional tasks of the assistant judge include preparatory actions regarding the documented provision of the court and analytical and statistical directions regarding the organization of the work of the court.

The peculiarities of the administrative duties of the assistant judge as the type and extent of his proper (or necessary) behavior, which are objectively enumerated in the administrative legislation, are determined, based on his leading role in the legal proceedings as a representative of the legal elite of society, for the

maintenance of which spend significant public funds, which must be relieved from technical legal work, and prescribed in order to increase the efficiency of work of a judge, satisfaction of the rights and legitimate interests, of the judicial branch, of government and public interest.

It is noted that administrative duties are divided into supervision (observance of terms in the field of legal proceedings, support of information and technical equipment), control, financial reporting, organizational, legal and analytical, implemented through the provision of administrative services to judges and the implementation of legal and technical operations.

It has been determined that each assistant judge may be subject to administrative duties of an additional assistant who provide for the exercise of statutory powers as a patronage service employee under the direction of another judge in the event of certain organizational and legal circumstances.

The legal nature and classification of administrative rights of a judge's assistant are revealed, as its possibilities, which are defined and guaranteed by the norms of administrative law, express the permitted behaviour in relation to the performance of the duties assigned to him.

The following factors are attributed to the main features of administrative rights of a judge's assistant: they are an integral part of his administrative and legal status; guaranteed and ensured compulsion of administrative law; provide for the possibility of making certain active administrative actions; arise in the process of providing specific administrative services to judges and participants in the legal process; are prescribed for the organizational and legal provision of legal proceedings, the rights and legitimate interests of a judge.

Administrative rights of a judge's assistant are divided into: fundamental rights (to enjoy the rights and freedoms provided for by the Constitution of Ukraine and other legislative acts, respect for one's personality, honor and dignity); social and legal rights (for social and legal protection, wages, material and technical support, pensions, etc.); financial and legal (to request information on the organization of planning financial activities of the court, accounting);

organizational, legal and informational (to organize the work of the judge, use information databases); professional rights (professional training, participation in meetings, meetings of working groups, etc.).

A comparative characteristic of foreign experience in determining the status of a judge's assistant was conducted, as a result of which various features of the administrative and legal status of an assistant judge as an independent subject of judicial jurisdiction, a civil servant, a clerk of a court as a subject of the executive branch of power and a judge's assistant, status and formal requirements were revealed which are enshrined in the specialized law of the respective country in the field of the judiciary.

The US experience has been identified in which court officials assist the judge in deciding case studies, describes and analyzes them, peculiarities of their status is that they are not civil servants but have a wide range of legal safeguards and social privileges that constitute a coherent system of their administrative and legal provision that affects the high prestige of the profession and the broad competitive environment in this area.

It has been found that in the Federal Republic of Germany and Austria there is a *rechtspfleger*, which is independent as a body of justice and operates on an accountable basis in accordance with the law in various jurisdictions, in particular in the court, represents the courts in legal relationships and performs organizational and managerial responsibilities.

It has been discovered that in France the function of assistant judge is performed by a court clerk that is a civil servant and belongs to the executive branch of government (subordinated to the Ministry of Justice), and performs organizational and judicial powers related to court administration, assistance and administrative services, the introduction of informative- communicative work.

It was found that in India, the work of the assistant judge is carried out by legal clerks who are graduates of law schools, have full civilian capacity and are appointed to the position on the recommendation of universities, while holding the competition commissions with an interview, with the appointment, respectively,

exercise organizational and legal powers to assist the judge during a certain period (one year).

The legislation on the administrative and legal status of a judge's assistant has been improved by improving the protection of administrative rights, the legitimate interests of the assistant judge as a patronage service officer, the liquidation of the institute of disciplinary liability of the assistant judge, the formal legal consolidation of the rights of judges to have assistants under the patronage service, the material incentive of the assistant judge and the right independently to carry out the selection of assistants.

The practical significance of the results obtained is that they can be used in: the research area – for further theoretical development of issues of the administrative and legal status of the assistant judge; the applicable law – on improving the administrative and legal status of the assistant judge; the educational process – during the development and teaching of academic disciplines "Problems of the theory of administrative law", "Problems of administrative and legal support in the field of reforming local courts in Ukraine", in the preparation of relevant textbooks, manuals, lecture; in the legal field – to improve the legal culture and justice of the general public - judges, aide judges, and other persons of the court apparatus.

Key words: administrative duties, administrative responsibility, administrative rights, administrative-legal status, assistant judge, functions, judge, patronage service, principles of administrative activity, tasks.

LIST OF APPLICANT'S PUBLICATIONS

Main scientific results of the thesis:

1. Panchuk V. A. Administrative duties of an assistant judge. *Fighting Organized Crime and Corruption (theory and practice)*. 2015. No. 2. P. 145-150.
2. Panchuk V. A. Place and role of the assistant judge in the judicial branch of power. *Scientific herald of Uzhgorod National University*. The series "Right". 2016. Issue 41. Volume 3. P. 84-89.

3. Panchuk V. A. Principles of the assistant judge's activity. *Law and Politics*. 2016. № 4. P. 77-82. (Kirghizia).

4. Panchuk V. A. Tasks and functions of assistant judge. *Scientific Bulletin of Public and Private Law*. 2016. Issue № 2. Volume 3. P. 178-183.

5. Panchuk V. A. Administrative rights of a judge's assistant. *Scientific Herald of Kherson State University*. Series "Legal Sciences". 2016. Issue 2. Volume 3. P. 112-117.

6. Panchuk V. A. The concept of administrative and legal status of assistant judges. *Scientific Bulletin of Public and Private Law*. 2017. Issue number 5. P. 101-109.

7. Panchuk V. A. Foreign experience in determining the status of assistant judge. *Law and rights*. 2017. No. 3. P. 107-112. (Kirghizia).

publications of thesis approbation:

8. Panchuk V. A. Theoretical aspects of determining the moral and ethical principles of the assistant judge's. *Contemporary Views on Actual Issues of the Legal Sciences: materials of the international scientific and practical conference (Zaporizhzhya, November 27-28, 2015)*. Zaporozhye: Zaporizhzhya city NGO "Truth", 2015. P. 122-123.

9. Panchuk V. A. The problem of determining the role of a judge's assistant in the judiciary. *The formation of civil society in Ukraine: legal framework: materials of the international scientific and practical conference (Dnipropetrovsk, May 6-7, 2016)*. Dnipropetrovsk: NGO "Legal world", 2016. P. 104-106.

10. Panchuk V. A. Task of the assistant judge: problem definition. *The Rule of Law in the Process of State Creation and Protection of Human Rights in Ukraine: materials of the International Scientific and Practical Conference (Odessa, February 10-11, 2017)*. Odessa: NGO "Black Sea Fund of Law", 2017. P. 77-79.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	18
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОМІЧНИКА СУДДІ.....	26
1.1. Поняття та зміст адміністративно-правового статусу помічника судді.....	26
1.2. Місце і роль помічника судді в судовій гілці влади.....	43
1.3. Принципи діяльності помічника судді	60
Висновки до розділу 1	86
РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОМІЧНИКА СУДДІ.....	89
2.1. Завдання та функції помічника судді.....	89
2.2. Адміністративні обов’язки помічника судді в Україні.....	111
2.3. Адміністративні права помічника судді в Україні.....	134
Висновки до розділу 2.....	153
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОМІЧНИКА СУДДІ В УКРАЇНІ.....	157
3.1. Зарубіжний досвід визначення статусу помічника судді	157
3.2. Удосконалення адміністративно-правового статусу помічника судді в Україні.....	177
Висновки до розділу 3.....	192
ВИСНОВКИ.....	197
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	201
ДОДАТКИ.....	221

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Адміністративно-правове забезпечення судової влади є вагомим чинником незалежності судової гілки влади. Незалежність суддів є наріжним каменем винесення справедливих, гуманних і законних рішень відповідно до безумовного панування принципу верховенства права. Адже саме від високої правової культури, правосвідомості й професійної майстерності суддів, помножених на нульову толерантність до корупції, залежить відновлення порушених прав, свобод і законних інтересів громадян, ефективність функціонування судової гілки влади, підтримання загалом правопорядку в державі.

З погляду професійної діяльності, найбільш близькою особою до судді є його помічник, добір якого суддя здійснює самостійно, без конкурсу, що є безпрецедентним випадком у загальній теорії державного управління. Без перебільшення можна сказати, що суддя і його помічник (помічники) є провідною складовою судової гілки влади, від успішності формування і функціонування якої безпосередньо залежить рівень здійснення судочинства, якісне і своєчасне відновлення порушених прав і свобод фізичних і юридичних осіб.

Ситуація щодо судової гілки влади є складною: як показують результати соціологічного дослідження Центру Разумкова стосовно ставлення громадян України до суспільних інститутів, загалом довіру до державного апарату (чиновників) виявляють 11,2% респондентів (не довіряють 80,7%), із них судовій системі зовсім не довіряють 47,3 %, швидше не довіряють 33,6 %, швидше довіряють 8 %, повністю довіряють 1,3 % опитаних громадян¹. Така ситуація склалася в силу багатьох негативних чинників, серед яких провідним є значний некомплект суддів, а також тривала реформація самих судів щодо їх об'єднання. Усе це разом, із

¹ Ставлення громадян України до суспільних інститутів, електоральні орієнтації. Цент Разумкова. 2017. URL: <http://razumkov.org.ua/uploads/socio/Press1017.pdf>

прорахунками у кадровому забезпеченні судової гілки влади, призвело до значного зниження ефективності діяльності судів, насамперед через перевантаженість суддів, що призводить до порушення строків розгляду справ, критично зменшує час на прийняття обґрунтованого рішення суддями.

Означені негативні чинники безпосередньо стосуються помічників суддів, коли їх судді тривалий час не мають повноважень або відсутні з поважних причин (тривале відрядження, відсторонення від посади, відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустка для догляду за дитиною тощо), що призводить до значного перевантаження помічників суддів, які здійснюють судочинство, та невизначеного організаційно-правового стану інших осіб апарату суду. Розв'язання цієї ситуації вимагає не тільки правозастосовних, але й розвитку теоретичних положень щодо адміністрування судової влади загалом і новітнього наукового обґрунтування адміністративно-правового статусу помічників суддів, зокрема й відповідного вдосконалення чинного законодавства.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Схожу проблематику аналізував у своїх працях А. Іванищук, який здійснив комплексний доктринальний аналіз положень адміністративно-правового забезпечення судової влади². В. Куценко здійснював наукові пошуки у сфері організаційно-правового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення незалежності судової влади³. Наукові пошуки О. Михайлова присвячено комплексному науковому дослідженню правового статусу інших учасників адміністративного судочинства, зокрема деякі положення дослідження приділено помічникам суддів⁴.

² Іванищук А. А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади в Україні. автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Відкрит. міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». Київ, 2017. 38 с.

³ Куценко В. Д. Адміністративно-правовий статус Державної судової адміністрації України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. НДІ публ. права. Київ, 2016. 19 с.

⁴ Михайлов О. М. Правовий статус інших учасників адміністративного судочинства в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2015. 22 с.

Крім них окремі питання аналізованої нами проблематики досліджували В. Авер'янов, С. Алфьоров, Н. Армаш, К. Бабенко, О. Бандурка, В. Басс, Д. Беззубов, Ю. Битяк, О. Безпалова, В. Бойко, А. Борко, М. Бояринцева, М. Булкат, В. Галуцько, Ю. Гаруст, О. Гумін, С. Діденко, О. Джафарова, О. Єщук, М. Закурін, Т. Коломоєць, В. Колпаков, Н. Квасневська, С. Кічмаренко, В. Ковальська, А. Ковальчук, А. Комзюк, О. Кузьменко, В. Лаговський, А. Малихіна, Д. Мандичев, А. Манжула, І. Марочкін, С. Обрусна, Я. Окар-Балаж, І. Окунєв, В. Оксін, І. Орловська, І. Осика, А. Рибас, Н. Сібільова, Є. Соболев, К. Чижмарь, А. Чубенко, Д. Шпенюв, П. Шпенюва та ін. Проте вищезазначені вчені розкривали лише окремі аспекти адміністративно-правового статусу помічника судді, не звертаючись до цієї проблематики цілеспрямовано.

Таким чином, загальна недовіра громадян до судової гілки влади, потреба створення умов, щоб судді мали всі наявні ресурси для ефективного відновлення прав, свобод і законних інтересів осіб, наявність у чинному адміністративно-правовому статусі помічників суддів законодавчих прогалин і невідповідностей зумовлюють актуальність дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII, Стратегічного плану розвитку судової влади України на 2013-2015 роки, затвердженого Радою суддів України 21 січня 2012 р., Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. №5, планів науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495), «Адміністративно-правове забезпечення розвитку судової влади в Україні» (номер державної реєстрації 0117U004649).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу теоретико-методологічних засад, нормативних основ і практичної реалізації суб'єктами публічної адміністрації своїх повноважень у сфері здійснення судочинства розробити положення щодо вдосконалення адміністративно-правового статусу помічника судді.

Відповідно до поставленої мети в роботі заплановано вирішити такі *завдання*:

- розкрити поняття адміністративно-правового статусу помічника судді;
- визначити місце й роль помічника судді в судовій гілці влади;
- виявити принципи діяльності помічника судді;
- визначити функції та завдання помічника судді;
- з'ясувати особливості адміністративних обов'язків помічника судді;
- розкрити юридичну природу та здійснити класифікацію адміністративних прав помічника судді;
- провести компаративістичну характеристику зарубіжного досвіду визначення статусу помічника судді;
- удосконалити законодавство щодо адміністративно-правового статусу помічника судді в Україні.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у сфері адміністративно-правового статусу помічника судді.

Предмет дослідження – адміністративно-правовий статус помічника судді в Україні.

Методи дослідження. У ході дослідження було використано сукупність методів наукового пізнання. *Діалектичний* метод дав змогу визначити найбільш якісні ознаки певних явищ, що дозволило виділити наукову новизну («уперше») (підрозділи 1.1, 1.3), а саме розкрити юридичну природу помічника судді та морально-етичні принципи його адміністративної діяльності. Логічні методи *аналізу* й *синтезу* використовувалися майже у всіх підрозділах дисертації (1.1, 2.1, 2.2, 2.3) для

розкриття основних елементів адміністративно-правового статусу помічника судді. Метод *дедукції* дозволив визначити особливості певних правових явищ за допомогою динаміки дослідження від загальних до спеціальних властивостей (підрозділи 1.1, 1.3, 2.2, 2.3, 3.2). Використання методу *індукції* дозволило розкрити одиничні положення, отримані від узагальнення кількісних та якісних ознак (підрозділи 1.2, 2.1, 3.1). Широкого застосування в дисертації набув метод *класифікації* (підрозділи 1.3, 2.1, 2.2, 2.3). *Формально-догматичний* метод використано під час аналізу вітчизняного й зарубіжного законодавства (підрозділи 2.2, 2.3, 3.1, 3.2). Метод *порівняльного законодавства* визначив особливості зарубіжного досвіду визначення статусу помічника судді (підрозділ 3.1). Метод *теоретико-правового прогнозування* дозволив визначити напрямки вдосконалення законодавства в аналізованій сфері (підрозділ 3.2). *Соціологічний* метод допоміг здійснити власне соціологічне опитування (додаток А до дисертації).

Наукова новизна отриманих результатів аргументується тим, що дисертація є першим монографічним дослідженням у вітчизняній правовій літературі, присвяченим аналізу адміністративно-правового статусу помічника судді. У результаті проведеного аналізу сформовано низку висновків, рекомендацій і пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства України в зазначеній сфері, зокрема:

у перше:

– розкрито юридичну природу помічника судді як службовця патронатної служби, який забезпечує виконання суддею відповідних повноважень і сприяє здійсненню правосуддя, призначається за поданням судді під час здійснення судочинства та є його юридичним продовженням, при цьому суддя і помічник судді складають провідний елементарний юридичний компонент судової гілки влади;

– виявлено й описано принципи адміністративної діяльності помічника судді, які впливають зі змісту й сутності допоміжної ролі службовця патронатної служби в системі судової гілки влади, що базуються на

гуманітарній природі сучасного судочинства, людиноцентристській теорії адміністративного права, європейських стандартах здійснення судочинства, основу яких складає повага до гідності людини з поєднанням професійних засад щодо координації та взаємодії помічника судді із суддею, апаратом суду, дотримання засад доброчесності, професійності та толерантності;

удосконалено:

– наукове розуміння функцій помічника судді, серед яких провідною визначено функцію забезпечення судді всім необхідним для здійснення судочинства, як високо інтелектуальної адміністративної діяльності помічника судді, що забезпечує значне підвищення ефективності діяльності судової гілки влади загалом і розвантаження суддів від великого обсягу технічної роботи зокрема;

– поняття адміністративних прав помічника судді – як його можливостей, що визначаються й гарантуються нормами адміністративного права, виражають дозволену поведінку стосовно виконання покладених на нього обов’язків і використовуються у процесі здійснення ним професійної діяльності для організаційно-правового забезпечення судочинства та захисту прав, свобод і законних інтересів осіб у сфері судоустрою;

– законодавство щодо адміністративно-правового статусу помічника судді шляхом покращення захисту адміністративних прав, законних інтересів помічника судді як працівника патронатної служби, ліквідації інституту дисциплінарної відповідальності помічника судді, формальної законодавчої закріпленості прав суддів мати помічників на умовах патронатної служби, матеріального заохочення помічника судді та права самостійно здійснювати добір помічників;

отримали подальшого розвитку:

– наукові положення щодо місця помічника судді в судовій гілці влади, що полягають у визначенні його правового становища як суб’єкта адміністративного права, який під час виконання адміністративних повноважень протягом певного часу стає потенційним кандидатом на

зайняття посади судді, тобто в подальшому поповнює кадровий запас судової влади, адже є особою з професійними навичками у сфері судочинства;

– наукові положення щодо адміністративних обов’язків помічника судді як виду й міри належної (або необхідної) поведінки цієї особи, що прописано в адміністративному законодавстві на основі засад публічного інтересу, який має забезпечити судова гілка влади в суспільстві, виходячи з провідної ролі в ній судді, на утримання якого витрачаються значні державні кошти, та розвантаження його від технічної юридичної роботи, щоб підвищити ефективність здійснення судочинства, для задоволення прав і законних інтересів судді, судової гілки влади та суспільного інтересу загалом;

– компаративістичні положення щодо визначення статусу помічника судді в країнах-учасниках ЄС, у результаті чого виявлено різноманітні особливості адміністративно-правового статусу помічника судді як незалежного суб’єкта судової юрисдикції, державного службовця, клерка суду, суб’єкта виконавчої гілки влади та асистента судді, статус і формальні вимоги до яких закріплено в спеціалізованому законі відповідної країни у сфері судоустрою.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що їх може бути використано у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого теоретичного розроблення питань адміністративно-правового статусу помічника судді (акт упровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правозастосовній діяльності* – щодо вдосконалення адміністративно-правового статусу помічника судді (акт упровадження Приморського районного суду м. Одеси);

– *навчальному процесі* – під час розроблення та викладання навчальних дисциплін «Проблеми теорії адміністративного права», «Проблеми адміністративно-правового забезпечення у сфері реформування місцевих судів в Україні», у підготовці відповідних підручників, навчальних

посібників, конспектів лекцій (акт упровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правовиховній сфері* – для підвищення правової культури та правосвідомості широкого загалу громадян – суддів, помічників суддів, інших осіб апарату суду.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднено та обговорено на трьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Сучасні погляди на актуальні питання правових наук»: матеріали міжнародної науково-практичної конференції» (м. Запоріжжя, 27-28 листопада 2015 р.), «Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя» (м. Дніпропетровськ, 6-7 травня 2016 р.), «Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні» (м. Одеса, 10-11 лютого 2017 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 231 сторінку. Робота містить список використаних джерел із 202 найменувань на 20 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОМІЧНИКА СУДДІ

1.1 Поняття та зміст адміністративно-правового статусу помічника судді

Майже 1,5 тисячі держслужбовців у сфері судочинства можуть залишитися без роботи внаслідок проведення судової реформи. Так, частина службовців зможе продовжити роботу в апараті суду, але на конкурсній основі. А ось помічники суддів обиратися через конкурс не будуть. Суддя вносить подання на призначення помічника самостійно. За думкою експертів, це може створити певні корупційні ризики. Вони пропонують обирати помічників на конкурсній основі й визначити їх чітку кількість. Помічники наразі не є держслужбовцями. І фактично судді самі будуть обирати помічників, що не мінімізує корупційних ризиків. Прозорий конкурс не відбуватиметься, що з позицій експертів є значною проблемою [25].

У сфері судочинства патронатну службу було закладено на основі європейських стандартів. Її відокремлення від державної служби викликано тим, що помічники суддів безпосередньо не виконують функцій щодо забезпечення діяльності держави, а забезпечують роботу судді, здійснюючи допомогу в забезпеченні процесу відправлення правосуддя. Наприклад, винесення рішення – це функціональний обов'язок судді, а його матеріальне забезпечення покладено на апарат, до якого на сьогодні й віднесено помічника [173].

Серед працівників судів, які займають посади помічників суддів, немає впевненості в завтрашньому дні. І це справді так – закон передбачає не тільки позбавлення їх статусу державних службовців, але й низку відповідних наслідків. Так, це стосується поширення на помічників трудових гарантій. Якщо в питанні підстави для призначення на посаду особливих змін немає

(щодо самого судді), то в порядок такого призначення, звільнення та проходження служби законодавці внесли зміни. По-перше, виключено спеціальну перевірку, яку потрібно проходити для вступу особи на державну службу, у зв'язку з тим, що така служба не вважається державною. Це економить час помічника судді від моменту бажання судді вступити з ним у трудові відносини до призначення. Слід зазначити, то така спеціальна перевірка іноді може досягати декількох місяців у зв'язку з бюрократизацією процедури її проведення [173].

Примітним є і той факт, що «роботодавцем для працівника патронатної служби є керівник апарату органу, в нашому випадку – керівник апарату суду. Таким чином, процедура призначення на посаду помічника буде відбуватися таким чином: суддя, обравши кандидата, вносить подання про його призначення, і керівник апарату суду видає наказ про таке призначення. Що стосується укладення між сторонами трудового договору, контракту або іншої підстави для працевлаштування, то на це питання новий Закон відповіді не дає. Швидше за все, ці моменти будуть регламентовані безпосередньо при впровадженні правового акта Кабінетом міністрів або Державною судовою адміністрацією [173].

Законодавче визначення правового статусу помічників суддів дозволить убезпечити їх від незаконного звільнення, сприятиме встановленню принципу законності та справедливості в здійсненні адміністративного судочинства. Відсутність нормативно-правового регулювання процедури звільнення помічника судді з посади спричинює неоднозначність судової практики, неповноту доказування у справі тощо [20, с. 39].

Зважаючи на спеціальні функції, покладені на помічників судді як представників патронатної служби, які полягають у забезпеченні реалізації права людини на справедливий суд, необхідним є визначення процедури прийняття та звільнення їх із посади, установлення юридичних і соціальних

гарантій, що сприятиме усуненню суперечностей, які виникають під час розгляду публічно-правових суперечок за їх участю [20, с. 39].

Таким чином, у зв'язку з реформуванням органів судової влади, а саме зміною юридичної природи статусу помічників суддів, питання визначення їх адміністративно-правового статусу постає досить гостро, що потребує подальших досліджень.

До проблематики визначення адміністративно-правового статусу помічника судді звертали свою увагу такі вчені, як В. Авер'янов, В. Галуцько, О. Гумін, А. Іванищук, Т. Коломєць, Д. Мандичев, О. Михайлов, Я. Окар-Балаж та інші.

Проте вищевказані вчені розкрили загальні аспекти адміністративно-правового статусу, а у зв'язку з реформуванням судової системи ця проблематика залишається недостатньо дослідженою.

У перекладі з латинського status означає положення, стан чого-небудь або будь-кого [156, с. 578]. Енциклопедія визначає статус як правове становище (сукупність прав та обов'язків) фізичної чи юридичної особи [167, с. 626]. Положення правового довідника визначають, що «статус» – це правове становище осіб або організацій, установ тощо; становище індивіда або групи осіб щодо інших індивідів або груп у соціальній системі; установлене нормами права положення його суб'єктів, сукупність їх прав і обов'язків [165; 58, с. 572].

Теоретики права розкривають термін «правовий статус» як систему закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, відповідно до яких індивід як суб'єкт права (тобто як такий, що має правосуб'єктність) координує свою поведінку в суспільстві» [150, с. 377, 381]. У свою чергу М. Бояринцева визначає, що правовий статус – це соціально припустимі та необхідні можливості особи не просто як індивіда, а як громадянина держави, оскільки вони гарантовані авторитетом держави. Зміст правового статусу загалом визначає межі діяльності громадянина щодо інших осіб, колективів, держави, природи,

рамки його активної та пасивної життєдіяльності [19, с. 179]. А. Піголкін вважає, що правовий статус – це визнана Конституцією України або законами сукупність вихідних, невідчужуваних прав і обов’язків людини, а також повноважень державних органів і посадових осіб, які безпосередньо закріплюються за тими чи іншими суб’єктами права [116, с. 241].

На думку В. Корельського, правовий статус як багатоаспектна категорія, по-перше, має загальний, універсальний характер, включає статуси різних суб’єктів правовідносин – держави, суспільства, особи тощо; по-друге, відбиває індивідуальні особливості суб’єктів і реальне положення їх у системі багатоманітних суспільних відносин; по-третє, не може бути реалізована без обов’язків, що кореспондуються правом, без юридичної відповідальності, у необхідних випадках – без правових гарантій; по-четверте, категорія «правовий статус» визначає права та обов’язки суб’єктів у системному вигляді, що дає змогу здійснити порівняльний аналіз статусів різних суб’єктів для відкриття нових шляхів їх удосконалення [70].

О. Михайлов розкрив, що правовий статус є багатоаспектною, комплексною, універсальною категорією, яка має чітку стабільну структуру та встановлює характер і принципи взаємодії суб’єктів суспільних відносин між собою, а також через визначення прав, обов’язків та гарантій їх реалізації визначає місце суб’єкта в системі правовідносин [90, с. 18].

Професор В. Авер’янов наголошував, що правовий статус треба розрізняти в широкому та вузькому розумінні (співвідношення цілого та частини). Так, компетенція (права й обов’язки) є головною складовою змісту правового статусу кожного органу, що доповнюється такими важливими елементами, як завдання, функції, характер взаємозв’язків з іншими органами (як по «вертикалі», так і по «горизонталі»), місце в ієрархічній структурі органів виконавчої влади, порядок вирішення установчих і кадрових питань тощо [1, с. 247].

Отже, правовий статус – це особлива властивість особи, яка визначає її правове становище в суспільстві та розкриває її основні права й обов’язки.

Далі потрібно більш спеціально дослідити поняття адміністративно-правового статусу помічника судді. Так, Я. Окар-Балаж розкриває, що адміністративно-правовий статус як спеціальний правовий статус характеризує особу через її права, обов'язки та відповідальність як суб'єкта адміністративного права і забезпечує участь у суспільних відносинах, які виникають у зв'язку із забезпеченням суб'єктами публічної влади прав і свобод фізичних осіб, при взаємодії органів публічної влади з інституціями громадянського суспільства, а також опосередковано у відносинах, які пов'язані у сфері публічного адміністрування об'єктів державної та комунальної власності, а інколи – у відносинах, які наявні у внутрішньоорганізаційній діяльності органів публічної влади [96, с. 85].

З позиції Т. Коломоєць, адміністративно-правовий статус – це сукупність суб'єктивних прав і обов'язків, закріплених нормами адміністративного права за певним органом. Водночас обов'язковою ознакою набуття суб'єктом адміністративно-правового статусу є наявність у нього конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, що реалізуються в межах як адміністративних правовідносин, так і поза ними [65, с. 64].

О. Костилов визначив, що адміністративно-правовий статус патронатної служби міністра – це комплекс взаємопов'язаних і взаємозумовлених елементів – мети, завдання, функцій, принципів діяльності, порядку утворення, реорганізації, ліквідації, компетенції (сукупність владних повноважень і підвідомчості), юридичної відповідальності, – спрямованих на забезпечення діяльності політичного діяча (міністра) [73, с. 14].

О. Михайлов розкрив статус іншого учасника адміністративного судочинства та визначив, що це особа, яка з метою вирішення завдань адміністративного судочинства залучається судом з власної ініціативи або за ініціативи сторін процесу, або яка вступає в процес на підставі закону, реалізуючи процесуальні права та обов'язки на підставі ухвали суду чи в межах визначеної законом компетенції, а в разі порушення встановлених у суді правил

або протиправного перешкоджання здійсненню адміністративного судочинства може бути притягнута до юридичної відповідальності [90, с. 18].

А. Іванищук удосконалив наукове розуміння адміністративно-правового статусу посадових осіб апарату суду як сукупності їх правосуб'єктності, завдань, обов'язків і прав щодо забезпечення діяльності суддів, надання адміністративних послуг особам, які звернулися до суду із заявами (позовами), підтримання належного процесуального порядку в залі судового засідання, ведення документообігу, процесуальної (технічної) фіксації судового процесу [51, с. 200].

В. Бойко звертає увагу, що адміністративно-правовий статус апарату місцевого суду – це закріплена в нормативно-правових актах сукупність прав, обов'язків, гарантій і повноважень апарату місцевого суду, які визначають його компетенцію в системі здійснення судочинства в Україні, а також положень щодо юридичної відповідальності в цій сфері, що врегульовані нормами адміністративного права [13, с. 10].

Більш спеціально природу судової влади досліджує А. Іванищук, який і розкрив, що адміністративно-правовий статус помічника судді – це сукупність його правосуб'єктності, професійних завдань, зобов'язань і прав щодо допомоги судді та підготовки судових справ до розгляду, виконання інших законних доручень судді та керівника апарату суду в поєднанні з професійними обмеженнями та спеціальною дисциплінарною відповідальністю як державного службовця [25, с. 333].

Отже, адміністративно-правовий статус – це особлива правова складова, яка розкриває становище особи як суб'єкта адміністративного права після набуття адміністративної правосуб'єктності, що надається особі в разі виконання функцій і завдань у конкретних адміністративно-правових відносинах.

Щодо елементів адміністративно-правового статусу помічника судді, то В. Галунько до складу адміністративно-правового статусу особи відносить такі елементи: публічні суб'єктивні права та юридичні обов'язки;

правосуб'єктність особи; адміністративну відповідальність; у деяких випадках – дисциплінарну відповідальність посадових осіб публічної адміністрації [28, с. 90]. Д. Мандичев підкреслює, що правовий статус відображає головні особливості органу, його місце в системі державних органів влади, мету, завдання, функції, повноваження, компетенцію, відповідальність [86, с. 118].

Безпосередньо особливості адміністративно-правового статусу досліджував О. Гумін, який під таким статусом особи трактує комплекс прав і обов'язків, передбачених нормами адміністративного права. До елементів цього статусу науковець відносить правосуб'єктність, права, обов'язки та юридичну відповідальність. При цьому він зазначає, що не всі права, закріплені в законодавстві, характеризують адміністративно-правовий статус. До них належать лише ті, що передбачені нормами адміністративного права та реалізуються у взаємовідносинах з органами публічної влади, оскільки адміністративно-правові відносини існують тільки там, де один із суб'єктів є суб'єктом владних повноважень. Так само вчений говорить і про обов'язки. Адміністративно-правовий статус характеризують тільки ті з них, що зумовлюються виникненням взаємовідносин з органами публічної влади. Водночас для національного законодавства залишається проблемним те, що в нормативно-правових актах головним чином ідеться не окремо про права та обов'язки, а про «повноваження» [31, с. 37].

О. Костилов визначив, що структура адміністративно-правового статусу патронатної служби міністра складається з таких елементів: мета, завдання, функції; принципи діяльності; порядок утворення, реорганізації, ліквідації тощо; компетенція (сукупність владних повноважень і підвідомчості); юридична відповідальність [73, с. 14].

В. Бойко звертає увагу на особливості адміністративно-правового статусу апарату місцевого суду як комплексу засадничих і формально законодавчих чинників, які встановлюють місце й роль суб'єктів публічної адміністрації (керівника апарату місцевого суду, посадових осіб апарату суду та апарату суду

як відносно відокремленого інституту у сфері судової влади в цілому) у сфері адміністративно-правового забезпечення діяльності місцевих судів, яка складається з їх правосуб'єктності, компетентності (юридичних прав та адміністративних обов'язків) і відповідальності, що базуються на нормах адміністративного права, що мають подвійну юридичну природу: по-перше, базуються на джерелах організаційно-правового забезпечення діяльності судової влади, по-друге – на адміністративних джерелах регулювання публічної служби [13, с. 10].

Таким чином, ураховуючи позиції науковців, до елементів адміністративно-правового статусу помічника судді слід віднести:

- порядок і підстави набуття адміністративної правосуб'єктності помічника судді;
- функції та завдання помічника судді;
- адміністративні права та обов'язки;
- адміністративно-правові підстави взаємодії помічника судді з правоохоронними органами;
- адміністративно-правову відповідальність у сфері професійної діяльності помічника судді.

Далі варто визначити нормативні основи правового статусу помічника судді. Так, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 №1402-VIII (а саме ст. 157) визначає загальний статус помічника судді та передбачає, що кожний суддя має помічника (помічників), статус і умови діяльності якого (яких) визначаються цим Законом і Положенням про помічника судді, затвердженим Радою суддів України. Помічником судді може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту й вільно володіє державною мовою. Помічники суддів Верховного Суду мусять також мати стаж професійної діяльності у сфері права не менше трьох років. Судді самостійно здійснюють добір помічників. Помічник судді призначається на посаду та звільнюється з посади керівником апарату відповідного суду за

поданням судді. Помічники суддів з питань підготовки справ до розгляду підзвітні лише відповідному судді [137].

Відповідно до Положення про помічника судді суду загальної юрисдикції, затвердженого рішенням Ради суддів України від 25 березня 2011 року № 14, помічник судді – це посадова особа, яка перебуває на державній службі, забезпечує виконання суддею відповідних повноважень і сприяє здійсненню правосуддя. Помічник судді прикріплюється для кадрового та фінансового обслуговування до апарату відповідного суду. Помічнику судді надається постійне робоче місце в суді, до апарату якого він прикріплений [118].

Проблема полягає в тому, що майже вісім років тому Рада суддів України затвердила Положення про помічника судді суду загальної юрисдикції. У ті часи асистенти суддів перебували на державній службі. Нині ж виникла потреба ухвалити новий акт, який регулював би правила роботи та правовий статус помічників. Підстава розроблення нового положення є такою: відповідно до законів «Про судоустрій і статус суддів», «Про державну службу» в помічників суддів змінився статус. Тепер вони належать до патронатної служби. Змінилися й умови оплати праці [34].

Згідно із Законом України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII до посад патронатної служби належать посади помічників суддів, а особливості патронатної служби в судах, органах та установах системи правосуддя визначаються законодавством про судоустрій і статус суддів. Але в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» про це не зазначається. Тому незрозуміло, в якому порядку призначається і звільняється помічник судді, хто в судах є керівником патронатної служби, а також який статус наукового консультанта, який на відміну від помічника судді мусить ще й мати науковий ступінь [132; 49].

Законом України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII визначено, що працівник патронатної служби призначається на посаду на строк повноважень особи, працівником патронатної служби якої його

призначено. Трудові відносини з працівником патронатної служби припиняються в день припинення повноважень особи, працівником патронатної служби якої його призначено. Акт про звільнення приймається керівником державної служби. Працівника патронатної служби може бути достроково звільнено з посади за ініціативою особи, працівником патронатної служби якої його призначено, або керівника патронатної служби. На працівників патронатної служби поширюється дія законодавства про працю, крім статей 39-1, 41-43-1, 49-2 Кодексу законів про працю України. Особливості патронатної служби в судах, органах та установах системи правосуддя визначаються законодавством про судоустрій і статус суддів [132].

Отже, провідною особливістю адміністративно-правового статусу помічника судді є переведення його до суб'єктів патронатної служби, що призначаються суддею для сприяння здійсненню правосуддя з виконанням адміністративних повноважень для забезпечення прав, свобод і законних інтересів осіб, надання адміністративних послуг і попередження адміністративних правопорушень у сфері здійснення судочинства.

Надалі варто визначитися саме з особливостями правосуб'єктності помічника судді.

Теоретики права А. Колодій і В. Копейчиков наголошують, що для того, щоб бути суб'єктом права, організація або індивід мають володіти правосуб'єктністю. У державних і громадських організаціях правосуб'єктність виражена в компетенції їх органів, тобто в сукупності їх прав та обов'язків, що надаються їм для виконання відповідних функцій [64, с. 192]. С. Слабко звертає увагу, що правосуб'єктність фізичної особи має визначатися як передбачена нормами права здатність (можливість) особи бути суб'єктом (учасником) правовідносин, здійснювати безпосередньо або через свого представника суб'єктивні права та юридичні обов'язки [151, с. 618].

Щодо адміністративного права, то з позиції В. П'ятковського адміністративне право наділяє правосуб'єктністю широке коло учасників соціальних зв'язків, про що свідчить велика кількість управлінських відносин у суспільстві, а система суб'єктів адміністративного права складніша за систему суб'єктів будь-якої іншої галузі права. Це зумовлено як різноманітністю відносин, що регулюються цією галуззю, так і політикою держави, спрямованою на надання права участі в адміністративних правовідносинах різним учасникам. При цьому потрібно відрізнити суб'єкта права від суб'єкта адміністративних правовідносин. Якщо першого наділено потенційною здатністю вступати в правовідносини, то суб'єкт адміністративно-правових відносин є фактичним учасником правових зв'язків [139, с. 649].

О. Зубрицька визначила, що адміністративна правоздатність особи (індивіда) в адміністративному праві – це невід'ємна потенційна можливість фізичних осіб мати належні їм права та обов'язки як владних або некладних суб'єктів адміністративного права. Крім того адміністративна правоздатність має такі ознаки: немає позитивного правового регулювання та безпосереднього визначення категорії в законодавстві; може бути потенційно притаманною будь-якій людині; зумовлена нормами адміністративного права та характером адміністративних правовідносин (організаційно-виконавчими та розпорядчими); не залежить від волі чи іншого психологічного стану суб'єкта; виникає з моменту народження та припиняється в момент смерті; є передумовою для виникнення адміністративної дієздатності; співвідноситься із правовим статусом суб'єкта як право на можливість використання правового статусу [50, с. 104].

В. Галуцько вважає, що адміністративна правосуб'єктність – це передбачена нормами адміністративного права юридична властивість фізичних і юридичних осіб бути учасниками адміністративно-правових відносин; вона складається з трьох елементів – правоздатності, дієздатності та деліктоздатності [28, с. 89].

У свою чергу М. Костів визначає адміністративну правосуб'єктність як здатність мати права й обов'язки у сфері державного управління (адміністративна правоздатність), реалізовувати надані права й обов'язки у сфері державного управління (адміністративна дієздатність) і наявність суб'єктивних прав та обов'язків. Під адміністративною правосуб'єктністю юридичних осіб учений розуміє їх потенційну здатність бути учасниками адміністративних правовідносин, а саме брати участь у правовідносинах, що виникають у сфері державного управління, шляхом реалізації суб'єктивних прав і несення обов'язків [74, с. 18].

Отже, особливості виникнення правосуб'єктності помічника судді як службовця патронатної служби полягають в тому, що помічник судді має підбиратися особисто суддею з прямим адміністративним підпорядкуванням судді, а також нести повну відповідальність (зокрема формально юридичну) за порушення ним трудового законодавства, а також моральну – за порушення норм адміністративного і кримінального права.

Надалі варто визначитися з поняттям патронатної служби, яка є невід'ємним елементом правового статусу помічника судді.

Державні службовці, які працюють у патронатних службах, підпадають під дію Закону України «Про державну службу» та Кодексу законів про працю України і мають відповідно до Конституції України, Закону України «Про державну службу» усі права, закріплені в Конституції та законах. Відповідно до статті 22 Конституції України не припускається звуження змісту та обсягу наявних прав і свобод громадянина порівняно з чинними нормами.

Проте існують і на практиці діють суперечливі нормам Конституції та законів України положення підзаконних актів (постанови Кабінету Міністрів), які хоч і демонструють наявну тенденцію в формуванні національного законодавства, проте виявляються в постійному та систематичному порушенні прав людини, зокрема трудових прав працівників у підзаконних актах, порівняно із Конституцією України, нормами

міжнародних договорів у галузі прав людини, ратифікованих Україною, та законами держави, що спонукає науковців і практиків до здійснення системного перегляду підзаконних актів з метою приведення їх відповідно до законодавчих норм [82, с. 212].

З ухваленням Закону України «Про державну службу» № 889-VIII від 10.12.2015, який набрав чинності з 01.05.2016 року, у практику державного будівництва України було запроваджено інститут патронатної служби. Згідно зі статтею 92 означеного Закону до посад патронатної служби віднесено посади радників, помічників, уповноважених і прес-секретаря Президента України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, його Першого заступника та заступника, працівників патронатних служб Прем'єр-міністра України та інших членів Кабінету Міністрів України, помічників-консультантів народних депутатів України, помічників і наукових консультантів суддів Конституційного Суду України, помічників суддів, а також посади патронатних служб в інших державних органах [132; 173].

Працівник патронатної служби призначається на посаду на строк повноважень особи, працівником патронатної служби якої його призначено. Трудові відносини з працівником патронатної служби припиняються в день припинення повноважень особи, працівником патронатної служби якої його призначено. Акт про звільнення приймається керівником державної служби. Працівник патронатної служби може бути достроково звільнений з посади за ініціативою особи, працівником патронатної служби якої його призначено, або керівника патронатної служби. На працівників патронатної служби поширюється дія законодавства про працю, крім статей 39-1, 41-43-1, 49-2 Кодексу законів про працю України [173; 132].

Час роботи на посадах патронатної служби зараховується до стажу державної служби та враховується при присвоєнні державному службовцю рангу в межах відповідної категорії посад, якщо до призначення на посаду патронатної служби він перебував на державній службі та після звільнення з посади патронатної служби повернувся на державну службу. Працівник

патронатної служби, який виявив бажання вступити або повернутися на державну службу, реалізує таке право в порядку, визначеному цим Законом для осіб, які вперше вступають на державну службу, з обов'язковим проведенням конкурсу. Отже, помічники суддів з набранням чинності нового Закону України «Про державну службу» № 889-VIII від 10.12.2015 утратили статус державних службовців і набували статус працівників патронатної служби [132; 173].

Відповідно до тлумачного словника патронатна служба (англ. *patroning service* від лат. *patronus* – «покровитель») – це сукупність осіб, яких самостійно добирають і приймають на посади згідно зі штатним розписом та категорією керівники державних органів та органів місцевого самоврядування [148, с. 309].

З позиції О. Лазор, патронатні посади – це посади помічників, радників, консультантів, прес-секретарів та інші посади, передбачені штатним розписом для організаційного та інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності членів Кабінету Міністрів України та керівників органів державної влади [81, с. 95].

Як зазначає О. Кости́лев, патронатна служба – це організація діяльності із забезпечення виконання завдань і функцій державної політичного діяча. У свою чергу патронатний службовець – це особа, яка служить в органах публічної адміністрації відповідно до штатного розпису та виконує завдання із забезпечення діяльності організаційного та інформаційно-аналітичного характеру державного політичного діяча. Крім того вчений зазначає, що державні службовці патронатної служби виконують дорадчі функції, які визначаються згідно із завданнями, обов'язками та повноваженнями, що полягають у підготовці пропозицій, прогнозів, порад, рекомендацій, а також необхідних матеріалів для керівництва, організації контактів із громадськістю та засобами масової інформації. Конкретний перелік обов'язків і прав працівників патронатної служби визначається в посадових

положеннях та інструкціях, що затверджуються посадовою особою, при якій утворено службу [71, с. 19].

Варто зазначити, що звільнення помічника з патронатної служби може відбуватися за поданням як судді, так і керівника апарату. Це, а також норма про те, що саме останній є роботодавцем, вказує на значущість помічника судді в статусі патронатного службовця не тільки для судді, але й керівника апарату суду, хоча останній, згідно з принципами патронатної служби, не має жодним чином впливати на помічника. Разом із тим закон установлює, що обов'язками керівника апарату є організація роботи та забезпечення дисципліни саме державних службовців – їх він і може притягати до відповідальності [173].

Найзначнішим для нинішніх помічників є положення про звільнення з посади патронатного службовця у зв'язку із закінченням відправлення правосуддя суддів, у якого працює помічник. Це стосується як відставки, смерті, так і, наприклад, звільнення. Зважаючи на сьогоденню ситуацію, коли судді очікують проходження кваліфікаційного оцінювання та відповідної перевірки, їх помічники не можуть бути впевнені у своєму майбутньому. Як зазначено вище, якщо суддя підлягає звільненню, його помічник як патронатний службовець звільняється автоматично. Трудові гарантії щодо збереження робочого місця або надання іншого у зв'язку зі зміною умов праці, на помічників не поширюються. У разі якщо такий помічник захоче зайняти посаду в апараті, законодавець установив, що претендувати на неї він може на загальних підставах – через конкурс, підготувавши всі документи і пройшовши спеціальну перевірку [173].

Отже, з погляду психологічної теорії права й адміністративно-правових аспектів норм трудового права, правове положення помічника судді є унікальним. Він із суддею складає одну цілісну юридичну елементарну одиницю судової гілки влади за повного адміністративного домінування судді над помічником. Рівність правових відносин тут відсутня: суддя має

право давати помічнику законні вказівки, а помічник зобов'язаний їх виконувати.

Уперше за часи незалежності судова система переживає кардинальні зміни, які не можуть не впливати на професію помічника судді. При цьому жоден орган не координує їх роботи, не контролює дотримання прав, соціальних гарантій та належного виконання ними професійних обов'язків, етики тощо. За багаторічну історію існування професії помічника судді так ніхто й не ініціював створення офіційного підрозділу, який опікувався б долею тисячі працівників [175].

З часів запровадження інституту помічника судді його статус завжди був неоднозначним. Спочатку помічники перебували на державній службі й обиралися на конкурсних засадах. Із прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7.07.2010 правила добору дещо змінилися – право на підбір конкретного помічника отримали виключно судді. Дійсно, такі законодавчі зміни були досить логічними, адже помічник судді має виконувати доручення безпосереднього керівника, а тому такий кадровий добір є виправданим [175].

Власне, саме тому науковці пропонують запровадити нові незалежні інституції, основною метою яких було б створення незалежної платформи для ініціювання законодавчих змін, що поліпшують правове становище помічників, підвищення їхнього професійного рівня, комунікація з представниками інших правничих професій, осучаснення підходів у роботі на рівні з євростандартами закордонних колег, а також висвітлення складних питань у ЗМІ [175].

Отже, на практиці існує проблема адміністративно-правового захисту помічника судді від деяких суддів, які мають низьку правову культуру й дають своїм помічникам злочинні вказівки, здійснюють сексуальні посягання чи примушують здійснювати інші антиморальні дії поза межами службових обов'язків. Виходом із таких ситуацій є надання можливості помічникам

суддів скаржитися на суддів, які порушили присягу, безпосередньо до вищих органів суддівського самоврядування.

Усе вищевикладене дає підстави вважати, що:

– адміністративно-правовий статус – це особлива правова складова, яка розкриває становище особи як суб'єкта адміністративного права після набуття адміністративної правосуб'єктності, що надається особі в разі виконання функцій та завдань у конкретних адміністративно-правових відносинах;

– до елементів адміністративно-правового статусу помічника судді слід віднести: порядок і підстави набуття адміністративної правосуб'єктності помічника судді, функції та завдання помічника судді, адміністративні права та обов'язки, адміністративно-правові підстави взаємодії помічника судді з правоохоронними органами та адміністративно-правову відповідальність у сфері професійної діяльності помічника судді;

– провідною особливістю адміністративно-правового статусу помічника судді є переведення його до суб'єктів патронатної служби, що призначається суддею для сприяння здійсненню правосуддя з виконанням адміністративних повноважень для забезпечення прав, свобод і законних інтересів осіб, надання адміністративних послуг і попередження адміністративних правопорушень у сфері здійснення судочинства;

– особливості виникнення правосуб'єктності помічника судді як службовця патронатної служби полягають у тому, що помічник має підбиратися особисто суддею з прямим адміністративним підпорядкуванням судді, який має нести повну відповідальність (зокрема формально юридичну) за порушення тим трудового законодавства, а також моральну – за порушення норм адміністративного і кримінального права;

– з погляду психологічної теорії права й адміністративно-правових аспектів норм трудового права, правове положення помічника судді є унікальним. Він із суддею складає одну цілісну юридичну елементарну одиницю судової гілки влади за повного адміністративного домінування

судді над помічником. Рівність правових відносин тут відсутня: суддя має право давати помічнику законні вказівки, а помічник зобов'язаний їх виконувати.

– на практиці існує проблема адміністративно-правового захисту помічника судді від деяких суддів, які мають низьку правову культуру й дають своїм помічникам злочинні вказівки, здійснюють сексуальні посягання чи примушують здійснювати інші антиморальні дії поза межами службових обов'язків. Виходом із таких ситуацій є надання можливості помічникам суддів скаржитися на суддів, які порушили присягу, безпосередньо до вищих органів суддівського самоврядування.

Отже, адміністративно-правовий статус помічника судді – це сукупність його адміністративних обов'язків і прав як службовця патронатної служби, що призначається за поданням судді під час здійснення судочинства, є його юридичним продовженням (суддя і помічник судді складають провідну елементарну юридичну складову судової гілки влади), забезпечує виконання суддею відповідних повноважень і сприяє здійсненню правосуддя, із визначенням особливостей спеціальної дисциплінарної відповідальності помічника судді та адміністративно-правових чинників захисту його від порушень з боку судді.

1.2 Місце і роль помічника судді в судовій гілці влади

Зміни, які відбулися в Україні, показують, що вона стала на шлях розбудови правової держави. У зв'язку з цим особливого значення набувають такі вічні цінності, як гарантії захисту прав і свобод людини і громадянина. У правовій державі людина, її права і свободи проголошені найвищою цінністю, їх визнання й забезпечення відповідними гарантіями – найважливіший обов'язок держави. Виходячи з вимог ст. 3 Конституції України, людина, її права і свободи визнаються найважливішими цінностями

та визначають зміст і спрямованість держави. Зазначене свідчить, що найдоступнішим інститутом захисту прав громадян у сфері правових відносин є саме суди першої інстанції. Крім того їхня діяльність має сприяти підвищенню авторитету держави [67; 104].

Необхідність проведення в Україні судової реформи сьогодні ні в кого не викликає сумнівів, оскільки в суспільстві існує реальна проблема із захистом громадянами своїх прав і свобод. Тож ці зміни не просто необхідні, а давно назрілі. Але для їх утілення потрібне насамперед бажання влади забезпечити проведення самої судової реформи, головним завданням якої має стати створення доступної для людей судової системи, укомплектовування судів не просто професіоналами, а людьми з високими моральними якостями та добропорядною репутацією серед співгромадян. Суспільство чекає судової влади, вільної від корупції, готової служити виключно закону та справедливості [45].

Саме суд є органом, що здійснює реалізацію гарантій і захисту прав від імені держави від будь-яких посягань і порушень. Суди здійснюють судову владу самостійно, незалежно від чийої б то не було волі, підкоряючись тільки Конституції України і Закону. Якість цієї діяльності, включаючи доступність судової влади, оперативність, розумність і справедливість правосуддя, забезпечують не тільки судді, а й їхні помічники та інші службовці апарату. Звідси – підвищення вимог до рівня кваліфікації кадрів і потреба підготовки працівників апарату на високому професійному рівні. Така робота має багато специфічних особливостей. Так, належну кваліфікацію спеціаліст отримує тільки безпосередньо в практичній діяльності [104].

Тим часом питанню професійної підготовки кадрів для судових органів з боку наукової громадськості поки що не приділяється достатньо уваги. Законодавство України, на жаль, поки ще не містить розроблених на належному рівні інструкцій і рекомендацій з ефективного виконання помічниками суддів своїх професійних обов'язків [104].

Усе вищевказане підкреслює актуальність дослідження місце і ролі помічника судді в судовій гілці влади. Так, до проблематики визначення місця й ролі помічника судді в судовій гілці влади звертали свою увагу такі вчені-юристи, як В. Авер'янов, В. Галуцько, О. Гумін, А. Іванищук, Т. Коломоєць, Д. Мандичев, О. Михайлов, Я. Окар-Балаж та інші.

Проте у зв'язку з реформуванням судової системи ця проблематика залишається недостатньо дослідженою.

Кожний суддя має помічника (помічників), статус і умови діяльності якого (яких) визначаються Законом України «Про судоустрій і статус суддів» та Положенням про помічника судді, затвердженим Радою суддів України [137]. Як влучно визначає О. Михайлов, оновлення законодавства з питань судоустрою, організаційного забезпечення роботи суду та відсутність з боку вітчизняної юридичної спільноти наукового інтересу до проблем правового статусу помічника судді адміністративного суду зумовлює питання дослідження ролі й ступеня участі «правої руки» судді у здійсненні державно-владних функцій [91, с. 69]. Тому далі потрібно визначити роль помічника судді в судовій гілці влади.

Тлумачний словник визначає, що соціальна роль – це поведінка, очікувана від того, хто має певний соціальний статус. Обмежується вона сукупністю прав і обов'язків, відповідних цьому статусу. Також соціальну роль визначають як сукупність нормативно зумовлених соціальних властивостей, очікувань і зобов'язань у поєднанні з конкретною соціальною позицією [152]. У свою чергу поняття «місце» трактується як становище, яке займає хто-, що-небудь у суспільстві [23, с. 451].

Роль – це модель або тип поведінки, очікувані в соціальній групі від людей, що займають різні позиції. Можна також сказати, що роль – це сукупність очікувань, прав і зобов'язань, спрямованих на людину як володаря певної соціальної позиції. У кожної людини наявна широка мережа соціальних відносин. Частина з них тимчасові, частина – довгострокові й важливі, У мережі соціальних відносин у кожного своя певна соціальна

позиція, на яку спрямовано очікування і якій притаманні усталені права й зобов'язання. Роль досить стабільна: людина змінюється, але її соціальна роль залишається тією ж. Роль можна розуміти як «відповідь» на сукупність очікувань, спрямованих на людину в суспільстві. Роль виставляє своєму виконавцеві поведінкові межі [40, с. 24].

Далі варто визначити більш конкретно роль судової влади, апарату суду та патронатної служби, а підсумовуючи – і роль помічника судді. Судова влада – самостійна незалежна гілка державної влади, що є сукупністю судових органів, наділених повноваженнями щодо здійснення правосуддя у формі цивільного, господарського, адміністративного, кримінального, а також конституційного судочинства. Судова влада відіграє особливу роль як у механізмі реалізації державної влади в цілому, так і в її системі стримувань і противаг. Її основна роль полягає у стримуванні законодавчої та виконавчої гілок державної влади в межах конституційної законності та права через здійснення конституційного нагляду та судового контролю за цими гілками. Суд є арбітром у суперечках про право, оскільки тільки судова влада має право на здійснення правосуддя. Тобто він реалізує принцип справедливості у правозастосувальній діяльності. Одночасно суд є арбітром у процесі законотворчості, системою стримувань і противаг щодо законодавчої та виконавчої гілок державної влади [144].

Т. Струс-Духнич слушно визначає:

1) судова влада є самостійною гілкою влади в системі поділу влади. Ця самостійність – необхідна запорука функціонування правової держави;

2) оскільки судова влада є частиною системи влади, потрібне правове регламентування владних повноважень органів судової влади з метою як наділення їх такою владою (й певними повноваженнями), так і забезпечення незалежності;

3) гарантії незалежності судової влади поширюються на суддів, які здійснюють відповідно до своїх повноважень специфічну владну діяльність. Недоречно припускати зниження рівня гарантій незалежності й

недоторканності суддів у разі ухвалення нових законів або внесення змін до чинних;

4) положення ч. 2 ст. 126 Конституції України «вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється» слід розуміти як забезпечення незалежності суддів у зв'язку зі здійсненням ними правосуддя, а також як заборону будь-яких дій щодо суддів незалежно від форми їх виявлення з боку державних органів, установ та організацій, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, фізичних та юридичних осіб з метою перешкодити виконанню суддями професійних обов'язків або схилити їх до винесення неправосудного рішення тощо [154, с. 175].

Е. Тертична визначила роль судової влади в механізмі поділу влади, що полягає у стримуванні двох інших владних гілок у рамках конституційної законності і права через здійснення конституційного нагляду й судового контролю над цими гілками влади. Основним засобом реалізації влади судами є здійснення ними правосуддя, тобто вирішення правових суперечок між громадянами та організаціями або розгляд справ про вчинення злочинів відповідно до процесуальних норм і основних принципів правосуддя. Судова влада гарантує дотримання прав і свобод людини і громадянина й насамперед права на їх захист, а також забезпечує верховенство закону [157, с. 215].

Дослідниця акцентує на тому, що судова влада відіграє важливу роль у забезпеченні однакового застосування правового регулювання, здійснює інтерпретаційно-правову діяльність, спрямовану на повне і всебічне тлумачення Конституції та законів України, що сприяє запобіганню виникнення суперечностей у компетенції та повноваженнях інших гілок державної влади. Вона є арбітром – вирішує суперечку і висловлюється тільки щодо окремих казусів і ніколи – щодо загальних начал. Нездатність суду висловитися «щодо загальних начал» базується не на відсутності в суддів відповідного бажання, а на неможливості його реалізувати в силу того, що це право законодавчої (представницької) влади. Судова влада є частиною

«системи стримувань і противаг», які є лише наслідком різної природи влади. Причому зміст цих механізмів вбачається в обмеженні повноважень законодавця, органів представництва і в кінцевому рахунку – народного суверенітету. Таке обмеження є обов'язковим, оскільки мова йде про поділ влади, а не про зосередження влади в руках одного органу, нехай навіть утвореного демократичним шляхом [157, с. 215].

Працівники апаратів судів у сьогоднішній нелегкий для авторитету судової влади час мають професійно здійснювати співробітництво зі ЗМІ, підтримувати відносини між судами і суспільством з метою підвищення правової культури суспільства та сприйняття роботи судів, при цьому налагоджуючи співпрацю таким чином, щоб запобігати конфлікту інтересів і не перешкоджати здійсненню правосуддя, включаючи належне й ефективне співробітництво з громадськими організаціями, навчальними закладами, зокрема з метою виховання в дітей та підлітків поваги до судової влади, формування знань про їхні права та їх захист, а також про функціонування судової системи загалом [143].

Працівники апаратів судів мають дотримуватися стратегії комунікаційної діяльності кожного суду в Україні як сукупності комунікативних засобів, методів, прийомів і технік, що мають надати об'єктивну інформацію про діяльність суду і суддів, налагодити постійний зацікавлений діалог із суспільством в інтересах забезпечення незалежності судової влади, гарантування законності та правопорядку, здійснення об'єктивного й неупередженого правосуддя [там само].

На сьогодні слід переглянути роль помічника судді в суді, щоб перетворити цю посаду на престижну правову професію, яка сприятиме ефективному функціонуванню судової системи. Головним стимулом для особи, яка обіймає цю посаду, має бути кар'єрне зростання: робота помічника – крок на шляху до суддівської посади [42].

Як вважає І. Осика, протягом функціонування посади помічника судді в судах помічники суддів виявили себе ефективними працівниками апарату

суду, здатними істотно допомогти суддям в умовах збільшеного навантаження [103]. Також учений зазначив, що протягом багатьох років точилися дискусії з приводу судової реформи, в якій роль і місце помічника судді згадувалися лише в контексті потреби надати судді право добирати собі помічника. Інші аспекти діяльності помічника судді на державному рівні не досліджувалися й не порушувалися. У наукових дослідженнях посади помічника судді також не приділялося належної уваги. Помічники суддів розглядалися лише в контексті організаційного забезпечення суду, зокрема діяльності апарату суду [103, с. 7].

Інші експерти вважають, що помічники суддів відіграють надзвичайно важливу роль у сучасній судовій системі України. Наприклад, головою одного з місцевих судів було зазначено: «висококваліфікований помічник судді є «золотим фондом» будь-якого суду». Роль помічника переоцінити складно, оскільки саме він перевіряє заяву, вивчає матеріали і на першому етапі вирішує, чи достатньо зібрано матеріалів, необхідних для розгляду тієї або іншої справи. Крім цього помічник судді готує проект судового рішення, збирає необхідне законодавство (підбирає законодавчу базу), а також готує правову позицію та її обґрунтування. Суддя може погодитися з такою позицією чи її обґрунтуванням, а може й не погодитися, оскільки він має більший досвід, знає практику і розуміє ту або іншу позицію, викладену в певному законодавчому положенні. Звісно, суддя контролює діяльність помічника, оскільки помічник не несе жодної персональної відповідальності й не має права ухвалювати будь-які рішення. Всю відповідальність покладено на суддю. Ретельність контролю за діяльністю помічника з боку судді залежить від рівня професіоналізму помічника. Особливо важливу роль відіграють помічники суддів в умовах значного навантаження на суддів і суди, належним чином допомагаючи суддям та організовуючи їхню роботу [104].

Помічники суддів є життєво важливими для роботи судової системи. Вони надають службові та юридичні послуги, які є цінними як для

організації, так і для розгляду справ у судах. У помічників суддів посадова інструкція може відрізнятися залежно від юрисдикції, проте юридичні знання та навички управління є загальними рисами [202].

Отже, роль помічника судді – це сукупність морально-етичних, професійних та адміністративно-правових вимог до помічника судді, які визначають особливості його моделі поведінки як суб'єкта адміністративного права, що сприяє здійсненню правосуддя з метою здійснення адміністративних повноважень і надання якісних адміністративних послуг у сфері судочинства.

Далі варто визначити більш конкретно місце судової влади, а підсумовуючи – розкрити місце помічника судді. Судова гілка влади зайняла належне місце серед інших гілок влади. Вона здійснює правосуддя і виконує важливу роль – роль арбітра між гілками влади. Суди фактично втрачають довіру громадян у зв'язку з корупцією, зі зволіканням, прийняттям «рішень на замовлення», безконтрольністю суддівського корпусу. Тому важливим напрямком судової реформи має бути формування у громадян розуміння важливості функціонування в державі дійсно незалежної та самостійної судової влади, головною метою якої має бути утвердження в суспільстві духу справедливості, атмосфери поваги й уважного ставлення до законів [152].

Для вирішення завдання зі створення ефективної судової влади потрібно вирішити 5 основних проблем – законодавчу, організаційну, соціально-психологічну, кадрову та матеріально-технічну. Тому надалі необхідно запроваджувати принципово нові засади її організації та функціонування, адже завдання судової влади в демократичному суспільстві полягає в забезпеченні панування права, гарантуванні прав людини в судовому процесі та встановленні в кожній справі її істинних обставин [там само].

Е. Тертична підкреслює, що місце судової влади в механізмі стримувань і противаг визначається низкою особливих характеристик, які гарантують можливість і реальність виконання судами покладених на них

функції, зокрема: судова гілка державної влади забезпечує вирішення, розв'язання і певною мірою попередження державно-правових конфліктів як між іншими гілками державної влади, так і між органами державної влади й органами місцевого самоврядування, громадськими інститутами та окремими членами суспільства. Вищевказане здійснюється судами конституційної та загальної юрисдикції шляхом перевірки конституційності законів та інших правових актів, а також законності актів, рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, наслідком чого є підтвердження чи втрата їх юридичної сили [157, с. 215].

Т. Пустовойт зазначила, що за своїми властивостями судова влада є державною з усіма належними владі атрибутами й чітко визначеною компетенцією; судова влада є одним із продуктів застосування принципу поділу державної влади з ознаками незалежності й самостійності, що випливають із цього принципу; судова влада повинна мати такі механізми забезпечення її функціонування, що гарантували б її самостійність; судова влада здійснюється в певних організаційних і процесуальних формах, установлених у законі; судова влада має універсальний і виключний характер; вона здійснюється на професійній основі. Основу судової влади, безумовно, становить сукупність судових органів, наділених різною компетенцією. Головним їх призначенням є вирішення юридично значущих справ, що мають правові наслідки. Судовій владі відводиться особлива роль арбітра у суперечках про право. Суб'єктом, який здійснює судову владу, постає не будь-який державний орган, а лише суд із притаманними тільки йому можливостями впливу на поведінку людей і соціальні процеси [138, с. 192].

Судова діяльність є різновидом юрисдикційної діяльності, якій притаманні правоохоронні та правозахисні ознаки. Суди самостійні, незалежні та непідзвітні у своїй діяльності, наділені відповідними повноваженнями, а їх акти мають силу закону в конкретній справі. Діяльність судових установ відрізняється від діяльності правоохоронних органів,

оскільки має ширший предмет, включаючи механізми захисту права, як щодо публічних, так і приватних справ. Звісно, основним завданням діяльності судових установ є здійснення правосуддя, що реалізується в декількох основних формах: конституційне, цивільне, кримінальне, адміністративне, господарське. Проте, незалежно від вирішення питань, які перебувають у площині юриспруденції, судова діяльність обов'язково реалізується в контексті соціальної взаємодії, у системі психологічних, особистісних координат [33, с. 58].

Варто зазначити, що професія судді є однією з найбільш складних юридичних професій. У його діяльності реалізується значна кількість спеціальних якостей і навичок особи, які, будучи приведені в систему, органічно входять у структуру особи судді та визначають його творчий потенціал та індивідуальний стиль діяльності. Вона вимагає не тільки задатків, освіти, але й великого життєвого досвіду, низки професійних навичок і вмінь. Складна праця вимагає від судді підвищених вимог. Крім того юридична діяльність судді за всієї її складності та різноманітності регулюється правом і це накладає відбиток на особу кожного юриста. Уже плануючи свою діяльність, будь-який суддя в думках зіставляє свої дії з нормами законодавства, які їх регламентують.

Одним із головних аспектів діяльності судді є комунікативна діяльність, що полягає у спілкуванні в умовах правового регулювання. Це правове регулювання накладає відбиток на суддю, наділяючи його особливими правами й обов'язками, надаючи спілкуванню специфічного відтінку та виділяючи суддів в окрему групу. Для цієї професії характерна висока емоційна напруженість, частіше пов'язана з негативними емоціями, з необхідністю їх стримувати, а емоційну розрядку відкладати на порівняно значний термін часу.

Праця судді пов'язана з виконанням особливих владних повноважень і правом та обов'язком застосовувати владу іменем закону. Тому в більшості суддів розвивається професійне почуття підвищеної відповідальності за

наслідки своїх дій. Часто в пошуках істини доводиться долати активний чи пасивний супротив багатьох зацікавлених осіб, а в деяких випадках – мікрогруп. Для судді характерний творчий аспект праці [162, с. 150-151].

Судовий процес має також превентивний характер, оскільки він впливає з виховного боку на всіх, хто присутній у залі судового засідання, а також на групи населення, які перебувають за межами суду. Висока якість розгляду кримінальних справ безпосередньо пов'язана з культурою ведення судового процесу. Суд – єдиний державний орган, який застосовує закон в умовах гласності та наочності для населення. Ця обставина покладає на суддю особливе завдання – забезпечення максимальних умов для підвищення рівня правосвідомості громадян для виховання в дусі законослухняної поведінки не тільки тієї людини, яка піддана суду, але і всіх громадян, які опинилися в орбіті діяльності суду чи інформовані про цю діяльність. Суди формують у громадян правосвідомість, соціально-психологічну атмосферу невідворотності покарання, створюють навколо злочинця та його пособників атмосферу морального осуду, стимулюють намагання суспільства виявляти причини й умови, що сприяли вчиненню злочинів [162, с. 150-151].

Сьогодні перед Україною постають нові виклики, боротьба з якими є суттєвим чинником національної безпеки та конкурентоспроможності країни і не може бути забезпечена країною без належного рівня адміністративної спроможності органів державної влади, професіоналізму державних службовців, нових стандартів і процедур їх роботи, адекватних вимогам сучасного життя. Законодавство з питань державної служби не відповідає багатьом нормам-приписам Конституції України, воно морально застаріле, громіздке, нормативні акти багато в чому неузгоджені. Особливість патронатної служби починається з прийняття на посаду, часу перебування на ній, обсягу покладених обов'язків і завдань та закінчується зі звільненням з посади, але досі багато питань у цьому напрямку чітко не врегульовані [15, с. 97].

О. Костилов наголошує, що мета патронатної служби визначається у сприянні в організації всебічного виконання завдань та функцій, які спрямовані на розвиток і процвітання соціуму, задоволення публічних інтересів шляхом формування та реалізації державної політики в одній або декількох сферах [73, с. 14].

З ухваленням нового Закону для державних службовців помічник судді був позбавлений такого статусу та перейшов у розряд патронатної служби. Таке «статусне переформатування» дещо вплинуло на права й інтереси помічників суддів. З одного боку, Закон України «Про державну службу» і віднесення помічників суддів до патронатної служби дозволить виплачувати зарплату помічникові, підвищену за рішенням органу судової влади, якщо він цього вартий, оскільки на нього не буде поширюватися постанова Кабміну про оплату праці працівників держапарату. З іншого боку, на нього не поширюються гарантії держслужби щодо пенсії, відпусток і т. ін. При цьому, дійсно, на тлі проведення оцінювання суддів немає гарантії, що в разі непроходження суддею оцінювання або відмови від нього, його помічник збереже своє місце в суді. Тому тут кожен має вирішити для себе, що для нього важливіше [173].

Усі помічники суддів з нетерпінням чекають ухвалення нового положення про помічника судді, де будуть визначені критерії, за якими призначається заробітна плата, адже за однакового навантаження в одному суді має бути приблизно однакова зарплата, та будуть визначені трудові гарантії, які забезпечували б помічникам суддів упевненість у майбутньому [173].

Отже, виходячи з нерозривності юридичного зв'язку судді та його помічника, варто визначити вторинність адміністративно-правового статусу помічника судді:

1) помічник судді разом із суддею виконує місію судочинства – відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів фізичних і

юридичних осіб, попередження здійснення нових правопорушень шляхом невідворотності притягнення винних до юридичної відповідальності;

2) діяльність помічника судді є життєво важливою для роботи судової системи – через надання специфічних адміністративних послуг, які є вагомими як для учасників юридичного процесу, так і для судової гілки влади;

3) помічник судді насамперед зобов'язаний допомогти судді у здійсненні всього, що стосується здійснення правосуддя;

4) він є патронатним службовцем, який перебуває в адміністративному підпорядкуванні судді;

5) помічник судді є особою, яка має психологічну сумісність із суддею, поважає його і вважає авторитетною людиною;

6) помічник судді є юристом, який, як правило, хоче стати суддею.

Якщо перефразувати відомий військовий вислів на судовий лад, то отримаємо, що поганий той помічник судді, який не мріє стати служителем судової системи. Адже раніше багато хто з юристів ішов працювати в апарат суду з наміром через певний час одягти мантию. До 2010 р., коли діяли старі правила добору суддів, помічники суддів користувалися певними привілеями й без проблем отримували рекомендації на зайняття суддівських посад. Після зміни законодавства помічників зрівняли в правах з іншими претендентами на посади суддів. Утім 2016 року норми нової редакції Закону «Про судоустрій і статус суддів» дозволили Вищій кваліфікаційній комісії суддів визначати особливості проведення добору претендентів на суддівську посаду, які мають стаж роботи на посаді помічника щонайменше 3 роки. Швидше за все законодавець застосував такий підхід, щоб розв'язати кадрову проблему, з якою стикнулася судова система [93].

Держава може певним чином заощадити на підготовці суддів, використовуючи досвід роботи, набутий особою на посаді помічника судді. Упровадження ідеї «помічник як сходинка до професії судді» має й інші переваги. Це дозволило б залучити до роботи на посаді помічника судді

кваліфікованих юристів (зрозуміло, що за умови підвищення престижу самої суддівської посади). До того ж це можливість для такого кваліфікованого юриста пересвідчитися у правильності обраного шляху та у здатності ним йти. На перший погляд, здавалося б, це суто суб'єктивний момент, але він має значення для всієї судової системи, в якій не має бути людей «не на своєму місці» [128].

Характеризуючи судову владу у правовій державі, А. Селіванов визначив, що важливо не тільки досліджувати її місце та роль в аспекті поділу влади, а й визначати перспективи досягнення ефективного функціонування всіх складових судового механізму, тобто виправдовувати своє призначення служити інтересам суспільства, держави, захищати права та свободи громадян. Отож ретельного теоретичного аналізу потребує важлива проблема – формування доктрини ефективного правосуддя. Доктрина ефективного правосуддя передбачає введення нових принципів здійснення судочинства (реалізацію повноважень з новим підходом до об'єктивного й незаангажованого владою правосуддя) [146, с. 14].

Отже, помічник судді є класичним невід'ємним представником судової гілки влади, на якого діють усі позитивні й негативні чинники довіри (недовіри) до суду. Іншими словами, вторинність його адміністративно-правового статусу дозволяє говорити лише про забезпечувальну роль у системі судової гілки влади, яка за своєю сутністю не впливає на ефективність здійснення судочинства. Однак з погляду того, що помічники суддів у більшості випадків лише розпочинають свою юридичну кар'єру на цій посаді, у майбутньому вони стануть новою правовою елітою суспільства, і вплив їх на здійснення судочинства стає провідним.

Варто зазначити, що інколи деякі юристи проголошують, що помічник судді часто є надто вузьким спеціалістом, що сидячи в кабінеті в суді, «не бачить життя» з усіма його складнощами юридичної професії, а тому навряд чи може бути «готовий» у судді. Проте досвід роботи на посаді помічника судді не знімає з такої особи інших вимог, які ставляться до кандидатів на

посаду судді, як і не перекреслює можливість для представників інших юридичних професій стати суддями. Але беззаперечним залишається факт, що фахівець без досвіду роботи на посаді помічника судді потребує значно більшої підготовки до суддівської професії, ніж людина, яка знає цю професію зсередини [128].

Утім деякі представники громадськості скептично ставляться до полегшення помічникам доступу до професії. Активісти навіть закликали юристів-практиків скласти конкуренцію представникам старої системи, зокрема суддям та їхнім помічникам. Адже останні (можливо, й не всі, але більшість), на думку членів окремих громадських організацій, так довго «служили» та дослухалися до думки судді, якому допомагали писати рішення, що, одягнувши мантию, не зможуть позбутися звички виконувати вказівки наставників [93].

Проте загалом прагнення помічника до суддівської кар'єри є цілком логічним етапом професійного розвитку. Так, не всі помічники мріють про суддівську посаду і не кожен готовий до неї. Однак ті, хто готовий до цього, – найкращі претенденти на посаду судді. Їх завжди видно: вони не обмежуються посадовими інструкціями й обов'язками, є універсальними солдатами, які в разі потреби проведуть у канцелярії прийом громадян і знайдуть справу в архіві. Таких помічників не злякаєш складністю справи і строками написання проекту рішення, оскільки вони працюватимуть до ночі, «відпустивши» суддю додому після складного дня, розберуться і напишуть проект рішення, який суддя зранку прочитає, погодить і без виправлень підпише. Саме такі помічники цінують свою роботу, знаючи про те, що суддівська посада – це не тільки красива мантия і нагрудний знак, а й велика відповідальність перед суспільством [75].

Ні для кого не є секретом, що помічник судді займається роботою, яку виконував виключно суддя в ті часи, коли помічників суддів не існувало. Тому ставити під сумнів рівень їхньої готовності до професії судді, частину повноважень якого вони виконують, напевно, недоречно. Стосовно звички

слухати свого керівника (суддю), то тут усе залежить від особистих якостей людини, від її ставлення до своєї професії, поваги до неї і до себе особисто. Але, говорячи про помічника судді саме як про майбутнього претендента на мантию, варто виходити з його готовності до якісного здійснення правосуддя, а також з того, що робота суду має певну специфіку. Саме тому претендент на посаду судді обов'язково повинен мати уявлення про внутрішню роботу суду, зокрема про навантаження, про психологічну складову діяльності. Адже люди приходять до суду зі своїми проблемами, і завдання працівників – не тільки бути технічними виконавцями своїх обов'язків, а й бути готовими до непередбачуваних ситуацій, розуміти особливості поведінки громадян. Тому говорити про повну готовність до роботи судді тих, хто не має практичного досвіду, який є в помічників, не можна [75].

Отже, місце помічника судді полягає у визначенні його правового становища як суб'єкта адміністративного права, який при виконанні адміністративних повноважень протягом певного часу стає потенційним кандидатом на зайняття посади судді, тобто в майбутньому поповнює кадровий запас судової влади, адже є особою з професійними навичками у сфері судочинства.

Усе вищевикладене дає підстави зробити такі висновки щодо ролі та місця помічника судді в судовій гілці влади:

- роль помічника судді – це сукупність морально-етичних, професійних та адміністративно-правових вимог до помічника судді, які визначають особливості його моделі поведінки як суб'єкта адміністративного права, що сприяє здійсненню правосуддя з метою здійснення адміністративних повноважень і надання якісних адміністративних послуг у сфері судочинства;

- виходячи з нерозривності юридичного зв'язку судді та його помічника, варто визначити вторинність адміністративно-правового статусу помічника судді: по-перше, помічник судді разом із суддею виконує місію судочинства – відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, попередження здійснення нових правопорушень

шляхом невідворотності притягнення винних до юридичної відповідальності; по-друге, діяльність помічника судді є життєво важливою для роботи судової системи – через надання специфічних адміністративних послуг, які є вагомими як для учасників юридичного процесу, так і для судової гілки влади; по-третє, помічник судді насамперед зобов'язаний допомогти судді у здійсненні всього, що стосується здійснення правосуддя; по-четверте, він є патронатним службовцем, який перебуває в адміністративному підпорядкуванні судді; по-п'яте, помічник судді є особою, яка має психологічну сумісність із суддею, поважає його і вважає авторитетною людиною; по-шосте, помічник судді є юристом, який, як правило, хоче стати суддею;

– помічник судді є класичним невід'ємним представником судової гілки влади, на якого впливають усі позитивні й негативні чинники довіри (недовіри) до суду. Іншими словами, вторинність його адміністративно-правового статусу дозволяє говорити лише про забезпечувальну роль у системі судової гілки влади, яка за своєю сутністю не впливає на ефективність здійснення судочинства. Однак з погляду того, що помічники суддів у більшості випадків лише розпочинають свою юридичну кар'єру на цій посаді, у майбутньому вони стануть новою правовою елітою суспільства і вплив їх на здійснення судочинства стає провідним;

– місце помічника судді полягає у визначенні його правового становища як суб'єкта адміністративного права, який під час виконання адміністративних повноважень протягом певного часу стає потенційним кандидатом на зайняття посади судді, тобто в майбутньому поповнює кадровий запас судової влади, адже є особою з професійними навичками у сфері судочинства.

Отже, місце і роль помічника судді полягають у сукупності морально-етичних, професійних та адміністративно-правових вимог до помічника судді, які розкривають його правове становище як суб'єкта адміністративного права для здійснення ним завдань, адміністративних прав

та обов'язків у сфері судочинства з метою сприяння здійсненню правосуддя, надання якісних адміністративних послуг і поповнення кадрового запасу судової влади високопрофесійними особами.

1.3 Принципи діяльності помічника судді

Сучасні концепції справедливості є джерелом ідей визнання й захисту прав людини, верховенства права, а також вирішення суспільних конфліктів у формі спеціальних процедур, визначених законом. Ця функція покладена на судову владу як арбітра, що розглядає й вирішує юридично значущі справи. Окрім того суд відіграє важливу роль у вирішенні конфліктів, які виникають на ґрунті розподілу матеріальних та інших цінностей. Справедливість є загальним правовим принципом, який має глибоке соціальне підґрунтя. Установлення суспільної й політичної справедливості є метою більшості акцій протесту, які відбуваються в різних куточках світу. У демократичному суспільстві судова гілка влади відіграє стримувальну та стабілізуючу роль під час проведення зібрань громадян, переводячи громадський дискурс у правове поле [30, с. 24].

Як відомо, організація судової системи є однією з передумов належної та ефективної реалізації державних функцій із відправлення правосуддя. Таким чином, при розгляді питання забезпечення реальності, гарантування й захисту прав, свобод та інтересів людини і громадянина, зокрема засобами судової форми захисту, не може залишатись поза увагою проблематика формування й функціонування судової системи [18, с. 40].

Судово-правова реформа, що здійснюється в Україні, ухвалення нових матеріальних і процесуальних законів суттєво впливає на вдосконалення системи принципів судової влади, надаючи деяким нового змісту. Чітке дотримання всієї системи принципів забезпечує повний, усебічний та об'єктивний розгляд кримінальних, цивільних, господарських,

адміністративних та інших справ і тим самим виконання завдань судової влади. Система принципів судової влади не залишається незмінною. Підкоряючись загальним закономірностям розвитку держави, деякі з них набувають нового змісту, з'являються й нові принципи [87, с. 45].

Отже, у зв'язку з розвитком суспільних відносин у сфері судочинства виникають абсолютно нові правові засади діяльності помічників суддів, які потребують нових викликів і досліджень.

До проблематики визначення принципів діяльності помічника судді звертали свою увагу такі вчені, як В. Авер'янов, Ю. Битяк, Ю. Ведерніков, В. Галуцько, І. Марочкін, В. Молдован, В. Семенов, Н. Сібільова та інші. Проте ці вчені розкрили загальні засади здійснення судочинства, тому питання принципів діяльності помічників судді потребує додаткової уваги.

Усі сторони організації й діяльності суду регулюються нормами права. Серед них слід вирізнити норми, що визначають не окремі деталі устрою суду та його діяльності, а найбільш загальні й найбільш важливі їх аспекти, які в силу цього набувають значення принципів судової влади [87, с. 45]. Теоретики права розкривають принципи права як основні ідеї, вихідні положення, що закріплені в законі, мають загальну значущість, вищу імперативність (веління) і відображають суттєві положення права [92, с. 45]. Також принципи права – це керівні ідеї, положення, провідні засади, що визначають зміст і спрямованість правового регулювання суспільних відносин [24, с. 54].

На думку В. Галуцька, під принципами адміністративного права визначаються основні вихідні, об'єктивно зумовлені засади, на яких базується діяльність суб'єктів адміністративного права, забезпечуються права та свободи людини і громадянина, нормальне функціонування громадянського суспільства й держави [28, с. 102].

Ю. Битяк розкриває, що принципами є вихідні, об'єктивно зумовлені основоположні засади, відповідно до яких формується й функціонує система та зміст галузі права. За межами соціальної активності та практичної

діяльності суб'єктів принципи адміністративного права не можуть бути сформовані й закріплені, а тим більше реалізовані [10, с. 29].

З позиції В. Семенова, принципи діяльності прийнято визначати як основоположні начала, що зумовлені тією роллю, яку вони відіграють в існуванні та розвитку права. Практично принципи діяльності визначають самостійність тієї чи іншої роботи, тому вони висловлюють сутність конкретної поведінки. На їх основі відбувається побудова всіх інших норм, інститутів, які не можуть суперечити принципам. Принципи є якісними особливостями, соціально-юридичною спрямованістю тієї чи іншої діяльності [147, с. 23].

І. Марочкін визначає, що принципами судової влади є норми найбільш загального, керівного характеру, що визначають місце судової влади в системі єдиної державної влади, побудову її основних інститутів і спрямовані на реалізацію завдань, що стоять перед судовою владою. Принципи діють у межах єдиної цілісної взаємопов'язаної та взаємозалежної системи, тому порушення одного з них тягне за собою порушення й інших [87, с. 45].

З позиції М. Булкат, принцип судової влади – це вихідне положення, покладене в основу функціонування складової державної влади в конкретно визначеній сфері її владного регулювання – з приводу встановлення справедливості, відповідно до конкретизованих, аутентичних цінностей та орієнтирів; корелюється з розумінням призначення (мети) цієї держави в суспільстві, її цілями, змістом функцій, які виконує держава в суспільстві (державних функцій); завданнями, поставленими суспільством перед державою та державною владою на кожному етапі її розвитку; відповідає ознакам і функціям судової влади конкретно визначеної держави [21, с. 130].

У свою чергу В. Бойко визначив, що принципи адміністративно-правового забезпечення діяльності місцевих судів – це основоположні ідеї, вимоги засадничого характеру щодо здійснення адміністративно-правового забезпечення місцевих судів, які є основою визначення змісту, механізму й адміністративного інструментарію, а також визначають напрямки

вдосконалення правового забезпечення для реалізації права громадян на чесне, справедливе та у визначені строки судочинство, надання якісних адміністративних послуг у системі місцевих судів [13, с. 10].

Отже, принципи діяльності помічника судді – це провідні начала, які визначають особливості функціонування помічника судді у сфері судочинства в поєднанні із засадами діяльності провідних інституцій суспільства з метою виконання основних завдань і функцій як суб'єктів адміністративного права.

Принципи права впливають на весь процес підготовки нормативно-правових актів, їх видання, установлення гарантій дотримання правових вимог. Вони є основним критерієм для правотворчої, правозастосовної та правоохоронної діяльності державних органів. Від рівня їх дотримання залежить стабільність та ефективність правової системи. Принципи права об'єктивно зумовлені економічним, соціальним, політичним устроєм суспільства, що існує в певній країні, соціальною природою держави і права, характером панівного політичного й державного режиму, основними принципами побудови і функціонування політичної системи певного суспільства [92, с. 45].

Принципи адміністративного права формуються з метою забезпечення прав і свобод людини та громадянина й нормального функціонування громадянського суспільства та держави; установлюють керівні засади-настанови, що визначають найважливіші правила, за якими здійснюється та організується діяльність суб'єктів адміністративного права; характеризуються прогресивністю, засвідчують ідеальні для умов сучасності основоположні засади поведінки суб'єктів адміністративного права, які є реально досяжними [131].

Професор В. Авер'янов наголошує, що принципи адміністративного права визначають характер механізму адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, природу зв'язків, які формуються в процесі цього регулювання. У свою чергу принципи державного управління

– це основоположні ідеї, які визначають порядок організації та здійснення управління. Серед принципів сучасного адміністративного права можна виділити загальні і спеціальні. Загальні принципи мають фундаментальне значення для всієї галузі адміністративного права. Як правило, вони виявляються й деталізуються в принципах спеціальних, характерних для окремих інститутів адміністративного права – принципах державної служби, принципах адміністративної відповідальності, принципах адміністративного процесу тощо [2, с. 121].

Загалом систему принципів права становлять загальні соціальні та спеціальні соціальні (юридичні) принципи.

Загальні соціальні принципи: верховенства громадянського суспільства наддержавою; верховенства правових законів над політичною та фізичною силою; верховенства прав і свобод людини над правами держави тощо.

Спеціальні соціальні (юридичні) принципи:

– загальноправові принципи: гуманізму, рівності громадян перед законом, демократизму, законності, взаємної відповідальності держави й особи;

– міжгалузеві принципи (виражають особливості декількох споріднених галузей права): гласності судочинства (для кримінально-процесуального й цивільного процесуального права), змагальності, матеріальної відповідальності (для цивільного, фінансового, трудового права тощо);

– галузеві принципи (характеризують найбільш суттєві риси конкретної галузі права): диспозитивності (у цивільному праві) та імперативності (у кримінальному праві), принцип презумпції невинуватості (у кримінальному праві) тощо;

– принципи правових інститутів: рівність усіх форм власності (інститут власності), невідворотності відповідальності (інститут юридичної відповідальності) тощо [24, с. 54].

Учені-адміністративісти визначили, що принципи адміністративного права поділяються на загальні принципи адміністративного права; спеціальні галузеві принципи адміністративного права: а) основні галузеві принципи адміністративного права; б) спеціальні принципи окремих інститутів адміністративного права [131].

Будучи єдиною, система принципів судової влади поділяється на три підсистеми: інституціональну (загальні принципи судової влади), функціональну (принципи відправлення судочинства) й організаційну (принципи організації системи судових органів, або судоустрійні принципи). Усі вони хоча й пов'язані між собою, але утворюють самостійні галузеві підсистеми, кожна з яких відрізняється сферою поширення і призначенням. Інституціональні принципи фіксують загальні відносини, що виникають при запровадженні інституту судової влади в суспільстві, окреслюють її місце в системі поділу влади й загальних засад взаємовідносин з іншими державними та приватними інститутами. Функціональні принципи судової влади стосуються відносин, що виникають під час судового розгляду цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних та інших справ. Але на відміну від таких специфічних принципів, на яких будується окремий процес судочинства, функціональні принципи розкривають загальні засади здійснення й реалізації повноважень судової влади, характерні для будь-якого процесу розгляду судової справи і для всіх видів судочинства [87, с. 46].

Організаційні (судоустрійні) принципи звернені до відносин, що виникають не з приводу розгляду й вирішення конкретного виду судової справи, а з приводу організації судової системи, структури її органів, статусу суддів, тобто у зв'язку з організаційними відносинами. У курсі «Організація судових та правоохоронних органів» вивчаються переважно принципи інституціональні й організаційні, а функціональні докладно вивчаються на навчальних курсах з кримінального, адміністративного, цивільного й господарського процесів [87, с. 46].

Інші науковці засади судочинства класифікують за різними ознаками: за дією в системі права – загальні, міжгалузеві, галузеві; за формою нормативного закріплення – конституційні (закріплені Конституцією) та інші (закріплені в законодавстві про судочинство); за роллю в регулюванні процесуально-правового становища суб'єктів правовідносин – ті, що визначають процесуально-правову діяльність суду та інших органів, і ті, що визначають процесуальну діяльність учасників процесу та інших осіб, які беруть участь у судочинстві; за предметом регулювання – організаційні (організації судоустрою та судочинства), функціональні (засади процесуальної діяльності), ті, що визначають зміст процесуальної діяльності (установлення об'єктивної істини), і ті, що регулюють процесуальну форму виконання процесуальних дій [167, с. 129; 115, с. 10].

А. Борко визначив, що судова система – це сукупність структурно і функціонально взаємопов'язаних, сформованих на основі демократичних засад і принципів державних органів – судів, повноважних у відповідному процесуальному порядку розглядати та вирішувати конфлікти (суперечки) з метою захисту прав громадян, інтересів суспільства та держави. Принципи судової системи становлять собою організаційні принципи судової влади; принципи судочинства (правосуддя) співпадають із функціональними (процесуальними) принципами судової влади, а принципи судової системи та принципи судочинства (правосуддя) можуть бути співвіднесені як окреме та окреме в межах єдиного цілого (судової влади) [18, с. 40].

А. Селіванов визначив, що новелізація принципів правосуддя передбачає доктринальне формування нового мислення з позицій концепції судового права як науки й навчальної дисципліни. До нових принципів правосуддя, на його погляд, слід віднести такі:

- обов'язкове дотримання територіальної завершеності в розгляді судових справ із визначенням вичерпної предметної підсудності;

- застосування в усіх справах судового розгляду (крім конституційних і кримінальних) скорочених процедур за принципом судового самообмеження;

- досудовий розгляд переговорного залагодження суперечок, включаючи умови встановлення відповідальності (з визначенням вини) в адміністративних і кримінальних правопорушеннях;

- застосування судової визначеності (реальної перспективи) щодо забезпечення виконання правосудних рішень способами їх виконання, вказаними в судових рішеннях;

- суддівська доброчинність;

- професійна суддівська бездоганність (самообмеження суддів як ідеологічна аксіома професійного статусу), оскільки цей вид державної служби пов'язаний із суспільною довірою до судової влади;

- безперервність судового процесу й право судді розпочинати ведення нової справи, коли завершено провадження попередньої;

- установлення процесуальної активності прокурора;

- розширення повноважень судів усіх рівнів щодо застосування конституційного нормоконтролю з метою виявлення порушень конституційних принципів у сфері публічно-правових відносин.

Доктринальний підхід до визначення нових принципів у системі правосуддя, на погляд ученого, дасть змогу продовжувати концептуальну модель судової реформи, яка відображена в нових законах [146, с. 14].

Таким чином, поєднуючи загальну та спеціальну класифікацію принципів адміністративного права й судочинства, до принципів діяльності помічника судді слід віднести: загальні принципи здійснення судочинства (засади, відповідно до яких побудована та функціонує судова система України та які є основою діяльності посадових осіб судової влади); адміністративно-функціональні принципи діяльності помічника судді; морально-етичні принципи діяльності помічника судді.

Як вдало визначила О. Уварова, для правозастосування важливою є побудова принципів у систему, що складається з двох взаємопов'язаних підсистем. Першу підсистему становлять принципи, зміст яких становлять вимоги до процесу праворегулювання, зокрема процесів правозакріплення,

правотлумачення і правозастосування. Такі вимоги переважно подано в змісті принципу верховенства права. Другу підсистему становлять вимоги, які застосовуються безпосередньо до відносин, що потребують урегулювання, відображають їх змістові зв'язки. Взаємозв'язок і взаємодія принципів двох указаних підсистем зумовлені тим, що у своїй основі вони мають спільний фундамент, який становлять принципи справедливості, свободи, рівності й гуманізму, що об'єднують дві зазначені підсистеми, забезпечуючи єдність і стабільність правового регулювання [160, с. 174].

Із норм Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 №1402-VIII випливає низка принципів, зокрема здійснення правосуддя виключно судами, незалежність судів, право на справедливий суд, право на повноважний суд, рівність перед законом і судом, професійна правнича допомога при реалізації права на справедливий суд, гласність і відкритість судового процесу, мова судочинства й діловодства в судах, обов'язковість судових рішень, право на перегляд справи та оскарження судового рішення тощо [137].

Крім того А. Іванищук розкрив загальні принципи адміністративно-правового забезпечення судової гілки влади: поділу влади на законодавчу, виконавчу й судову; принцип верховенства права та правового закону; принцип здійснення судочинства виключно судами; принцип обов'язковості рішень судів; принцип незалежності й недоторканності суддів; принцип територіальності та спеціалізації судів, принцип інстанційності. Також ученим розкрито принцип верховенства права та правового закону стосовно того, що суб'єкти публічної адміністрації зобов'язані при забезпеченні діяльності суддів та органів правосуддя суворо дотримуватися законодавства, діяти виключно відповідно до другої формули правового регулювання «заборонено все крім того, що прямо дозволено законом», що відображено у статтях 6 та 19 Конституції України; публічна адміністрація судів має суворо дотримуватися адміністративних процедур і правил юридичної техніки; публічна адміністрація судової гілки влади зобов'язана всіма дозволеними

законодавством засобами забезпечувати попередження та припинення протиправних посягань на права й законні публічні інтереси осіб, які звернулися до суду за юридичним захистом, невідворотно притягувати винних у скоєнні правопорушень, що посягають на нормальне функціонування судової гілки влади, до юридичної відповідальності [51, с. 108].

Отже, загальні принципи здійснення судочинства є основою професійної діяльності помічника судді та розкриті у провідних нормативно-правових актах, що визначають засади функціонування судової системи України, до них зокрема слід віднести принципи верховенства права, законності, забезпечення права на справедливий суд, обов'язковості судових рішень та ін.

Помічник судді у своїй роботі керується Конституцією України, Законами України «Про судоустрій і статус суддів», «Про державну службу», іншими законами та нормативно-правовими актами України, Правилами поведінки працівника суду, затвердженими рішенням Ради суддів України від 6 лютого 2009 року № 33, рішеннями зборів суддів відповідного суду, Інструкцією з діловодства суду, Правилами внутрішнього трудового розпорядку суду, Положенням про помічника судді суду загальної юрисдикції, затвердженим рішенням Ради суддів України від 25 березня 2011 року № 14, а також посадовою інструкцією [118].

Таким чином, адміністративно-функціональні принципи діяльності помічника суду впливають зі спеціалізованих нормативно-правових актів його діяльності.

Чинний Закон України «Про державну службу» 10 грудня 2015 року № 889-VIII визначає засади здійснення державної служби, і хоча помічник судді є працівником патронатної служби, засади їх діяльності є ідентичними, а тому державна служба здійснюється з дотриманням таких принципів: верховенства права; законності; професіоналізму; патріотизму;

добросовісності; ефективності; забезпечення рівного доступу до державної служби; політичної неупередженості; прозорості; стабільності [132].

Крім того треба звернути увагу на позицію В. Бойка щодо спеціальних принципів адміністративно-правового забезпечення діяльності місцевих судів, зокрема принцип першочергового забезпечення суду суддями означає, що всі суб'єкти публічної адміністрації мають працювати таким чином, щоб місцеві суди були забезпечені найкращими, високопрофесійними та некорумпованими суддями відповідно до чіткої прозорої адміністративної процедури, згідно з якою ті, хто відповідає умовам, можуть на кваліфікаційному іспиті показати свої знання і стати суддями. Принцип пріоритетності створення належних умов для здійснення судочинства полягає в тому, що суди мають бути забезпечені приміщеннями, відповідно мебльованими, комплектуваними технікою та підключеними до відповідних реєстрів. Принцип забезпечення якісних послуг відвідувачам означає, що мають бути створені умови перебування, здавання й отримання документів, справляння природних потреб й отримання довідкових матеріалів. Принцип безпеки судів і суддів визначається тим, що судді, здійснюючи правосуддя, перебувають в умовах підвищеного рівня небезпеки, адже, виражаючи волю держави та ухвалюючи законні рішення, не завжди можуть задовольнити інтереси осіб, які у свою чергу можуть посягнути на життя й здоров'я судді та його родини. Принцип своєчасного підвищення кваліфікації працівників апарату судів реалізується за допомогою проведення для працівників апарату суду різних навчань, семінарів, конференцій, тренінгів, що спрямовані на підвищення рівня професійності й компетентності працівників. Принцип незалежного матеріального забезпечення суддів і працівників апарату суду є основоположним у сфері забезпечення органів судової влади та означає, що органи державної влади мусять належним чином здійснювати фінансування судової системи та відповідно знизити рівень корумпованості й забезпечити право на справедливий суд. Принцип зв'язку апарату суду законом і виконання ним лише законних рішень Голови суду й апарату суду означає,

що працівники апарату суду під час здійснення своїх посадових повноважень мають діяти лише відповідно до вимог і в межах законодавства; у разі надання вказівок, які містять незаконні дії щодо виконання трудових обов'язків, працівник апарату суду мусить повідомити Голову суду, а в разі необхідності – й інші компетентні органи [13, с. 10].

З погляду А. Іванищука, спеціальні принципи адміністративно-правового забезпечення судової гілки влади варто визначити як основоположні відправні засади, ідеї, положення діяльної спеціальної публічної адміністрації щодо забезпечення належних умов для здійснення судочинства суддями й надання адміністративних послуг особам, які звернулися до судової влади. Це зокрема: принцип першочерговості забезпечення публічною адміністрацією належних умов для діяльності суддів, принцип неприпустимості втручання публічної адміністрації в процес судочинства та прийняття рішень суддями, принцип сервісної діяльності публічної адміністрації щодо фізичних і юридичних осіб, які звернулися до суду, принцип відповідальності публічної адміністрації за неналежне забезпечення належних умов суддям для здійснення судочинства та забезпечення прав і законних інтересів громадян на отримання якісних адміністративних послуг у суді, а також принцип транспарентності [51, с. 110].

Отже, принципи діяльності помічника судді плавно поєднуються з його основними завданнями, а тому до адміністративно-функціональних принципів діяльності помічника судді слід віднести принцип взаємодії помічника з суддею, апаратом суду та правоохоронними органами; принцип уникнення конфлікту інтересів; принцип неупередженості; принцип якісного надання адміністративних послуг у сфері судочинства; принцип своєчасного контролю за адміністративним порядком ведення кадрової роботи в судах тощо.

Далі варто зупинитися на особливостях кожного вищевказаного принципу.

Взаємодія – це багатосторонній процес обміну певними діями між людьми під час реалізації ними своїх прав або виконання обов’язків. Це систематичне стійке виконання певних дій, спрямованих на партнера для того, щоб викликати певну очікувану у відповідь реакцію з його боку, яка у свою чергу викликає нову реакцію. Взаємодія між працівниками апарату суду є способом, за допомогою якого вони можуть узгоджувати свої дії для досягнення спільних цілей у роботі суду, тобто у здійсненні правосуддя. Зміст взаємодії, її смислове навантаження розкриваються як на рівні окремих контактів, так і в контексті спільної діяльності, тобто такої, що реалізується разом із кимось [104].

Що ж до власне психологічних складових спільної діяльності, то зазвичай аналіз їх починається з відокремлення і характеристики загальної мети, яка є найважливішим компонентом такої діяльності. Загальна мета уособлює ідеально представлений майбутній результат, якого намагається досягти спільнота індивідів (колективний суб’єкт) у ході взаємодії. Вона може бути розписана й у вигляді більш часткових спільних завдань, поетапне виконання яких наближує всіх до отримання кінцевого результату. Обов’язковим психологічним компонентом спільної діяльності є загальна мотивація, тобто те, що спонукає людей до досягнення спільної мети. Тут надзвичайно важливим є питання співвідношення індивідуальних і колективних мотивів. Наступний психологічний компонент – спільні дії. Вони спрямовані на реалізацію поточних і перспективних завдань спільної діяльності. Завершує таку психологічну структуру загальний результат. При цьому важливе значення має не тільки і не стільки загальний об’єктивний кінцевий продукт, а й суб’єктивне відображення результату індивідуальними і колективними суб’єктами. Безперечно, умовою виконання спільної діяльності є процеси розподілу, об’єднання, погодження, управління індивідуальними цілями, мотивами, діями й результатами.

Отже, від того, з якою ефективністю працівники апарату суду взаємодіють між собою, зокрема помічник судді з іншими працівниками,

залежить загалом ефективність правосуддя, авторитет судової влади, продуктивність та якість роботи суду. Помічник судді, під час виконання своїх обов'язків і завдань взаємодіє з іншими працівниками апарату суду, територіальним управлінням державної судової адміністрації, а також за дорученням судді, помічником якого він є, та керівника апарату суду взаємодіє з органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями [104].

Перед тим як розглянути взаємодію помічника судді з іншими працівниками суду, слід особливу увагу приділити взаємодії помічника судді з головою суду, заступниками голови та суддею. Помічник судді підпорядковується безпосередньо судді, виконуючи його завдання з підготовки та організації судового процесу, але помічник не має повноважень зі здійснення правосуддя [104].

Особливою посадою в апараті суду є помічник судді. Судді самостійно здійснюють добір помічників. Помічник судді призначається на посаду та звільняється з посади керівником апарату відповідного суду за поданням судді. Помічники суддів з питань підготовки справ до розгляду підзвітні лише відповідному судді. З інших питань помічники судді підпорядковуються керівнику апарату суду. Отже, відносини безпосереднього підпорядкування в помічника судді виникають лише з керівником апарату суду, відповідним суддею та головою суду. Жоден з інших суддів не вправі давати розпорядження помічнику судді [84, с. 870; 137].

Помічник судді не має у своєму безпосередньому підпорядкуванні інших працівників апарату суду. Для кадрового і фінансового забезпечення помічник судді прикріплюється до апарату суду, тому в таких питаннях і питаннях порядку проходження державної служби помічник судді підпорядковується керівнику апарату суду. Помічник судді отримує доручення безпосередньо від судді, помічником якого він є, та керівника апарату суду. Документи на опрацювання помічнику судді передаються за

резолуцією вищих керівників, виданою в межах їхніх посадових повноважень. Помічник судді координує та контролює діяльність секретаря судового засідання судді, помічником якого він є, результати повідомляючи керівникові апарату суду. Оскільки судді при здійсненні правосуддя незалежні й підкоряються лише закону, вирішують судові справи на основі закону, в умовах, що виключають сторонній вплив на них, то розподіл обов'язків між працівниками апарату суду має забезпечувати вивільнення суддів від дій, які безпосередньо не пов'язані зі здійсненням правосуддя [104].

Керівник апарату суду, здійснюючи загальне керівництво апаратом, забезпечує організованість і злагодженість роботи працівників апарату суду, їх взаємодію у виконанні завдань, покладених на апарат суду щодо організаційного забезпечення діяльності суду. Слід ще раз зосередити увагу на те, що апарат суду, очолюваний керівником апарату, здійснює організаційне забезпечення роботи суду. Зазначимо, що керівник апарату призначає на посаду та звільняє з посади працівників апарату суду, застосовує до них заохочення та накладає дисциплінарні стягнення. Також керівник апарату несе персональну відповідальність за належне організаційне забезпечення суду, суддів і судового процесу, функціонування автоматизованої системи документообігу, інформує збори суддів про свою діяльність [104].

Керівництво апаратом суду включає в себе як організацію спільної роботи помічника судді в ході підготовки необхідних матеріалів, у разі віднесення питань до компетенції декількох працівників апарату суду, з іншими працівниками суду, так і роботу з навчання та підвищення кваліфікації помічників суддів, внесення замовлення щодо потреб і підготовки спеціалістів для апарату суду до відповідних органів, координацію здійснення організаційних заходів щодо підготовки оперативних нарад, виконання інших завдань за дорученням голови суду або керівника апарату суду. У свою чергу помічник судді може вносити

пропозиції щодо вдосконалення роботи апарату суду, виступувати за погодженням керівника апарату суду інформацію й матеріали, необхідні для виконання службових обов'язків та отримувати всю необхідну інформацію для виконання своїх службових обов'язків і завдань від усіх працівників апарату суду [104].

Взаємодія між помічником судді та секретарем судового засідання у суді є таким способом, за допомогою якого вони реалізують спільну мету – здійснення ефективного, прозорого й доступного судочинства. Для належної організації праці та найбільш ефективної підтримки судді у здійсненні правосуддя важливим є належний розподіл функцій та обов'язків секретаря судового засідання й помічника судді. Ефективність і результативність їхньої професійної службової діяльності оцінюється за якісною та своєчасною обробкою службових документів, що надходять до суду у відповідних справах, які перебувають у провадженні судді [26].

Як відомо, помічник судді підпорядковується безпосередньо судді, виконуючи його завдання з підготовки та організації судового процесу, але помічник не має повноважень зі здійснення правосуддя. Тому він вивчає справи та готує проекти рішень для підписання їх суддею, перевіряє правильність сплати держмита й оплати судових витрат, наявність документів, які додаються до заяви, робить добірку законів та інших нормативних правових актів, матеріалів судової практики, необхідних судді для розгляду справи [26].

У свою чергу секретар судового засідання відповідальний за оформлення матеріалів справи та підготовку їх до апеляційного розгляду – виготовлення повісток-повідомлень про розгляд справи та надсилання їх учасникам процесу. Також секретар здійснює фіксацію судового засідання, перевіряє наявність усіх учасників процесу та відповідає за підготовку справи для повернення до суду першої інстанції після закінчення апеляційного провадження [26].

Одразу після того, як проект судового рішення підписаний суддею, помічник судді зобов'язаний долучити оригінал судового рішення до матеріалів адміністративної справи та невідкладно передати адміністративну справу секретарю судового засідання для своєчасного повідомлення сторін у справі та подальшого її оформлення. Варто зазначити, що належна взаємодія між помічником судді та секретарем судового засідання є важливою складовою для здійснення правосуддя, адже їхні дії спрямовано на досягнення спільного результату – забезпечення авторитету судової влади, ефективності правосуддя та якості роботи суду [26].

Крім того треба врахувати позицію професора О. Безпалової, яка визначила, що, зважаючи на розпочатий процес оптимізації діяльності всіх органів державної влади, прагнення нашої держави побудувати ефективну модель державного управління в усіх сферах суспільного життя, важливого значення набуває проведення судово-правової реформи. Основними напрямками цієї реформи мають бути: приведення законодавства України, що регулює всі аспекти функціонування судової системи, відповідно до міжнародних стандартів, удосконалення судоустрою України, підвищення ефективності функціонування судової системи України, вироблення системних заходів щодо вдосконалення організації її діяльності, здійснення неупередженого контролю за дотриманням усіма уповноваженими на те суб'єктами правил судочинства, підвищення рівня професіоналізму суддівського корпусу, забезпечення максимального використання потенціалу допоміжних органів, що функціонують у системі судоустрою України. Особливу увагу необхідно звернути на забезпечення відкритості та прозорості діяльності судової системи України, створення необхідних умов для її доступності для громадськості, налагодження необхідного рівня взаємодії з іншими суб'єктами реалізації правоохоронної функції держави, оновлення переліку гарантій діяльності судів та суддів, а також судової системи в цілому [9].

Отже, принцип взаємодії помічника судді передбачає його тісну співпрацю з суддею, посадовими особами територіальних управлінь Державної судової адміністрації, правоохоронними органами, апаратом суду, що забезпечується через взаємну організаційно-правову та методичну допомогу для сприяння здійснення правосуддя.

Далі варто визначитись з принципом уникнення конфлікту інтересів. Конфлікт інтересів, тобто суперечність між приватними та службовими інтересами як у державному, так і приватному секторах, непокоїть громадськість багатьох країн світу. Ситуації, що спричиняють конфлікти інтересів, уже давно є окремим об'єктом антикорупційної політики в секторі державного управління. Приватний сектор протягом досить тривалого часу також висловлює стурбованість із приводу доброчесного здійснення ділових операцій, і зокрема – захисту інтересів акціонерів. Між сектором державного управління, з одного боку, та приватним і некомерційним секторами, з іншого, виникли нові форми відносин. Унаслідок цієї тенденції з'являються нові форми конфлікту інтересів, тому занепокоєність суспільства, яка дедалі зростає, примушує уряди вживати заходів для збереження доброчесності офіційного механізму прийняття рішень. Хоча конфлікт інтересів не слід ототожнювати з корупцією *ipso facto* (у силу власне факту), зростає розуміння того, що неадекватне врегулювання конфліктів між приватними інтересами та державними обов'язками службових осіб стає джерелом корупції. Результативна політика запобігання конфліктам інтересів не може полягати виключно в забороні службовим особам мати будь-які приватні інтереси, адже очевидно, що цей підхід навряд чи можна реалізувати. Безпосереднє завдання полягає в підтриманні доброчесності та об'єктивності офіційних політичних і адміністративних рішень і системи державного управління в цілому [88].

З юридичного погляду, конфлікт інтересів є виявом корупції. Однак через викривлене сприйняття більшістю українських представників влади – це не те, що не корупція, а навіть більше – вони вважають конфлікт інтересів

нормальним явищем, притаманним усьому світові. Через те що в Україні серед політичних еліт давно прийнято віддавати все найкраще (посади, тендери, можливості розвитку) лише своїм близьким, сформувалася така собі ілюзія нормальності того, що в систему не допускаються люди ззовні. У свою чергу це гальмує розвиток нашої країни – як економічний, так і політичний [68].

У судовій практиці в разі коли в одному суді працюють суддя (голова суду або виконувач обов’язків голови суду, заступник голови суду або виконувач обов’язків заступника голови суду) та його близька особа на посаді, яка не є в організаційному підпорядкуванні судді (голови суду або виконувача обов’язків голови суду, заступника голови суду або виконувача обов’язків заступника голови суду), або їх службові обов’язки не перетинаються (помічник іншого судді, консультант будь-якого підрозділу, спеціаліст тощо), конфлікт інтересів відсутній за умови якщо суддя (голова суду або виконувач обов’язків голови суду, заступник голови суду або виконувач обов’язків заступника голови суду) фактично не бере участі у вирішенні питань, які стосуються працівника апарату, зокрема шляхом голосування на зборах суддів у питанні, яке стосується такого працівника, або якщо фактично такий працівник апарату суду не виконує обов’язків за дорученням цього судді (голови суду або виконувача обов’язків голови суду, заступника голови суду або виконувача обов’язків заступника голови суду) [136].

У випадках фактичного перетинання таких службових обов’язків судді і працівника суду (його близької особи) виникає реальний конфлікт інтересів [136]. Заходами самостійного запобігання та врегулювання конфлікту інтересів визначаються такі: усунення від виконання завдання, учинення дій, прийняття рішення, не пов’язаних зі здійсненням правосуддя, чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів; усунення відповідного приватного інтересу з наданням на підтвердження цього документів РСУ; подання заяви щодо перегляду обсягу службових

повноважень особи, не пов'язаних зі здійсненням правосуддя, з метою виключення чинників, які спричиняють конфлікт інтересів; подання заяви про переведення особи на іншу посаду або в інший суд; подання заяви про звільнення особи [145].

Загалом робота в одній судовій установі суддів і їх близьких осіб сама по собі не породжує конфлікт інтересів. Для визначення наявності або відсутності конфлікту інтересів за таких умов слід виходити зі співвідношення посадових обов'язків [145].

Отже, принцип уникнення конфлікту інтересів є провідною засадою в судочинстві, адже передбачає дотримання засад доброчесності в разі виникнення порушень під час організаційного підпорядкування.

Гармонію або консенсус інтересів має забезпечувати принцип неупередженості та непідкупності як реалізація «золотого правила моральності», що забезпечує потенційну оборотність або взаємність учинків і дій. Неупередженість – характеристика рішень і дій людини, які приймаються і здійснюються виключно на основі принципів, незалежно від уподобань та інтересів, які при цьому задовольняються або ущемляються [32, с. 158; 172, с. 167].

Ураховуючи специфіку статусу державного (патронатного) службовця, наділеного певними важелями влади й управління, більш широкими, ніж в інших громадян, правами й можливістю впливати на стан справ у суспільстві та якість життя громадян, цей принцип набуває особливого значення там, де не «спрацьовують» або недостатньо ефективно реалізуються принципи суспільного служіння, законності, де не створено необхідних умов для того, щоб постійно нагадувати чиновнику про соціальну ціну його службової діяльності та її моральний сенс [172, с. 167].

Отже, принцип неупередженості полягає в тому, що помічники суддів як патронатні службовці мають бути об'єктивними під час здійснення професійної діяльності, не підпадати під жодні суб'єктивні чинники, які б знизили авторитет судді та судової гілки влади в цілому.

Актуальною проблемою нинішнього етапу реформування сфери адміністративних послуг є неналежна якість надання адміністративних послуг громадянам. Основними недоліками надання адміністративних послуг державними органами громадяни вважають неможливість отримати послугу за один візит, відсутність у державних організаціях належних умов для очікування/заповнення документів, зручностей для відвідувачів, організації управління чергою, а також нав'язування працівниками державних установ як додаток до обов'язкових державних платежів супутніх платних послуг [174].

Суд є державним органом, який надає послуги громадянам. Такий підхід використовується у всіх цивілізованих країнах світу і є основоположним у діяльності судів на теренах усього Європейського Союзу. Виходячи з цієї ідеології, працівники суду є працівниками сфери обслуговування, основною метою діяльності якої є задоволення потреб клієнта. А клієнтами в такому разі постають відвідувачі суду, які мають право на якісне обслуговування. У зв'язку з цим основним критерієм оцінювання діяльності суду є погляд на його діяльність громадян, які вже зверталися до суду з певними питаннями. Тому головним показником у діяльності працівника суду має бути задоволення якістю обслуговування з боку відвідувача суду. Не секрет, що такий підхід є досить революційним для менталітету українських державних службовців, але це те, до чого має прагнути країна, перед якою стоїть мета стати повноправним членом Європейського Союзу [104].

З метою формування в посадових осіб органів виконавчої влади, інших публічних службовців, патронатних службовців, які надають адміністративні послуги, ставлення до громадян як до клієнтів, їх мотивування до кращого обслуговування споживачів адміністративних послуг потрібно:

- проводити навчання працівників, які надають адміністративні послуги, з питань культури обслуговування громадян;

– запровадити системи заохочень (винагород, надбавок) за ефективну роботу для працівників, які надають адміністративні послуги [174].

Отже, провідним принципом у професійній діяльності помічника судді є принцип якісного надання адміністративних послуг у сфері судочинства, який полягає в наданні організаційно-правової та інформативної допомоги особам, які звертаються до суду.

На авторитет правосуддя впливає поведінка не тільки суддів, а й апарату суду: від увічливості діловода, секретаря судового засідання, помічника судді, розпорядника залежить дуже багато. Уміння дати просте і зрозуміле роз'яснення, виконання процесуальних норм, положень Закону «Про звернення громадян» – це вагомий чинник позитивної оцінки правосуддя з боку громадян. За відсутності судді особою, яка може надати інформацію про слухання справи, є секретар або помічник судді. Громадянин, який звернувся до суду, має право на інформацію про справу, що розглядається з його участю. Ці відомості надаються помічником або секретарем у ввічливій формі, з виявленням поваги до людини [155].

Як відомо, більшість працівників апарату суду – це майбутні фахівці з питань правознавства, адже майже всі здобувають юридичну освіту. Тому усвідомлення ними в період роботи в суді основних моральних принципів та ідеалів цієї професії має велике значення. Узагалі професія юриста як своєрідний вид соціальної діяльності виділяється з-поміж інших низкою властивостей, зумовлених роллю права й законності в суспільстві [155].

Значна частина моральних норм, ідей, оціночних категорій втілена в нормативно-правових актах, які регулюють певний вид діяльності. Але існує також і система моральних вимог, які не закріплюються правом, а лише усвідомлюються особою відповідно до рівня її правової та загальної культури. Це вимоги щодо доброзичливого ставлення до навколишніх, чесність і порядність у взаєминах зі співробітниками, почуття колективізму. Для юриста знання та сприйняття етичних норм спілкування є важливою умовою виконання своїх обов'язків, що зумовлено організаційно-

управлінським характером юридичної діяльності, необхідністю безпосереднього спілкування з людьми [155].

Стандарти етичної поведінки працівника суду базуються на нормах життя в суспільстві та повазі до гідності людини. Втратою гідності працівника суду відзначається кожен вчинок, який принижує гідність його/її як людини та негативно впливає на авторитет і довіру до нього/неї у професійній сфері як працівника суду та до суду як конкретної державної установи й інституту судової влади в цілому [130].

Відповідно до Правил поведінки працівника суду, затверджених рішенням Ради суддів України від 6 лютого 2009 року № 33, працівник суду мусить: виконувати посадові обов'язки чесно і сумлінно, відповідно до посадової інструкції, на високому професійному рівні, своєчасно й ефективно; вирішувати завдання, пов'язані з виконанням посадових функцій, виявляючи самостійність, високу організованість, вимогливість і принциповість; утримуватися від дій, що перешкоджають іншим працівникам суду виконувати їхні службові обов'язки; не брати на себе без наказу керівника виконання обов'язків, не передбачених за посадою [130].

Ефективність і результативність професійної службової діяльності апарату суду оцінюється за якісною та своєчасною обробкою службових документів, за організацією здійснення контролю виконання документів, що надійшли, за наявністю скарг на результати виконання службових функцій, своєчасність і якість виконання покладених завдань, належне оформлення справ. Помічникам суддів для успішного виконання покладених на них обов'язків необхідні висока працездатність, уміння працювати в колективі, відповідальність, а також високі особисті моральні якості. Від поєднання цих ділових якостей і професіоналізму й залежить довіра громадян до судової влади загалом [104].

Також працівник суду мусить бути неупередженим та ефективним, виконувати всі свої обов'язки якнайкраще, вміло, справедливо та з розумінням, беручи до уваги суспільні інтереси та відповідні обставини

справи; з повагою ставитися до громадян, експертів, свідків, адвокатів, прокурорів, суддів та інших працівників, бути терплячим, увічливим та доброзичливим; утримуватись від висловлювань своїх оцінок і коментарів щодо рішень суду. Працівник суду має бути охайним, носити достойний діловий одяг та уникати екстравагантності. Працівник суду мусить дотримуватися високої культури спілкування з громадянами, учасниками судового процесу, суддями та своїми колегами; бути привітним, спілкуватися рівним, спокійним тоном голосу, уникати надмірної жестикуляції; не відповідати на образи, звинувачення або критику з боку громадян, учасників судового процесу, інших працівників суду аналогічним чином або з іншим виявленням агресії, що принижує честь і гідність людини. Толерантні та сумлінні працівники суду можуть очікувати на підтримку та розуміння з боку керівництва у випадку конфліктів [130].

Крім того виділяють такі етичні принципи комунікації та взаємодії між працівниками:

- увічливість і доброзичливість. Навряд чи можна розраховувати, що секретарі судових засідань, помічники суддів чи працівники канцелярії будуть увічливими з громадянами, якщо ввічливість не є нормою спілкування в колективі. Якщо керівник ставиться недоброзичливо до підлеглого, той обов'язково «поділиться» таким ставленням і з громадянами;

- взаємодопомога, що виявляється у простих діях, спрямованих на те, щоб у щоденних ситуаціях бути корисними один одному, допомагаючи у простих речах – замінити, донести, не забути передати повідомлення, виручити тощо [104].

Таким чином, морально-етичні принципи діяльності помічника судді впливають з європейських стандартів здійснення судочинства та полягають у дотриманні помічником судді відповідних засад, основу яких складає повага до гідності людини, з поєднанням професійних засад щодо координації та взаємодії помічника судді з апаратом суду, суддями та

правоохоронними органами, дотримання принципів доброчесності, професійності та толерантності.

Усе вищевикладене дає підстави зробити такі висновки щодо принципів діяльності помічника судді:

– принципи адміністративної діяльності помічника судді впливають зі змісту й сутності допоміжної ролі службовця патронатної служби в системі судової гілки влади, що базуються на гуманітарній природі сучасного судочинства, людиноцентристській теорії адміністративного права, європейських стандартах здійснення судочинства, основу яких складає повага до гідності людини з поєднанням професійних засад щодо координації та взаємодії помічника судді із суддею, апаратом суду, дотримання засад доброчесності, професійності та толерантності;

– принципи діяльності помічника судді формуються з метою забезпечення прав і свобод людини та громадянина й нормального функціонування громадянського суспільства, однак, ураховуючи забезпечувальну роль помічника судді в багатьох аспектах, засади його адміністративної діяльності формуються з метою найбільш повного забезпечення суддів усім необхідним для здійснення ефективного судочинства, з дотриманням етичних норм і присяги судді й патронатного службовця;

– до принципів діяльності помічника судді віднесено такі: загальні принципи здійснення судочинства (засади, відповідно до яких побудована та функціонує судова система України та які є основою діяльності посадових осіб судової влади); адміністративно-функціональні принципи діяльності помічника судді; морально-етичні принципи діяльності помічника судді;

– до адміністративно-функціональних принципів діяльності помічника судді слід віднести: принцип взаємодії помічника з суддею, апаратом суду та правоохоронними органами; принцип уникнення конфлікту інтересів; принцип неупередженості; принцип якісного надання адміністративних

послуг у сфері судочинства; принцип своєчасного контролю за адміністративним порядком ведення кадрової роботи в судах;

– принцип взаємодії помічника судді передбачає його тісну співпрацю з суддею, посадовими особами територіальних управлінь Державної судової адміністрації, правоохоронними органами, апаратом суду, що забезпечується через взаємну організаційно-правову та методичну допомогу для сприяння здійснення правосуддя;

– принцип неупередженості полягає в тому, що помічники суддів як патронатні службовці мають бути об'єктивними при здійсненні професійної діяльності, не підпадати під жодні суб'єктивні чинники, які б знизили авторитет судді та судової гілки влади в цілому. Провідним принципом у професійній діяльності помічника судді є принцип якісного надання адміністративних послуг у сфері судочинства, який полягає в наданні організаційно-правової та інформативної допомоги особам, які звертаються до суду;

– морально-етичні принципи діяльності помічника судді впливають з європейських стандартів здійснення судочинства та полягають у дотриманні помічником судді відповідних засад, основу яких складає повага до гідності людини, з поєднанням професійних засад щодо координації та взаємодії помічника судді з апаратом суду, судьями та правоохоронними органами, дотримання принципів доброчесності, професійності та толерантності.

Отже, принципи діяльності помічника судді – це провідні засади, які впливають з міжнародних норм і національного законодавства, відповідно до яких побудована та функціонує судова система України та які є основою діяльності посадових осіб судової влади (загальні принципи), розкривають особливості виконання адміністративних прав та обов'язків помічника судді (адміністративно-функціональні принципи) та полягають у дотриманні помічником судді відповідних засад, підґрунтя яких складає повага до гідності людини з поєднанням професійних вимог при сприянні здійсненню судочинства.

Висновки до розділу 1

1. До елементів адміністративно-правового статусу помічника судді слід віднести: порядок і підстави набуття адміністративної правосуб'єктності помічника судді, функції та завдання помічника судді, адміністративні права та обов'язки, адміністративно-правові підстави взаємодії помічника судді з правоохоронними органами та адміністративно-правову відповідальність у сфері професійної діяльності помічника судді.

2. Провідною особливістю адміністративно-правового статусу помічника судді є переведення його до складу суб'єктів патронатної служби, що призначаються суддею для сприяння здійсненню правосуддя з виконанням адміністративних повноважень для забезпечення прав, свобод і законних інтересів осіб, надання адміністративних послуг та попередження адміністративних правопорушень у сфері здійснення судочинства.

3. Роль помічника судді – це сукупність морально-етичних, професійних та адміністративно-правових вимог до помічника судді, які визначають особливості його моделі поведінки як суб'єкта адміністративного права, що сприяє здійсненню правосуддя з метою здійснення адміністративних повноважень та надання якісних адміністративних послуг у сфері судочинства.

4. Виходячи з нерозривності юридичного зв'язку судді та його помічника, вторинність адміністративно-правового статусу помічника судді полягає в тому, що: по-перше, помічник судді разом із суддею виконує місію судочинства – відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, попередження здійснення нових правопорушень шляхом невідворотності притягнення винних до юридичної відповідальності; по-друге, діяльність помічника судді є життєво важливою для роботи судової системи – через надання специфічних адміністративних послуг, які є вагомими як для учасників юридичного процесу, так і для судової гілки влади; по-третє, помічник судді насамперед зобов'язаний допомогти судді у

здійсненні всього, що стосується здійснення правосуддя; по-четверте, він є патронатним службовцем, який перебуває в адміністративному підпорядкуванні судді; по-п'яте, помічник судді є особою, яка має психологічну сумісність із суддею, поважає його і вважає авторитетною людиною; по-шосте, помічник судді є юристом, який, як правило, хоче стати суддею.

5. Місце помічника судді полягає у визначенні його правового становища як суб'єкта адміністративного права, який при виконанні адміністративних повноважень протягом певного часу стає потенційним кандидатом на зайняття посади судді, тобто в майбутньому поповнює кадровий запас судової влади, адже є особою з професійними навичками у сфері судочинства.

6. Принципи адміністративної діяльності помічника судді впливають зі змісту й сутності допоміжної ролі службовця патронатної служби в системі судової гілки влади, що базуються на гуманітарній природі сучасного судочинства, людиноцентристській теорії адміністративного права, європейських стандартах здійснення судочинства, основу яких складає повага до гідності людини з поєднанням професійних засад щодо координації та взаємодії помічника судді із суддею, апаратом суду, дотримання засад доброчесності, професійності та толерантності.

7. Принципи діяльності помічника судді формуються з метою забезпечення прав і свобод людини та громадянина й нормального функціонування громадянського суспільства, однак, ураховуючи забезпечувальну роль помічника судді в багатьох аспектах, засади його адміністративної діяльності формуються з метою найбільш повного забезпечення суддів усім необхідним для здійснення ефективного судочинства, з дотриманням етичних норм і присяги судді й патронатного службовця.

8. До принципів діяльності помічника судді віднесено: загальні принципи здійснення судочинства (засади, відповідно до яких побудована та

функціонує судова система України та які є основою діяльності посадових осіб судової влади); адміністративно-функціональні принципи діяльності помічника судді; морально-етичні принципи діяльності помічника судді.

9. До адміністративно-функціональних принципів діяльності помічника судді слід віднести: принцип взаємодії помічника з суддею, апаратом суду та правоохоронними органами; принцип уникнення конфлікту інтересів; принцип неупередженості; принцип якісного надання адміністративних послуг у сфері судочинства; принцип своєчасного контролю за адміністративним порядком ведення кадрової роботи в судах.

10. Морально-етичні принципи діяльності помічника судді впливають з європейських стандартів здійснення судочинства та полягають у дотриманні помічником судді відповідних засад, основу яких складає повага до гідності людини, з поєднанням професійних засад щодо координації та взаємодії помічника судді з апаратом суду, суддями та правоохоронними органами, дотримання принципів доброчесності, професійності та толерантності.

РОЗДІЛ 2

ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОМІЧНИКА СУДДІ

2.1 Завдання та функції помічника судді

Основним завданням помічника судді під час здійснення ним службових обов'язків є виконання функцій, що допомагають у реалізації суддею своїх обов'язків зі здійснення судочинства (підготовка проектів судових рішень, справ до розгляду, внесення судових рішень до ЄДРСР та ін.). Такі обов'язки покладені на суддю та помічника судді державою, яка має три гілки влади – законодавчу, виконавчу та судову (стаття 6 Конституції України) [27; 67].

Судова гілка влади у свою чергу має певну структуровану модель:

- 1) держава як організація суспільства, що має монополію на владу;
- 2) суддя як суб'єкт здійснення реалізації державних завдань однієї з гілок державної влади;
- 3) помічник судді як невід'ємна частина окремого елементу цієї моделі – судді [27].

Раніше, ще коли інституту помічника судді не існувало, суддя здійснював ті ж самі повноваження, покладені на нього державою, однак самотійно, без будь-якої допомоги. З введенням посади помічника судді ці повноваження судді частково були делеговані помічникам для забезпечення більш ефективного здійснення правосуддя та з метою вдосконалення роботи судів [27].

Таким чином, питання дослідження завдань і функцій помічника судді є надзвичайно актуальним, ураховуючи ступінь важливості цієї посади для суспільства.

До проблематики визначення завдань і функцій помічника судді звертали свою увагу такі вчені, як В. Бойко, М. Булкат, А. Іванищук,

Т. Коломоєць, І. Марочкін, І. Осика, Н. Сібільова, П. Шпенова та інші. Проте у зв'язку з реформуванням судової системи ця проблематика потребує нових досліджень.

У науковій літературі висловлено різні судження з проблем співвідношення функцій з компетенцією публічної адміністрації. За всього розмаїття підходів до вирішення цієї проблеми майже всі дослідники єдині в тому, що функції та компетенція будь-якого органу держави перебувають у тісному зв'язку між собою. Функція публічного органу визначає головний напрямок його діяльності, шлях до загальної мети. Для вирішення конкретних завдань, що постають на цьому шляху, за органом юридично закріплюються певні потенційні можливості, які окреслюються у праві через вид і міру можливої й належної владної поведінки (повноваження), сферу її застосування (предметну підвідомчість) і територію дії (територіальну підвідомчість) [73, с. 118].

Тлумачний словник визначає поняття «функції» як роботу кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось; призначення, роль чого-небудь [11]. Функції відповідного органу певні джерела трактують як складові змісту його діяльності, що відображені у встановлених для органу завданнях щодо забезпечення життєвих потреб об'єкта управління, здійснюються структурними підрозділами (посадовими особами) органу через реалізацію покладених на них повноважень [3, с. 64]. В інших джерелах функції визначаються як комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових впливів кожного структурного підрозділу, який слугує досягненню мети, поставленої перед системою управління [65, с. 43].

М. Лазарєв наголошує, що між функціями управління в цілому та функціями, покладеними на конкретний орган, існує зв'язок: другі є похідними від перших і закріплюються за ними владним, вольовим шляхом, причому завжди з указівкою на об'єкт, на який кожна функція спрямована. При цьому автор зауважує, що при визначенні компетенції органів управління необхідно, по-перше, своєчасно виявити об'єктивну потребу в тій

чи іншій управлінській функції щодо застосування до тих чи інших об'єктів, а ще краще – передбачити виникнення таких потреб у майбутньому; по-друге, знаходити найкращі в конкретних умовах варіанти розподілу функцій між різноманітними органами; по-третє, закріплювати ці варіанти через видання відповідних правових актів, у результаті чого в органі виникає право та обов'язок виконувати певні управлінські функції стосовно відповідних об'єктів управління (підконтрольних об'єктів) [80, с. 31].

Отже, функції помічника судді – це основні напрямки, які виражають зміст його діяльності та виражаються через сукупність організаційно-правових заходів, що спрямовані на досягнення мети діяльності помічника судді.

Загальновідомо, що помічник судді – це посадова особа, яка забезпечує виконання суддею відповідних повноважень і сприяє здійсненню правосуддя. Помічник судді прикріплюється для кадрового та фінансового обслуговування до апарату відповідного суду [118]. Крім того організаційне забезпечення роботи суду здійснює його апарат [137].

Таким чином можна визначити, що провідною функцією помічника судді є функція забезпечення діяльності судді. Далі варто більш точно визначити особливості здійснення цієї функції.

Тлумачний словник трактує «забезпечення» як задоволення когось, чогось у певних потребах, створення надійних умов для здійснення чогось; гарантування чогось: забезпечення промисловості енергоносіями, забезпечення міцного миру; матеріальні засоби до існування: матеріальне забезпечення, пенсійне забезпечення, соціальне забезпечення [178, с. 400].

Щодо поняття правового забезпечення, то К. Толкачов під ним розуміє діяльність державних органів, громадських організацій, посадових осіб і громадян щодо здійснення своїх функцій, компетенцій, обов'язків з метою створення оптимальних умов для суворої, неухильної реалізації правових приписів і правомірного здійснення прав і свобод; результат цієї діяльності,

що виражається в реалізації правових приписів, прав і свобод громадян [158, с. 100].

А. Іванищук робить висновок, що адміністративно-правове забезпечення – це упорядкування, закріплення і розвиток публічною владою за допомогою всіх засобів адміністративного права суспільних відносин щодо створення нормами адміністративного права умов для здійснення судочинства, надання адміністративних послуг та охорони судової гілки влади від посягань на її незалежність. З позиції вченого, адміністративно-правове забезпечення як вихідна категорія характеризується такими рисами: є провідною категорією адміністративного права, що найбільш влучно розкриває юридичну природу динамічності адміністративного права в аналізованій сфері; є похідною від правового регулювання здійснення публічною владою за допомогою всіх засобів владного впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення й розвитку; за допомогою адміністративно-правового забезпечення відносини між суб'єктами адміністративного права набувають упорядкованої форми; має цілеспрямований характер, що спрямований на задоволення законних інтересів суб'єктів адміністративного права; складається з певних адміністративно-правових елементів [51, с. 54].

У сфері судочинства Р. Ігонін визначив адміністративно-правове забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції як регламентовану адміністративно-правовими нормами діяльність суб'єктів державновладних повноважень, яка спрямована на створення необхідних умов для належного функціонування системи судів загальної юрисдикції та встановлена адміністративно-правовими нормами система гарантій належного функціонування системи судів загальної юрисдикції [54, с. 40].

З позиції С. Бондар, організаційні заходи у сфері забезпечення адміністративних судів варто об'єднати в такі групи:

- правові (розроблення проектів правових актів з питань діяльності адміністративних судів);

- організаційно-штатні (розроблення структури адміністративних судів, кадрова робота);
- охоронно-профілактичні (забезпечення додержання особами, що перебувають у суді, установлених правил, виконання ними розпоряджень голови судового засідання, підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорона приміщень суду, виконання функцій щодо державного захисту суддів, працівників суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу);
- фінансові (розроблення і затвердження єдиних нормативів фінансового забезпечення судів);
- матеріально-технічні (капітальний ремонт, реконструкція та нове будівництво приміщень судів, а також низка інших витрат, пов'язаних із діяльністю судів);
- інформаційні (забезпечення судів нормативно-правовими актами, науковою та іншою спеціальною літературою, матеріалами судової практики, даними статистики тощо);
- організаційно-технічні (забезпечення судів необхідними технічними засобами фіксування судового процесу);
- науково-методичні (попередній розгляд проектів постанов правових актів, надання висновків щодо проектів законодавчих актів та з інших питань діяльності судів, підготовка яких потребує наукового забезпечення, розроблення методичних матеріалів з питань діяльності адміністративних судів) [14, с. 596].

Крім того А. Борко визначає адміністративно-правове забезпечення функціонування судової системи України як цілеспрямоване здійснення уповноваженими суб'єктами з метою забезпечення нормального функціонування судової системи України, суспільних інтересів і реальності прав громадян за допомогою адміністративно-правових норм та актів індивідуальної дії впорядкування, закріплення, охорони й розвитку

організаційно-управлінських та інших відносин у сфері організації та діяльності судової системи України [17, с. 71].

Найбільш широко до нашої проблематики підійшов В. Бойко, який розкрив, що зміст адміністративно-правового забезпечення діяльності місцевих судів складається з сукупності засад та адміністративних інструментів діяльності публічної адміністрації щодо створення належних умов для фізичних і юридичних осіб для справедливого, своєчасного та в комфортних умовах здійсненого судочинства, надання якісних адміністративних послуг у місцевих судах, серед яких визначено теоретико-правові засади адміністративно-правового забезпечення діяльності місцевих судів, питання кадрового забезпечення та особливостей прийняття спеціальними суб'єктами публічної адміністрації адміністративних актів у цій сфері, використання інших форм і методів адміністративної діяльності, розв'язання проблеми розроблення й передання суб'єктами правотворчості необхідних законопроектів до Парламенту України на основі аналізу й урахування міжнародного досвіду, передусім загального ЄС і деяких країн-учасниць ЄС [13, с. 10].

У свою чергу А. Іванищуком сформовано поняття адміністративно-правового забезпечення судової гілки влади як цілеспрямованого нормативно-організаційного впливу норм адміністративного права, які розвивають та уточнюють конституційні норми, що визначають теоретико-правові засади функціонування судової гілки влади з метою створення належних умов для забезпечення суддями прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, публічного інтересу держави й суспільства в цілому. Виявлено, що провідним внутрішнім чинником адміністративно-правового забезпечення діяльності судової гілки влади є досягнення дійсної незалежності судової гілки влади (політичної, матеріальної, управлінської, організаційної) та недоторканності суддів, які здійснюють правосуддя [51, с. 165].

Також А. Іванищук зазначив, що зміст адміністративно-правового забезпечення судової гілки влади позитивно окреслюється такими межами: адміністративних процедур щодо створення, реорганізації та ліквідації судів; визначення адміністративно-правового статусу суддів; кадрової роботи в системі судочинства; заміщення вакантних посад працівників апарату суду, їх призначення та звільнення; адміністративно-правових аспектів навчання суддів (первинного та перепідготовки) й апарату суду; установлення меж повноважень суддів, які обіймають адміністративні посади; забезпечення адміністративного контролю у сфері організації судочинства; доступу до публічної інформації та взаємодії із засобами масової інформації; регулювання адміністративної діяльності Вищої ради правосуддя, ВККСУ, органів суддівського самоврядування; організації захисту суддів, охорони приміщень судів і підтримання в них правопорядку; особливостей заохочення й дисциплінарної відповідальності суддів і працівників апарату суду; забезпечення здійснення матеріально-технічних операцій у системі судової гілки влади; адміністративної відповідальності у сфері діяльності судів [51, с. 165].

Практично апарат суду здійснює важливу функцію організаційного забезпечення роботи суду, спрямовану як на діяльність зі здійснення правосуддя, створення необхідних умов для реалізації прав і виконання обов'язків учасників судового процесу, так і на забезпечення функціонування суду як державної установи і юридичної особи та підтримання належних умов для перебування і роботи в суді його працівників і громадян. Призначення апарату суду – організаційне забезпечення роботи з реалізації функцій, що стоять перед конкретною судовою установою, та увільнення суддів від виконання технічних, підготовчих і розпорядчих завдань, не пов'язаних із відправленням правосуддя [98].

Отже, провідною функцією помічника судді є забезпечення судді всім необхідним для здійснення судочинства – як інтелектуальна адміністративна діяльність помічника судді, що забезпечує значне підвищення ефективності

діяльності судової гілки влади загалом і розвантаження суддів від великого обсягу технічної роботи зокрема.

Судова влада виконує ряд функцій. Основна, найбільш важлива з них, – здійснення правосуддя. З приводу обсягу і меж цієї функції в науці конституційного права немає єдності думок. Крім правосуддя важливою функцією судової влади є судовий контроль (нагляд) за законністю та обґрунтованістю застосування заходів процесуального примусу. Як одна з функцій судової влади може розглядатися і тлумачення правових норм. Функцією судової влади є офіційне посвідчення фактів, що мають юридичне значення. Перераховані функції судової влади відзначаються «зовнішнім» характером. Поряд з ними можуть бути виділені і «внутрішні» функції, звернені головним чином до системи судових органів. Серед них – судовий нагляд за рішенням судів, судове управління, розгляд дисциплінарних проступків суддів та ін. [63, с. 204].

М. Булкат визначила, що функції судової влади у внутрішній сфері, які виокремлено через застосування критерію «за сферою діяльності», мають градацію за основними напрямками – об'єктами діяльності судової влади. Умовно їх можна поділити таким чином: щодо взаємодії з іншими складовими державної влади та «власні» функції судової влади, виконання яких у державі покладено на органи судової влади. Функції судової влади у зовнішній сфері можна умовно поділити за об'єктом діяльності на функції представництва судової влади в зовнішній сфері (у співпраці з різними міждержавними інституціями, світовою спільнотою щодо захисту прав людини та встановлення справедливості), у межах компетенції органів судової влади та участі в роботі наддержавних судових установ. Серед «власних» функцій судової влади можна виокремити функції здійснення судочинства, виховну, інформаційну, наукову тощо. Безумовно, кожна із зазначених функцій має відповідний зміст і суспільне значення [22, с. 209].

Науковець І. Марочкін, узагальнюючи норми законодавства про судоустрій, пропонував виокремлювати такі основні функції, які здійснюють

апарати судів загальної юрисдикції: інформаційно-методичне забезпечення здійснення правосуддя; документальне забезпечення роботи суду; інформаційно-комп'ютерне забезпечення здійснення правосуддя; фінансове, матеріально-технічне та соціально-побутове забезпечення роботи суду; кадрове забезпечення роботи суду; забезпечення інформаційної діяльності суду; забезпечення міжнародно-правового співробітництва судів [87, с. 60-63].

Підтримуючи вищевказану позицію, П. Шпенова запропонувала виокремити такі функції апарату суду, як організаційна; інформаційно-аналітична; представницько-комунікаційна; фінансова; обслуговувальна (сервісна) [170, с. 139].

На думку І. Осики, функції помічника судді можна умовно поділити на чотири основні групи:

- дослідження й аналітика (законодавства, судової практики, узагальнення практики судді та статистики діяльності судді);
- складання документів (проекти судових рішень, постанов, ухвал суду, листів, запитів тощо);
- нагляд і контроль (підготовка слухань, строки одержання матеріалів, необхідних для розгляду справ, якості протоколів судового засідання, виконання судових рішень, відстеження повідомлень у засобах масової інформації);
- керівництво секретарем судового засідання (координація його роботи, надання необхідної підтримки і консультацій)» [103].

Метою діяльності помічника судді є виконання технічних функцій із забезпечення та обслуговування роботи судді [104]. Наприклад, заздалегідь за об'єктивними обставинами помічник судді, сприяючи здійсненню правосуддя, виконує не тільки функції помічника, але й фактично секретаря судового засідання. Так, функції секретаря судового засідання під час слухання справи (за відсутності останнього, за відсутності відповідних навичок у секретаря тощо), зокрема фіксація ходу судового засідання за

допомогою технічних засобів, фактично виконується помічником судді. Виходячи з того, що помічник судді, сприяючи здійсненню правосуддя, виконує не тільки функції помічника, але й фактично секретаря судового засідання, потрібно законодавчо чітко визначити не тільки вимоги до посади помічника судді, а і його процесуальні права та обов'язки [104].

З прийняттям Закону України «Про державну службу» у практику державного будівництва України було запроваджено інститут патронатної служби, до якого й віднесено помічників суддів. Державні службовці патронатної служби виконують дорадчі функції, які визначаються згідно із завданнями, обов'язками й повноваженнями, що полягають у підготовці пропозицій, прогнозів, порад, рекомендацій, а також необхідних матеріалів для керівництва, організації контактів із громадськістю та засобами масової інформації. Конкретний перелік обов'язків і прав працівників патронатної служби визначається в посадових положеннях та інструкціях, що затверджуються посадовою особою, при якій утворена служба [65, с. 106].

М. Булкат визначила, що особливістю функцій судової влади щодо взаємодії з іншими складовими державної влади є їх зміст – правовідносини щодо діяльності складової державної влади. На основі застосування критерію «за предметом» у їх складі можна виокремити представницьку функцію або функцію співпраці з іншими складовими державної влади, їх органами; функцію контролю за діяльністю інших складових державної влади [22, с. 209].

О. Костилов визначив функції патронатної служби як систему взаємопов'язаних організаційно-правових алгоритмів діяльності, що спрямовані на реалізацію завдань, які поставлені перед цією службою. На думку вченого, функції діяльності патронатної служби можна поділити на політико-адміністративні – директивні, нормотворчі, інформаційно-аналітичні, організаційні, секретаріату, кадрові; економічні; соціальні; гуманітарні – міжнародні, науково-дослідні, прес-служби [73, с. 118].

Таким чином, більш спеціально функції помічника судді варто поділити на такі групи:

- дослідження й аналітично-статистична (аналітика законодавства та судової практики, узагальнення практики судді та статистики діяльності судді);
- контрольно-наглядова (підготовка слухань, строки одержання матеріалів, необхідних для розгляду справ, якість протоколів судового засідання, виконання судових рішень, відстеження повідомлень у засобах масової інформації);
- організаційно-правова (складання проектів судових рішень, постанов, ухвал суду, листів, запитів тощо);
- функція керівництва секретарем судового засідання (координація його роботи, надання необхідної підтримки й консультацій).

Далі варто розкрити особливості кожної окремої функції.

Удосконалення якісних показників здійснення правосуддя передбачає систематичну роботу щодо узагальнення судової практики працівниками суду та суддями щодо окремих категорій справ. Регулярне вивчення судової практики та підготовка аналітичних звітів (узагальнень), ознайомлення з її результатами широкого кола правозастосовувачів дозволяє забезпечити реалізацію принципу однаковості судової практики. Ігнорування судом правил, створених ним самим, ставить під сумнів законність винесених рішень, в основу яких це правило було покладено. З іншого боку, при підтвердженні судом вищої інстанції правильності прийнятого рішення або при використанні вищим судом під час розгляду аналогічної справи правила, створеного судом нижчої інстанції, авторитет цього правила підсилюється і воно стає зразком розв'язання таких справ у нижчестоящих судах. Про такі випадки в літературі зазначалося, що йдеться про сформовану практику вирішення певної категорії справ, і будь-який суддя при винесенні рішення зобов'язаний керуватися правилами, виробленими судовою практикою [104; 12].

Ступінь стійкості правопорядку будь-якої держави багато в чому залежить від дотримання судами єдності в судовій діяльності. Як слушно зазначалося в літературі, змістове навантаження, яке в доктрині континентального права вкладається в поняття «судова практика», докорінно відрізняється від поняття судового прецеденту в англосаксонському праві, оскільки ці юридичні явища виникли й розвивалися в різних умовах історико-правового середовища. Термін «прецедент», як правило, використовується дослідниками, якщо йдеться про країни «загального права», а «судова практика» – щодо романо-германської сім'ї права [104].

Суд, як правило, виконує правозастосовчу, інтерпретаційну функцію. Приймаючи конкретне рішення у справі, він також ураховує судову практику щодо розгляду справ цієї категорії вищими судовими інстанціями, що склалася і може мати різну форму для того, щоб рішення не було скасовано при його перевірці в апеляційному або касаційному порядку. Правотворча функція суду виникає тільки під час подолання прогалини у праві й законодавстві. Тому ми розрізняємо прецедент правостворення і його застосування та прецедент тлумачення і правозастосування [там само].

Результатами узагальнення судової практики є створення загальних правил, що у свою чергу формують певний тип поведінки у визначених суб'єктів – суддів, тобто як, який закон і до яких відносин вони будуть застосовувати в певних типових ситуаціях. Окремі прецедентні рішення було враховано і в підготовці роз'яснень, які, на нашу думку, в більшості випадків виробляються на підставі прецедентів тлумачення й застосування, що припускається вищою судовою інстанцією [104].

Судова статистика та вдосконалення судової статистичної звітності в Україні визначають мету, завдання та основні напрямки роботи судів України щодо вдосконалення процесів збирання, оброблення, аналізу, поширення та оприлюднення статистичних даних про роботу судової системи, а також стан здійснення правосуддя в Україні. Метою судової статистики в Україні є сприяння ефективному функціонуванню, прозорості

та підзвітності судової системи в Україні через забезпечення її якісними статистичними даними, які необхідні для прийняття обґрунтованих управлінських рішень і звітування про ефективність правосуддя в Україні. Судова статистика призначена для вироблення якісних статистичних даних з метою задоволення інформаційних потреб органів судової влади України на загальнодержавному й регіональному рівнях, а також на рівні окремого суду. Крім того судова статистика слугує для задоволення потреб зовнішніх користувачів у якісній статистичній інформації та інформування широкого кола громадськості через оприлюднення статистичних даних про стан здійснення правосуддя в Україні [89].

Статистична звітність має бути в доступному та зрозумілому вигляді, простою у використанні й містити узагальнювальні показники щодо стану здійснення правосуддя в Україні. Судова статистика має забезпечувати збір достовірних даних на рівні суду. Судова статистика має гарантувати адекватність даних за критеріями якості статистичної інформації. Це означає, що на постійній основі потрібно проводити оцінювання ступеня відповідності показників судової статистики основним критеріям якості статистичної продукції, які рекомендовані Європейською статистичною системою, а саме релевантності, точності, своєчасності, пунктуальності, доступності, зрозумілості / ясності, послідовності / узгодженості та зіставності / порівняльності. Судова статистика має підтримувати процес оцінювання якості роботи суду. Застосування статистичних методів дослідження допомагає краще розібратись в особливостях соціально-економічного розвитку держав, їхніх правових систем, оцінювати ефективність діяльності роботи судів. Статистика – це міст, який з'єднує теорію і практику соціального пізнання [89].

Отже, функція дослідження й аналітично-статистична функція помічника судді полягає в узагальненні юридичних фактів за певними категоріями справ для інформування суспільства про стан дотримання громадського порядку з метою розвитку засад правової держави.

Діяльність держави та її органів з реалізації функцій держави здійснюється в різних формах. Існує кілька класифікацій форм здійснення функцій держави. Звичайно виділяють правові та організаційні форми здійснення функцій держави. Правові форми – це діяльність органів держави, пов'язана з ухваленням і виданням правових актів, а саме: правотворча, правозастосовна, правоохоронна, правоінтерпретаційна. Організаційні форми здійснення функцій держави – поточна технічна, господарська, статистична діяльність, спрямована на розв'язання конкретних завдань. Кожна функція держави здійснюється одночасно і в правових, і в організаційних формах. Так, контрольно-наглядова полягає в тому, що органи державної влади спостерігають за точним та однаковим виконанням і застосуванням законів [76, с. 78].

Судовий контроль спрямований на охорону, захист суб'єктивних прав, які можуть бути порушені застосуванням незаконного нормативно-правового акта. Судовий контроль розрахований на силу заінтересованості кожного окремого громадянина в недопущенні порушення його законних прав. Судовий контроль в Україні має непрямий характер, оскільки контролюється не законність самих законів, а законність нормативно-правових актів, які базуються на законах, і законність дій службових осіб, які виконують ці закони [83, с. 54].

Важливим призначенням (функцією) судової влади у правовій державі є захист прав і свобод людини. Судова влада має своїм завданням контролювати законність дій виконавчої влади, розглядаючи й вирішуючи претензії (скарги) громадян та їх організацій (юридичних осіб) щодо актів (дій) органів виконавчої влади та їх посадових осіб. Вирішуючи суперечки про право та юридично значущі конфлікти, що виникають між різними суб'єктами (фізичними та юридичними особами), вони підтримують і зміцнюють у суспільстві стан законності, утримують органи виконавчої влади у визначених Конституцією, іншими законами рамках їх діяльності [83, с. 54].

М. Запорожець визначив, що значущість контролю в належній організації позапроцесуальної діяльності місцевого загального суду зумовлена його метою, яка полягає в тому, щоб виявити фактичний стан справ у певному процесі, зіставити відповідність цього стану наміченим цілям і в разі необхідності застосувати коригувальні заходи для приведення підконтрольного об'єкта до належного стану. Звідси призначенням контролю у сфері позапроцесуальної діяльності суду є організаційний вплив суб'єктів судового управління на об'єкти управління, спрямований на створення умов, необхідних для забезпечення ефективної, доцільної та законної діяльності працівників суду та його апарату. Це його, так би мовити, вторинне призначення, а головне полягає у створенні необхідних умов для здійснення правосуддя – основної функції органів судової влади [47, с. 14].

Контрольні правовідносини в місцевих загальних судах розглядаються означеним ученим як особливий вид суспільних відносин у сфері позапроцесуальної діяльності суду, які регулюються нормами адміністративного права і в межах яких виявлено контрольні повноваження суб'єктів контролю. Предметом контролю за позапроцесуальною діяльністю суду визнаються конкретні адміністративно-правові відносини, які виникають за участю суддів, працівників апарату суду й пов'язані з виконанням зазначеними особами покладених на них обов'язків, дотриманням правил або вимог, установлених нормативними актами [там само].

Контрольні функції суду перехреснюються з організаційними, оскільки, виявивши недоліки в позовних заявах, суддя мусить не тільки вчасно скласти про це ухвалу, а й організувати, проконтролювати та дати розпорядження, щоб цю ухвалу було вчасно надіслано позивачеві для усунення недоліків [79].

Організаційно-правова функція суду є однотипною в усіх галузях процесуального права. Її ще можна назвати організаційно-процесуальною функцією, оскільки хоча ця функція і є організаційною, але врегульована

вона в усіх процесуальних кодексах процесуальними нормами суду, які полягають в організації судом судової процедури незалежно від стадії й виду судочинства. Ця функція суду є надзвичайно важливою, адже від неї залежить процесуальна робота суду в подальшому. Так, завданням суду під час отримання позовної заяви з точки зору його організаційно-процесуальної функції є переконання в тому, що позивач дотримався всіх вимог процесуального законодавства під час складання позовної заяви [79].

Отже, організаційно-правова функція помічника судді полягає у проведенні підготовчих заходів щодо розгляду справи, які включають організаційно-правові дії щодо документації, нагляду за їх оформленням і доведення до відповідних учасників судового процесу.

Належна взаємодія між помічником судді та секретарем судового засідання є досить важливим чинником здійснення правосуддя, тому цим посадовим особам слід володіти відповідними навичками в обсязі, необхідному для виконання своїх посадових обов'язків [104].

Заздалегідь за об'єктивними обставинами помічник судді, сприяючи здійсненню правосуддя, виконує не тільки функції помічника, але й фактично секретаря судового засідання. Слід зазначити, що на помічника судді його посадовими обов'язками покладено безпосереднє здійснення контролю та координування роботи секретаря судового засідання, а саме:

- помічник судді контролює надходження та приєднання до судової справи відповідних матеріалів;

- здійснює контроль за підготовкою судових засідань, які проводяться під головуванням судді, контролює своєчасність повідомлення про день і час проведення судового засідання осіб, які беруть участь у справі;

- здійснює перевірку правильності та своєчасності оформлення протоколів судового засідання у справах, що перебувають у провадженні судді, здійснення контролю за своєчасним здаванням секретарем судового засідання судових справ, розглянутих під головуванням судді;

– координує роботу та надає при цьому методичну і практичну допомогу секретарю судового засідання з питань забезпечення фіксування судового процесу технічними засобами [104].

Отже, функція керівництва секретарем судового засідання полягає в певній координації його роботи, наданні помічником судді необхідної підтримки й консультацій, практичному нагляді за порядком фіксації судового процесу з метою якісного здійснення судочинства.

Новий Закон України «Про державну службу» змінив основні засади поняття державної служби та передбачив як окремий інститут патронатну службу, яка протиставляється державним службовцям за обсягом функцій та повноважень. Наразі існує нормативне визначення поняття «службова особа», яке охоплює випадки здійснення працівником організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій [163].

Згідно з Положенням про помічника судді, затвердженим рішенням Ради суддів України від 25.03.2011 № 14, до обов'язків помічників суддів не належить здійснення жодних функцій держави, зокрема організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських. Разом із тим здійснення помічником судді відповідно до норм цього Положення консультативно-дорадчих функцій не охоплюється діяльністю службових осіб [118].

Ключовими тут є словосполучення «організаційно-розпорядчі функції» та «адміністративно-господарські функції», детальної характеристики яких законодавець не дає. Традиційно в правозастосуванні використовують роз'яснення, що містяться в Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хабарництво» від 2002 року, згідно з якою організаційно-розпорядчі обов'язки – це обов'язки щодо здійснення керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності. Такі функції виконують, зокрема, керівники міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних, колективних чи приватних підприємств, установ і

організацій, їхні заступники, керівники структурних підрозділів, їхні заступники, особи, які керують ділянками робіт. Адміністративно-господарські обов'язки – це обов'язки щодо управління або розпорядження державним, колективним чи приватним майном. Такі повноваження в тому чи іншому обсязі є в начальників планово-господарських, постачальних, фінансових відділів і служб, завідувачів складів, магазинів, майстерень, ательє, їхніх заступників, керівників відділів підприємств, відомчих ревізорів і контролерів тощо. Таким чином, помічники суддів однозначно не здійснюють адміністративно-господарських функцій [164].

Також звертає на себе увагу та обставина, що організаційно-розпорядчі обов'язки тотожні функціям посадової особи, тобто передбачають керівництво людьми чи процесом. Визначення понять «організаційний» та «розпорядчий» підтверджують такі висновки. Так, Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає «організаційний» як «пов'язаний з організацією чого-небудь», «який здійснює організацію чого-небудь». У свою чергу «організовувати» – «створювати, засновувати що-небудь, залучаючи до цього інших, спираючись на них». «Розпоряджатися» ж означає: «1) давати розпорядження, наказ; 2) діяти стосовно до кого-, чого-небудь на свій розсуд». Так само «організаційно-розпорядчий документ» – вид письмового документа, в якому фіксують рішення щодо адміністративних й організаційних питань, а також питань управління, взаємодії, забезпечення та регулювання діяльності органів влади, установ, підприємств, організацій, їхніх підрозділів і посадових осіб [164].

Отже, оскільки помічник судді є патронатним службовцем, він практично може здійснювати адміністративно-господарську функцію, що полягає в організації ним судового процесу, наданні певних адміністративних розпоряджень щодо інших учасників судового процесу.

Визначившись з функціями, варто окреслити завдання помічника судді. Тлумачний словник розкриває поняття «завдання» як наперед визначений,

запланований для виконання обсяг роботи, справа і т. ін.; мета, до якої прагнуть; те, що хочуть здійснити [11, с. 200].

Оскільки помічник судді є складовою апарату суду, то варто визначити завдання апарату суду. Так, з позиції П. Шпенової, основним завданням апарату суду є забезпечення безперебійної роботи судової установи та сприяння суддям у виконанні їх головної функції – відправленні правосуддя, здійснюючи діяльність, яка безпосередньо не стосується відправлення правосуддя. Працівники апарату суду виконують значний обсяг роботи щодо організації процедури судового розгляду, підготовки справи до слухання, перебігу судового процесу й подальшого спрямування справи. Вони безпосередньо спілкуються з відвідувачами суду, сторонами процесу, від професійності їхніх дій залежить ефективність судового процесу й формування громадської думки про судову установу. Апарат суду також може розглядатись як посередник під час взаємодії судів з органами виконавчої та законодавчої влади [170, с. 139].

Також помічник судді є патронатним службовцем, а тому варто розкрити й завдання патронатної служби. О. Кости́лев визначив, що завдання патронатної служби – це надання допомоги міністрові у здійсненні його повноважень, забезпеченні його зв'язків зі структурними підрозділами міністерства та органами, діяльність яких координує міністр, а також з органами державної влади, міжнародними організаціями, засобами масової інформації, громадськістю, та виконанні інших доручень міністра. Завдання, які стоять перед патронатною службою міністра, конкретизують її мету та засоби її досягнення [73, с. 107].

Відповідно, з позиції О. Кости́лева, завданнями патронатної служби міністра є: забезпечення оперативної взаємодії міністра зі структурними підрозділами міністерства та органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується міністром, іншими центральними органами виконавчої влади, а також з Адміністрацією Президента України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України та іншими органами державної

влади, органами місцевого самоврядування, міжнародними організаціями тощо; організаційне, аналітичне та інше забезпечення діяльності міністра щодо забезпечення формування та реалізації єдиної державної політики, яку формує та реалізовує міністерство; взаємодія із засобами масової інформації та громадськістю з метою інформування населення щодо реалізації державної політики [73, с. 108].

Слід зауважити, що, на думку О. Костилєва, як мета, так і завдання патронатних служб міністрів у системі публічного адміністрування мають бути типовими, оскільки міністри як політичні діячі, члени Кабінету Міністрів України, виконуючи свої політичні функції, потребують інформаційного, консультативного, експертно-аналітичного, правового та іншого забезпечення власної діяльності, направленої на проведення бюджетної, фінансової, цінової, інвестиційної, зокрема амортизаційної, податкової, структурно-галузевої політики; політики у сферах праці та зайнятості населення, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування [73, с. 108].

Отже, завдання помічника судді – це провідні заходи, які поєднуються з повноваженнями помічника суду й відображають його роль у судовій системі та спрямовані на реалізацію основних функцій судочинства й надання якісних адміністративних послуг у цій сфері.

Далі варто більш спеціально підійти до завдань безпосередньо помічника судді. Так, основним його завданням є максимальне сприяння ефективному й своєчасному правосуддю [104].

Отже, основним завданням помічника судді є сприяння правосуддю через організаційно-правове забезпечення учасників судочинства, яке передбачається внутрішніми нормами та адміністративним законодавством з метою захисту публічного інтересу суспільства у сфері судоустрою.

Згідно з чинним законодавством України помічник судді не виконує дій зі здійснення правосуддя, але надає судді допомогу в межах установлених

повноважень. Його основними завданнями є складання для судді проектів документів; підбір законодавства та судової практики, необхідних для розгляду суддею конкретної справи; ознайомлення учасників процесу з матеріалами судових справ; підготовка матеріалів для розгляду судової справи та контроль за виконанням відповідних документів тощо. Делегування частини повноважень (підготовка проекту рішення суду) помічнику дозволило значно збільшити продуктивність роботи судді. Таким чином, вирішення проблеми збільшення обсягу роботи судді останніми роками стало можливим завдяки введенню посади помічника судді [104; 118].

Функціонально помічники суддів виконують інтелектуальні завдання, пов'язані з аналітикою, дослідженням і вивченням справ, законодавства, відстежують документацію, пов'язану з провадженнями у справах [103].

Отже, до додаткових завдань помічника судді слід віднести підготовчі дії щодо документованого забезпечення суду й аналітичні та статистичні напрямки стосовно організації роботи суду.

Усе вищевикладене дає підстави вважати, що:

- провідною функцією помічника судді є забезпечення судді всім необхідним для здійснення судочинства – інтелектуальна адміністративна діяльність помічника судді, що забезпечує значне підвищення ефективності діяльності судової гілки влади загалом і розвантаження суддів від великого обсягу технічної роботи зокрема;

- для помічника судді зовнішні функції судочинства (здійснення правосуддя, судового контролю, тлумачення правових норм, посвідчення фактів, що мають юридичне значення) трансформуються у внутрішньо-забезпечувальний напрямок діяльності щодо виконання делегованих від судді допоміжних повноважень;

- більш спеціально функції помічника судді варто поділити на такі групи: дослідження й аналітично-статистична (аналітика законодавства та судової практики, узагальнення практики судді та статистики діяльності

судді), контрольно-наглядова (підготовка слухань, дотримання строків одержання матеріалів, необхідних для розгляду справ, забезпечення якості протоколів судового засідання, виконання судових рішень, відстеження повідомлень у засобах масової інформації), організаційно-правова (складання проектів судових рішень, постанов, ухвал суду, листів, запитів тощо), функція керівництва секретарем судового засідання (координація його роботи, надання необхідної підтримки і консультацій);

– функція дослідження й аналітично-статистична функція помічника судді полягає в узагальненні юридичних фактів за певними категоріями справи для інформування суспільства щодо стану дотримання громадського порядку з метою розвитку засад правової держави;

– організаційно-правова функція помічника судді полягає у проведенні підготовчих заходів щодо розгляду справи, які включають організаційно-правові дії щодо документації, нагляду за їх оформленням і доведенням до відповідних учасників судового процесу;

– функція керівництва секретарем судового засідання полягає в певній координації його роботи, наданні помічником судді необхідної підтримки й консультацій, практичному нагляді за порядком фіксації судового процесу з метою якісного здійснення судочинства;

– оскільки помічник судді є патронатним службовцем, він практично може здійснювати адміністративно-господарську функцію, що полягає в організації ним судового процесу, наданні певних адміністративних розпоряджень щодо інших учасників судового процесу.

– основним завданням помічника судді є сприяння правосуддю через організаційно-правове забезпечення учасників судочинства, що передбачається внутрішніми нормами та адміністративним законодавством з метою захисту публічного інтересу суспільства у сфері судоустрою. До додаткових завдань помічника судді слід віднести підготовчі дії щодо документованого забезпечення суду й аналітичні та статистичні напрямки стосовно організації роботи суду.

Отже, функції помічника судді – це основні напрямки, які виражають зміст його діяльності та розкриваються через сукупність організаційно-правових заходів, спрямованих на досягнення мети діяльності помічника судді, з яких провідною визначено забезпечення здійснення суддею функцій судочинства як високоінтелектуальної адміністративної діяльності. Завдання помічника судді варто визначити як адміністративні заходи, які поєднуються з повноваженнями особи патронатної служби в судочинстві та відбивають його роль у судовій системі, спрямовані на реалізацію основних функцій судочинства та надання якісних адміністративних послуг у цій сфері.

2.2 Адміністративні обов’язки помічника судді в Україні

Наразі в Україні проводиться судова реформа, і щоб вона спрацювала, по-перше, потрібні комплексні зміни в процесуальному законодавстві. У зв’язку з цим обговорюються питання спрощення процедур розгляду справ, введення електронного правосуддя, планується дозволити подавати групові позови й гармонізувати українське законодавство з правом Європейського Союзу. По-друге, необхідно реформувати суміжні інститути – виконавче провадження, прокуратуру, адвокатуру, систему надання безоплатної правової допомоги [141].

Окрім приведення суміжних інститутів у належний стан, сферу судочинства потрібно змінювати з середини, зокрема і вносити зміни до статусу помічника судді.

Результати анкетування помічників суддів, яке проводилося в межах Проекту ЄС «Прозорість та ефективність функціонування судової системи України: компонент державної служби», засвідчили, що на практиці не існує єдиного підходу до переліку завдань і обов’язків помічника судді. Єдиним завданням, яке виконують майже всі опитані помічники (97% з опитаних), – це підготовка проектів судових рішень. Решта завдань, що виконуються

помічниками суддів, дуже різняться. Так, лише 5 з 16 наведених завдань, включаючи складання проектів судових рішень, виконуються третиною або трохи більше від загальної кількості опитаних помічників суддів. Серед таких завдань визначаються: робота з листами, запитами, кореспонденцією (42%); приймання громадян (39%); підготовка справи до слухання (34%) та «інше» (33%). На останній факт також варто звернути увагу, оскільки до категорії «інше» може бути віднесено велику кількість різноманітних завдань, які виконуються помічниками суддів: робота з нормативною базою (28%); ознайомлення зі справами (27%); виконання обов'язків секретаря судового засідання (14%); контроль за роботою секретаря судового засідання (9%); робота з Єдиним реєстром судових рішень (8%); обговорення справ з суддею (6%); одержання та відправлення кореспонденції (6%); аналіз судової практики (5%); спілкування телефоном (4%); заповнення статистичних карток (3%); контроль за виконанням судових експертиз (1%) [128].

Таким чином, потреба в дослідженні адміністративних обов'язків помічника судді спричинена проведенням сучасної судової реформи, яка запроваджує нові засади функціонування апарату суду, до якого і входять помічники суддів.

До проблематики визначення адміністративних обов'язків помічника судді звертали свою увагу такі вчені, як А. Іванищук, Р. Каримова, Т. Коломоєць, І. Марочкін, І. Окунєв, І. Осика, Н. Сібільова, П. Шпенова, Д. Шпенюв та інші. Проте у зв'язку з реформуванням судової системи ця проблематика потребує більш докладного дослідження.

Правовий статус помічників суддів є досить недосконалим. Фактично законодавець позбавляє їх переваг державної служби, проте залишає низку обмежень і заборон. Для того щоб краще розібратись у тонкощах статусу помічників суддів, слід проаналізувати їхні повноваження та відповідні терміни.

Нормами реалізації обов'язку є дотримання певних зобов'язань, які мають форму заборон, і виконання активних обов'язків, що існують як

зобов'язання [46, с. 201]. Відповідного до сучасного тлумачного словника української мови, обов'язок – це те, чого треба беззастережно дотримуватися, що слід безвідмовно виконувати відповідно до вимог суспільства або виходячи з власного сумління; певний обсяг роботи, сукупність справ, межі відповідальності і т. ін., що визначаються відповідним званням, посадою, родинним станом тощо [11, с. 548].

Теоретики права трактують суб'єктивний юридичний обов'язок як вид і міру належної (або необхідної) поведінки суб'єкта права, що встановлені юридичними нормами для задоволення інтересів правомочної особи й забезпечуються державою [150, с. 130]. Теоретик В. Кириченко переконаний, що юридичні обов'язки – це передбачена правовою нормою і забезпечена можливістю державного примусу міра належної поведінки зобов'язаного суб'єкта, яку він мусить здійснити в інтересах уповноваженого суб'єкта [57, с. 55].

З позиції Р. Карімової, юридичний обов'язок виникає з інтересу, є необхідною дією (як потенційною, так і реальною), еквівалентною правам і свободам, заснованою на державній необхідності, яка реалізується добровільно чи силою державного примусу на основі внутрішньої та / чи юридичної відповідальності [56, с. 14]. Під юридичним обов'язком І. Окунєв розуміє міру конкретно визначеної суспільно необхідної поведінки, установлену в нормативно-правовому акті, забезпечену можливістю застосування санкції юридичної норми в її негативному й позитивному розумінні [97, с. 14].

Досліджуючи сферу судочинства, Д. Шпенюв дійшов висновку, що юридичні обов'язки судді – це закріплена в ратифікованих міжнародних актах, законодавстві України, актах суддівського самоврядування, гарантована державою до виконання дією спеціального правового механізму система необхідної та належної поведінки судді, вираженої, як правило, у формі його активних дій, необхідних для відправлення правосуддя, захисту

прав та інтересів суб'єктів правовідносин, а також для забезпечення рівного права кожного на судовий захист [169, с. 44].

Отже, адміністративні обов'язки помічника судді – це система суспільно необхідної поведінки, що прямо визначена законом, забезпечується як низкою правових гарантій, так і заходами адміністративної відповідальності та виражена у вигляді публічно-правових дій, які здійснюються з метою сприяння вчиненню судочинства та захисту прав й інтересів осіб.

Окресливши поняття, варто перейти до особливостей адміністративних обов'язків помічника судді. З позиції Л. Гаманюк, юридичний обов'язок характеризується такими рисами: це категорія необхідної поведінки людини, реалізація якої не має зумовлюватися бажанням людини; це завжди певне обмеження прав людини. Людина мусить коритися певним правилам, щоб у здійсненні своїх прав і свобод не завдавати шкоди іншим людям; необхідність установаження обов'язків прямо передбачається міжнародно-правовими документами; виконання юридичного обов'язку забезпечується спеціальним правовим механізмом; за невиконання обов'язку передбачена юридична відповідальність. Юридичний обов'язок як самостійна юридична категорія характеризується низкою особливих ознак необхідної поведінки, змістом якої є утримання від порушення заборон і необхідність виконання обов'язків; покладається вона з метою задоволення інтересів уповноваженої особи; має юридичний характер, тобто закріплена правовою нормою; покладається на всіх осіб, які проживають на території держави [29, с. 253].

З погляду С. Обрусної, ознаками юридичного обов'язку є необхідність певної поведінки; обов'язок, покладений лише на зобов'язану особу; він покладається з метою задоволення інтересів уповноваженої особи; існує лише у правовідносинах; є мірою необхідної поведінки; існує тільки відповідно до суб'єктивного права; установається нормами права; забезпечується (гарантується) державою. Структуру юридичного обов'язку становлять такі елементи: 1) потреба здійснення або утримання від певних

дій; 2) потреба виконання вимог уповноваженої сторони; 3) потреба нести юридичну відповідальність у разі невиконання або неналежного виконання покладених зобов'язань; 4) обов'язок не перешкоджати уповноваженому суб'єкту користуватися тим благом, щодо якого він має право [95, с. 45].

Отже, до ознак адміністративних обов'язків помічника судді слід віднести такі: 1) є системою саме визначеної та необхідної поведінки, що передбачається законом; 2) гарантується системою правових гарантій; 3) у разі їх невиконання передбачається юридична відповідальність; 4) виконання полягає в задоволенні як інтересів судочинства, так і публічних інтересів суспільства; 5) основним підвидом таких обов'язків є контроль, який здійснюється у сфері судочинства.

Відповідно до Положення про помічника судді суду загальної юрисдикції, затвердженого рішенням Ради суддів України від 25 березня 2011 року № 14, помічник судді:

- здійснює підбір актів законодавства та матеріалів судової практики, які потрібні для розгляду конкретної судової справи;

- бере участь у попередній підготовці судових справ до розгляду, за дорученням судді готує проекти запитів, листів, інших матеріалів, пов'язаних із розглядом конкретної справи, проекти судових рішень, інших процесуальних документів, які приймаються суддею або під головуванням судді, виконавчих документів;

- здійснює оформлення копій судових рішень для направлення сторонам у справі та іншим особам, які беруть участь у справі відповідно до вимог процесуального законодавства, контролює своєчасність надсилання копій судових рішень;

- здійснює контроль за своєчасним проведенням експертними установами призначених у справах експертних досліджень, за своєчасним виконанням органами внутрішніх справ постанов судді про примусовий привід, а в разі невиконання таких постанов – готує проекти відповідних нагадувань тощо [118].

Крім того, за дорученням судді помічник судді:

- контролює надходження та приєднання до судової справи відповідних матеріалів;
- координує роботу секретаря судового засідання та надає йому методичну та практичну допомогу, зокрема із забезпечення фіксування судового процесу технічними засобами;
- здійснює перевірку своєчасності оформлення протоколів судових засідань у справах, що перебувають у провадженні судді;
- здійснює контроль за своєчасним здаванням секретарем судового засідання судових справ, розглянутих під головуванням судді;
- здійснює підготовку та оформлення статистичних даних, звітів, узагальнень, інформації про кількість і стан розгляду суддею справ усіх категорій тощо;
- вивчає та узагальнює практику розгляду справ і застосування законодавства;
- аналізує повідомлення засобів масової інформації з питань судочинства, готує пропозиції щодо необхідності реагування на такі повідомлення відповідно до чинного законодавства;
- підписує непроцесуальні документи інформаційного та організаційного характеру;
- виконує інші доручення судді, що стосуються організації розгляду судових справ [118].

Також помічник судді зобов'язаний: своєчасно та якісно виконувати надані йому доручення; дотримуватися строків підготовки документів та виконання доручень; постійно підвищувати свій професійний рівень та кваліфікацію; дбайливо ставитися до майна суду; при виконанні своїх службових обов'язків не допускати порушень прав і свобод людини та громадянина [118].

Отже, можна згрупувати адміністративні обов'язки таким чином:

- 1) обов'язки дотримання строків у сфері судочинства;

- 2) обов'язки щодо підтримки інформаційно-технічного обладнання суду;
- 3) обов'язки щодо контролю;
- 4) фінансово-звітні обов'язки;
- 5) обов'язки щодо підготовки організаційної та правової документації;
- 6) аналітичні обов'язки.

Далі варто окреслити особливості кожного з цих обов'язків.

Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка згідно з частиною першою статті 9 Конституції України є складовою національного законодавства України, кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, установленим законом, який вирішить суперечку щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [66; 67; 133].

Недотримання строків розгляду цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення порушує конституційне право на судовий захист, гарантоване статтею 55 Конституції України, і негативно впливає на ефективність правосуддя та на авторитет судової влади [67; 133].

Майже половина від штатного розкладу кількості посад суддів вакантна або зайнята суддями, в яких закінчилися повноваження. Усе це об'єктивно призводить до порушення процесуальних строків розгляду справ, їхньої низької якості, що інколи може розцінюватися як позбавлення громадян права на судовий захист [52, с. 18].

Матеріали судової практики свідчать про те, що основними причинами порушення процесуальних строків є недоліки в діяльності судів, пов'язані насамперед із незадовільною організацією судового процесу. Є випадки, коли всупереч вимогам процесуальних законів і без будь-яких підстав для цього цивільні справи та кримінальні провадження призначаються до судового розгляду з порушенням передбачених законодавством строків, зокрема й

тоді, коли підсудні перебувають під вартою. Унаслідок недоліків, допущених під час підготовки цивільних справ до судового розгляду, недостатнього вивчення матеріалів досудового розслідування під час підготовчого провадження, несвоєчасного повідомлення учасників судового процесу та інших суб'єктивних причин розгляд справ неодноразово відкладається. При цьому в судових рішеннях не завжди наводяться мотиви відкладення, зазначається дата нового розгляду [133].

Суддям слід звернути увагу на неналежну організацію та планування ними судового розгляду, суворо дотримуватися засади безперервності здійснення судового засідання та негайно реагувати на випадки невиконання своїх професійних обов'язків прокурорами та адвокатами шляхом звернення до кваліфікаційно-дисциплінарних комісій прокуратури та адвокатури відповідно [177, с. 69].

На помічника судді покладена робота з громадянами на стадії підготовки справи до судового розгляду, але законодавчо це ніяк не закріплено. Під час приймання документів помічник судді витребує всю необхідну інформацію в заявника, телефони позивача, відповідача, третіх осіб, місце роботи, проживання та реєстрації. Першочерговою метою цього є своєчасний розгляд справи у встановлений законом строк. Уся ця рутинна робота дозволяє зменшити навантаження на суддів. Таким чином, метою діяльності помічника судді є надання правової та технічної допомоги судді у здійсненні правосуддя, а також виконання інших завдань, що покладені на суди [104].

Отже, обов'язки дотримання строків у сфері судочинства полягають у тому, що помічник судді є суб'єктом, який сприяє здійсненню судочинства, також помічник судді мусить своєчасно здійснювати повноваження щодо організації судового процесу з метою дотримання провідних засад судочинства, зокрема дотримання строків.

Постійне недофінансування судової системи стало причиною того, що більшість установ працюють у непристосованих для здійснення правосуддя

приміщеннях, без належного технічного забезпечення, самостійно вирішують питання придбання комп'ютерної техніки, принтерів, власним коштом заправляють картриджі, купують папір і надсилають поштову кореспонденцію, самостійно роблять ремонти в кабінетах. Судові працівники змушені витратити власні кошти через безвихідь: справи необхідно слухати щодня, а за дотримання строків їх розгляду відповідає саме суддя [155].

Ці питання залишаються невирішеними, і бажання їх розв'язувати, як показав час, у держави не виникає. «Порятунок потопаючих – справа рук самих потопаючих». Цей вислів слушно характеризує умови сучасного судочинства. Тобто можна працювати в занедбаних приміщеннях, слухати справи в непристосованих для цього залах судових засідань, без комп'ютерів, користуватися старими засобами діловодства. Але повага до суду починається також із зали судового засідання, належним чином пристосованого для здійснення правосуддя, обладнаного системою звукозапису, умебльованого тощо [155].

Упродовж останніх років електронна інформаційна активність судової системи значно збільшилася за рахунок введення нових комп'ютерних програм судового діловодства, введення відеозв'язку, судових смс-повісток, переходу на нову платформу поштового документообігу в судах та налагодження єдиного інформаційного простору між усіма судами України. Усі ці заходи реалізуються в життя новими технічними рішеннями та новим обладнанням, які поступово впроваджуються в технічну інфраструктуру суду [55].

На сьогодні суди України майже забезпечені необхідною кількістю технічних засобів для досконалого користування інформаційним простором і користування запровадженими комп'ютерними програмами, але для використання в повному обсязі всіх можливостей інформаційних систем необхідна модернізація наявних систем і додаткова технічна база. У попередні роки придбання комп'ютерної техніки здійснювалось у різні періоди і на сьогодні велика кількість її є фізично та морально застарілою,

периферійне обладнання через значне перевищення нормативного навантаження потребує заміни. Ускладнена процедура списання та утилізації обладнання не дозволяє привести бухгалтерські показники відповідно до реальної ситуації (обладнання не може використовуватися, але залишається на балансі установи) [55].

Таким чином, упродовж деякого часу технічна архітектура в судах України поступово буде доведена до вимог сучасності та в перспективі переведена повністю на електронний документообіг, що дозволить в повному обсязі використовувати ресурси наявного інформаційного простору судової системи [55].

Для підтримання правопорядку в країні, нормального функціонування державного механізму, чіткої взаємодії всіх гілок влади необхідно забезпечити державні органи, служби, адміністрації, комісії, комітети висококваліфікованими кадрами. Комп'ютерна грамотність відіграє одну з перших ролей в освіті особи. Для більшої ефективності, швидкості, якості виконання покладених на працівника апарату суду та помічника судді функцій він має відповідати визначеним вимогам, зокрема володіти знаннями комп'ютера і програм користування. До таких програм мають входити елементарні програми – Microsoft Word, Microsoft Excel, які дозволяють працювати з електронною поштою, а також спілкуватися в онлайн-режимі. Крім цього сучасна людина зобов'язана освоювати більш складні програми, технології, які дозволяють аналізувати інформацію, обмінюватися нею, формувати звіти, проводити розрахунки й виконувати інші функції, необхідні для реалізації покладених завдань [104].

Виходячи з того, що основними завданнями апарату суду є організаційне забезпечення та розроблення пропозицій стосовно вдосконалення організаційного забезпечення діяльності суду, а також виконання всієї технічної роботи у суді, вважаємо, що однією з обов'язкових кваліфікаційних вимог при прийнятті на роботу працівників апарату суду (зокрема помічників суддів) має бути додано вільне володіння комп'ютерною

та іншою оргтехнікою, а також знання необхідного програмного забезпечення [104].

Отже, обов'язки щодо підтримки інформаційно-технічного обладнання суду полягають у тому, що помічник судді зобов'язаний володіти навичками користування комп'ютерною технікою, яка відповідно і є обов'язковою складовою забезпечення здійснення судочинства.

Відправлення судами правосуддя в Україні безпосередньо пов'язано з належною організацією та функціонуванням судів, що потребує дієвої системи контролю та нагляду за їх діяльністю, спроможної своєчасно та оперативно попереджати, виявляти й усувати недоліки роботи суду та його апарату. Особливого значення контроль і нагляд як засоби забезпечення законності в діяльності судів в Україні набувають з огляду на призначення судової влади для забезпечення верховенства права шляхом захисту прав і законних інтересів громадян і підприємств, суспільних і державних інтересів. У той же час інститут контролю та нагляду в судовій системі України за позапроцесуальною діяльністю судів на сьогодні все ще перебуває на стадії свого становлення, зокрема законодавство комплексно не визначає принципи, завдання, види, об'єкти, суб'єкти і процедури контролю та нагляду в цій сфері. А тому у площині оптимізації організації та діяльності судової системи України й убачаються актуальними питання контролю та нагляду за функціонуванням судів в Україні [16, с. 331].

Одним з основних завдань помічника судді є контроль за виконанням відповідних документів тощо. Так, помічник судді бере участь в організації підготовки та проведення судового процесу, а саме контролює виготовлення та своєчасне направлення копій судових актів, якими повідомляються чи викликаються особи як учасники процесу; готує для судді інформацію про належне повідомлення осіб, а також про причини їх неявки в судові засідання; здійснює контроль за надходженням та приєднанням до матеріалів судової справи нових документів; здійснює контроль за підготовкою судових

засідань; здійснює контроль за своєчасним здаванням секретарем судового засідання судових справ, розглянутих під головуванням судді [104].

Отже, контрольні обов'язки помічника судді полягають в організаційному нагляді за процесами підготовки судового розгляду, нагляді щодо контролю за секретарем судового засідання, контролі за наданням якісних адміністративних послуг у сфері судоустрою.

У процесі реформування судової системи України особливого значення набуває проблема її якості та соціальної ефективності. Звичайним джерелом інформації про стан і рівень ефективності функціонування судів є внутрішні показники їх діяльності та статистичні дані. Але в такому разі існує ризик одностороннього висвітлення ситуації без урахування позиції всіх учасників судового розгляду щодо якості судового провадження. Належне функціонування судової гілки влади в Україні не можливе без довіри громадян до судових процесів і рішень, без підтримки громадськості на шляху вироблення ефективного зворотного зв'язку між державою та суспільством [117, с. 184].

Оцінювання якості роботи судів – це позитивний метод, мета якого – ліквідувати проблемні аспекти в роботі суду, зробити діяльність цієї установи більш ефективною, спрямованою на задоволення потреб суспільства у своєчасному і справедливому правосудді [117, с. 184].

Помічник судді здійснює оцінювання якості роботи судів, метою якого є вивчення практики застосування судами норм законодавства, виявлення та аналіз складних і спірних питань, що виникають при його застосуванні, оцінювання стану урегульованості між конкретним правовим інститутом і законодавством України, розроблення пропозицій щодо забезпечення правильного та однакового застосування судами норм права, а також щодо вдосконалення чинного законодавства. Така робота може бути доручена помічнику судді (науковому консультанту) та передбачає, що особа, яка має її здійснювати, володіє необхідною теоретичною базою та практичними навичками щодо добору та пошуку судової практики [104].

При цьому в разі виконання такої роботи потрібно враховувати наведені нижче аспекти.

Узагальнення може проводитися на всіх рівнях судової системи. Разом із тим, залежно від територіальної юрисдикції суду (наприклад, апеляційний суд області) джерела судової практики – відповідні рішення, ухвали районних судів та ухвали, рішення апеляційного суду – відбираються за певний час (наприклад, за рік) за однорідною категорією справ (наприклад, про захист права власності) з метою підвищення якості розгляду певної категорії справ (наприклад, установлення та аналіз причин і підстав скасування рішень в апеляційному порядку) [104].

Готуючи відповідні узагальнення, помічник судді відбирає відповідну категорію справ за даними наряду суду та здійснює пошук цих справ у канцелярії суду та / або оглядає справи, які перебувають у провадженні, оскільки в більшості випадків для формування повної картини з урахуванням специфіки питання, яке досліджується, необхідне дослідження не тільки певних процесуальних документів (ухвал, рішень), але й вивчення інших матеріалів справи (наприклад, коли йдеться про встановлення причин залишення позову без розгляду, необхідною є перевірка матеріалів справи щодо доказів повідомлення про час і місце проведення судового засідання позивача та/ або наявність заяв позивача про залишення позову без розгляду) [104].

Прикладом виконання своїх обов'язків є те, що помічником судді М. Налицишиним було проведено узагальнення судової практики розгляду кримінальних справ (проваджень) про злочини, вчинені неповнолітніми, та зазначено, що в результаті врахування обставин, що визначені в аналітичній записці помічника судді, є можливість правильно вирішити питання про обрання до неповнолітнього альтернативного запобіжного заходу, не пов'язаного з позбавленням волі, оскільки розслідування та розгляд справ щодо неповнолітніх осіб також мають виховне запобіжне значення [124].

Отже, аналітичні обов'язки помічника судді полягають у тому, що він зобов'язаний проводити узагальнення судових справ та висвітлювати їх в аналітичних записках з метою висвітлення проблем суспільства та підвищення якості здійснення судочинства.

Судді самостійно добирають своїх помічників, проводячи співбесіди, ставлячи запитання щодо рівня підготовки та перевіряючи soft skills кандидата. Помічник судді здійснює підбір актів законодавства та матеріалів судової практики, які необхідні для розгляду конкретної судової справи. Він бере участь у попередній підготовці судових справ до розгляду, за дорученням судді готує проекти запитів, листів, інших матеріалів, пов'язаних із розглядом конкретної справи. Також помічник судді здійснює оформлення копій судових рішень для направлення сторонам у справі, контролює своєчасність надсилання таких копій [120].

Помічник має виконувати низку адміністративних і контрольних функцій: за дорученням судді він контролює надходження та приєднання до судової справи матеріалів, координує роботу секретаря судового засідання, надає йому допомогу (зокрема із забезпечення фіксування судового процесу технічними засобами). Частково помічник судді займається навіть творчою роботою. Наприклад, вивчає та узагальнює практику розгляду справ і застосування законодавства. Тобто взагалі помічник допомагає судді вирішити всі технічні моменти та отримує унікальну можливість учитися й спостерігати за всіма процесами, що пов'язані з правосуддям [120].

Метою діяльності помічника судді є виконання своїх обов'язків із забезпечення роботи судді, кінцевою метою якої є здійснення правосуддя. Помічник не вправі здійснювати дії, що тягнуть за собою виникнення, зміну та припинення прав та обов'язків осіб, які беруть участь у справі, чи інших учасників судового процесу. Він здійснює приймання та видання судових документів, готує копії документів для підписання суддею, перевіряє правильність сплати держмита та сплати судових витрат, наявність документів, які додаються до заяви, робить добірку законів та інших

нормативних правових актів, матеріалів судової практики, необхідних судді для розгляду справи [104].

Помічники суддів координують роботу секретаря судового засідання та надають при цьому методичну й практичну допомогу, зокрема із забезпечення фіксування судового процесу технічними-засобами, ведуть контроль відкладених, призупинених справ, оформлення матеріалів справи, своєчасного направлення або видання копій рішень, постанов, ухвал, виконавчих листів сторонам у справі. Крім того помічник судді готує проекти відповідей на звернення та скарги громадян, здійснює підготовку довідок, інформаційних листів, повідомлень, інших матеріалів, які пов'язані з розглядом справи, створює чернетки та проекти судових документів в автоматизованій системі. Здійснює внесення даних до статистичної картки автоматизованої системи щодо результатів розгляду судової справи. Здійснює контроль за оскарженням судових рішень в апеляційному та касаційному порядках [104].

Отже, провідними обов'язками помічника судді є організаційно-правові, які полягають в організаційній, методичній, правовій, підготовчій допомозі судді з метою виконання провідних завдань як суб'єкта патронатної служби суду – сприяння здійсненню правосуддя.

Можна виділити деякі повноваження, що передбачені положенням про помічника судді та гіпотетично можуть бути підставою для віднесення цих осіб до суб'єктів, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції». Так, помічник судді:

- бере участь у попередній підготовці справ до розгляду, за дорученням судді готує проекти запитів, листів, інших матеріалів, пов'язаних із розглядом конкретної справи, проекти судових рішень, інших процесуальних документів, які приймаються суддею або під головуванням судді, виконавчих документів;

- оформлює копії судових рішень;

– здійснює підготовку та оформлення статистичних даних, звітів, узагальнень, інформації про кількість і стан розгляду суддею справ усіх категорій тощо;

– підписує непроцесуальні документи інформаційного та організаційного характеру.

Названі функції жодним чином не передбачають керівництва іншими особами чи процесами, прийняття владних рішень, вчинення дій на власний розсуд. Отже, помічники суддів не тільки не виконують організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, а й з урахуванням обсягу повноважень чи пов'язаних з ними можливостей навіть теоретично не можуть учиняти юридично значущих дій, які уможливлують одержання неправомірної вигоди чи інші корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. Інакше кажучи, помічник судді не має повноважень, на які може бути здійснено корупційний вплив [164; 134].

Судова практика з цього питання майже відсутня. Так, ухвалою слідчого судді райсуду м. Луганська від 15.11.2013 помічника судді Троїцького райсуду Луганської області відсторонено від посади як підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.4 ст.368 КК. Суддя проаналізував посадову інструкцію та вказав, що підозрюваний «постійно здійснює функції представника влади та обіймає постійно в органах державної влади посаду, пов'язану з виконанням організаційно-розпорядчих функцій». Натомість в адміністративній справі №2а-8330/11/2670 суперечка полягала у визначенні поняття «посадова особа, яка уповноважена підписати виконавчий лист». Окружний адміністративний суд м. Києва в постанові від 22.06.2011 зазначив, що такою є особа, яка займає відповідну посаду та наділена організаційно-розпорядчими або адміністративно-господарськими функціями. Однак, за висновком суду, ні помічник судді, ні секретар при виконанні своїх повноважень такими функціями не наділені, а отже, не є посадовими особами [164].

З іншого боку, посада помічника забезпечує йому безпосередній доступ до особи, яка є бажаним об'єктом корупційного впливу, – судді. І якщо, наприклад, обіцянка передати останньому неправомірну вимогу є кримінально караним діянням незалежно від віднесення помічника судді до категорії службових осіб, то вплив на суддю шляхом переконування в межах робочого процесу може потребувати юридичного механізму запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Такий механізм передбачений законом «Про запобігання корупції», тому поширення його дії на помічників суддів є цілком доцільним. Проте чинне правове регулювання недостатнє для такого застосування, а відповідні спроби правоохоронних чи інших органів з великою ймовірністю зазнають поразки при судовому оскарженні. Отже, якісне правове регулювання цього питання є необхідним елементом стабільної та незалежної судової системи, добору та підготовки кадрів, ефективної роботи суддів [164].

Отже, обов'язки помічника судді, пов'язані з учиненням антикорупційних заходів, полягають у попередженні та припиненні корупційних правопорушень, учинених у судовій системі (зокрема суддею) та інформуванні про такі правопорушення відповідні антикорупційні органи та органи суддівського самоврядування.

З практичного погляду, помічники суддів виконують низку обов'язків. Зазвичай помічник судді допомагає зберігати всі файли в офісі, включаючи повістки, скарги й виклики. Коли суддям та адвокатам потрібні певні файли, що стосуються справ, судові помічники збирають для них цю інформацію. У цій ролі судові помічники допомагають упорядкувати файли, які допоможуть судді підготуватися до справи. Помічник судді тісно співпрацює з суддею, особливо під час розгляду справ. Вони також працюють над виконанням різноманітних завдань від імені судді, включаючи планування, організацію судових слухань. Якщо відбувається скасування чи зміна справи, судові помічники мають інформувати суддю та повідомити адвокатів і всіх зацікавлених сторін [186].

У спілкуванні з громадськістю судовий помічник може бути головним спікером. Це передбачає привітання відвідувачів і відповіді на телефонні дзвінки. У залі суду помічник керує представниками громадськості, які приходять до зали суду. У кабінеті судді обов'язки помічника судді є досить секретарськими за своїм характером – керувати розкладом судді, організовувати поїздки, організувати календар, обробляти міжвідомчі документи, друкувати листи, готувати доповіді, переписувати диктовку, відкривати пошту, розповсюджувати пошту й готувати вихідну пошту. Помічники суду також координують та експлуатують технічне обладнання, адже здійснюють управління обладнанням, щоб забезпечити його функціонування та керують практичними аспектами використання такого обладнання [187].

Отже, практичні адміністративні обов'язки помічника судді прямо визначаються через надання якісних адміністративних послуг у приміщенні суду та використання й підтримку експлуатації державного обладнання, яке забезпечує певні судові процедури.

Варто висвітлити ще один обов'язок, а саме обов'язок подання електронних декларацій помічниками суддів. Питання необхідності подання з 1 січня 2017 року електронних декларацій виявило глибшу проблему: чи поширюються на помічників суддів вимоги Закону «Про запобігання корупції»? Раніше, до появи нового Закону «Про державну службу», помічники суддів були державними службовцями, а антикорупційні обмеження стосуються всіх держслужбовців без винятку. Відповідно не було потреби з'ясовувати, чи належать помічники суддів до «посадових чи службових осіб інших державних органів» (пп.«и» п.1 ч.1 ст.3 Закону України «Про запобігання корупції»). Адже саме з огляду на обсяг прав та обов'язків, визначених Положенням про помічника судді суду загальної юрисдикції, що затверджене рішенням Ради суддів від 25.03.2011 №14, Національне агентство з питань запобігання корупції дало офіційні роз'яснення: помічники суддів є суб'єктами, на яких поширюється дія

закону. Отже, питання зводиться до того, чи є помічник судді посадовою або службовою особою [164; 134; 132].

Визначення поняття «посадова особа» в законодавстві немає. Закон «Про державну службу» від 1993 р. установлював, що посадовими особами є керівники й заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих і консультативно-дорадчих функцій. У науковій літературі йдеться про те, що посадові особи мають можливість визначати завдання й вибирати відповідні методи діяльності, приймати управлінські рішення, організовувати інших осіб для здійснення компетенції відповідного органу; здійснюють управління людьми, впливаючи на їхню поведінку за допомогою юридично владних дій, наділені правом приймати на службу, застосовувати до підлеглих заходи заохочення чи дисциплінарного примусу. Проаналізувавши згадане положення про помічника судді, можна зробити висновок, що під указані визначення підходить виключно повноваження «Координує роботу секретаря судового засідання та надає йому методичну та практичну допомогу». Проте відповідно до ч.2 ст.9 Закону України «Про державну службу» держслужбовець не зобов'язаний виконувати доручення працівників патронатної служби. Отже, помічники суддів не є посадовими особами в розумінні пп.«и» п.1 ч.1 ст.3 Закону України «Про запобігання корупції» [132; 164].

Категорією «службова особа» традиційно оперує кримінальне право. Так, згідно з ч.3 ст.18 Кримінального кодексу службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій або виконують такі функції за спеціальним

повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління зі спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом [77; 164].

У зв'язку з неоднозначністю цього питання Голова ВАСУ листом від 01.02.2017 р. № 99/9-14/17 навіть звернувся до Вищої ради правосуддя з проханням надати своє бачення зазначеної ситуації, оскільки роз'яснення НАЗК у цих питаннях вважає рекомендаційними. Так, Голова Вищого адміністративного суду України О. Нечитайло надіслав до Ради суддів України та Вищої ради правосуддя листи стосовно ситуації, що склалася з віднесенням помічників суддів до суб'єктів декларування, визначених Законом України «Про запобігання корупції». У зверненнях зазначено, що у відповідь на запити помічників суддів Національним агентством з питань запобігання корупції надано індивідуальні роз'яснення, у яких висловлено думку про те, що помічники суддів є суб'єктами е-декларування. НАЗК обґрунтовує позицію, викладену в роз'ясненнях, тим, що помічники суддів належать до категорії посадових і службових осіб органів державної влади й виконують низку консультативно-дорадчих функцій. У листі Голова ВАСУ порушує питання про те, чи мають працівники патронатної служби, зокрема помічники суддів, які втратили статус державного службовця, заповнювати е-декларації відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» та чи належать вони до категорії суб'єктів декларування [163].

Тобто неоднозначним є питання подання е-декларацій помічниками суддів, адже після набрання чинності Законом України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. № 889 вони втратили статус держслужбовців та їхні посади віднесені до посад патронатної служби. Але НАЗК наполягає на тому, що помічники суддів є суб'єктами декларування, оскільки належать до категорії посадових і службових осіб органів державної влади й виконують низку консультативно-дорадчих функцій [39; 132].

Отже, на помічників суддів як державних службовців було покладено обов'язок подання е-деклярацій, проте у зв'язку з переформатуванням статусу помічника судді до патронатного службовця цей обов'язок уже не стосується помічників суддів.

Положення про помічника судді суду загальної юрисдикції визначає можливість тимчасового виконання обов'язків додаткового помічника судді особою, яка займає посаду помічника судді на момент звільнення відповідного судді (за яким такий помічник закріплений) із займаної посади або припинення повноважень відповідного судді зі здійснення правосуддя [118; 126].

Під поняттям «додатковий помічник» норми Положення розуміють помічника судді, який у випадку припинення повноважень або звільнення з посади відповідного судді, до якого такий помічник судді прикріплений, прикріплюється до іншого судді, в якого вже є призначений раніше помічник судді, за поданням цього судді та заявою помічника. Це впроваджено з метою вирівнювання додаткового навантаження на суддю та його основного помічника, яке виникає внаслідок появи в суді вакантних посад [118; 126].

Потреба призначення помічника судді як додаткового помічника іншого судді визначається керівництвом суду з урахуванням обсягу видатків державного бюджету та виходячи з обов'язку кожної судової установи забезпечувати розгляд судових справ у визначені законодавством строки, з обов'язку кожного судді прийняти у справі вмотивоване рішення та надати його учасникам судового засідання у строки, визначені законом [118; 126].

Отже, побічно на кожного помічника судді може бути накладено адміністративні обов'язки додаткового помічника, які передбачають здійснення передбачених законом повноважень як працівника патронатної служби під керівництвом іншого судді, у разі виникнення певних організаційно-правових обставин.

Усе вищевикладене дає підстави зробити такі проміжні висновки:

– у площині адміністративно-правового статусу судді існує суспільний феномен майже повної тотожності публічного інтересу суспільства та помічника судді – за умови, що його безпосередній керівник суддя має високий рівень правосвідомості та правової культури, дотримується присяги судді й намагається приймати законні, гуманні, справедливі й соціально обґрунтовані рішення, адже для молодих амбітних юристів, якими насамперед є помічники суддів, основною мотивацією роботи є набуття позитивної юридичної практики, яку вони в подальшому будуть використовувати для нового якісного «стрибка» в юридичній кар’єрі. Тим самим у них відпадає будь-яка негативна мотивація скоювати вчинки, які підривають довіру суспільства до судової гілки влади;

– до ознак адміністративних обов’язків помічника судді слід віднести такі: 1) є системою саме визначеної та необхідної поведінки, що передбачається законом; 2) гарантується системою правових гарантій; 3) у разі їх невиконання передбачається юридична відповідальність; 4) виконання полягає в задоволенні як інтересів судочинства, так і публічних інтересів суспільства; 5) основним підвидом таких обов’язків є контроль, який здійснюється у сфері судочинства;

– адміністративні обов’язки поділяються на наглядові (дотримання строків у сфері судочинства, підтримка інформаційно-технічного обладнання), контрольні, фінансово-звітні, організаційно-правові та аналітичні, що реалізуються через надання адміністративних послуг судді та здійснення юридично-технічних операцій;

– обов’язки дотримання строків у сфері судочинства полягають у тому, що помічник судді є суб’єктом, який сприяє здійсненню судочинства, і помічник судді мусить своєчасно здійснювати повноваження щодо організації судового процесу з метою дотримання провідних засад судочинства, зокрема щодо дотримання його строків;

– обов’язки щодо підтримки інформаційно-технічного обладнання суду полягають у тому, що помічник судді зобов’язаний володіти навичками

користування комп'ютерною технікою, яка відповідно і є обов'язковою складовою забезпечення здійснення судочинства;

– контрольні обов'язки помічника судді полягають в організаційному нагляді за процесами підготовки судового розгляду, нагляду з контролю за секретарем судового засідання, контролю за наданням якісних адміністративних послуг у сфері судоустрою. Аналітичні обов'язки помічника судді полягають у тому, що він зобов'язаний здійснювати узагальнення судових справ і показувати їх в аналітичних записках з метою висвітлення проблем суспільства та підвищення якості здійснення судочинства;

– провідними обов'язками помічника судді є організаційно-правові, які полягають в організаційній, методичній, правовій, підготовчій допомозі судді з метою виконання провідних завдань як суб'єкта патронатної служби суду – сприяння здійсненню правосуддя;

– обов'язки помічника судді, пов'язані з учиненням антикорупційних заходів, полягають у попередженні та припиненні корупційних правопорушень, учинених у судовій системі (зокрема суддею) та інформуванні про такі правопорушення відповідні антикорупційні органи й органи суддівського самоврядування;

– практичні адміністративні обов'язки помічника судді прямо визначаються через надання якісних адміністративних послуг у приміщенні суду та використання й підтримку експлуатації державного обладнання, яке забезпечує певні судові процедури.

– побічно на кожного помічника судді може бути накладено адміністративні обов'язки додаткового помічника, які передбачають здійснення передбачених законом повноважень як працівника патронатної служби під керівництвом іншого судді в разі виникнення певних організаційно-правових обставин.

Отже, адміністративні обов'язки помічника судді варто визначити як вид і міру його належної (або необхідної) поведінки, які об'єктивно

прописані в адміністративному законодавстві, виходячи з його провідної ролі в судочинстві як представника юридичної еліти суспільства, на утримання якого витрачаються значні державні кошти, якого необхідно розвантажити від технічної юридичної роботи, та прописуються з метою підвищення ефективності роботи судді, задоволення прав і законних інтересів судової гілки влади та суспільного інтересу загалом.

2.3 Адміністративні права помічника судді в Україні

Будувати нову судову систему мають молоді, але водночас професійні судді з невитраченим потенціалом, незаплямованою репутацією, до яких у колег немає жодних негативних запитань. Саме молоді судді не зіпсовані отруйною ментальністю радянських часів і схильні до креативного мислення та новаторства. До того ж їм у цій системі ще працювати й працювати, а отже, хто як не вони мають бути зацікавленими в поверненні поваги до суддівської професії, у розбудові такої судової системи, де суд є насправді незалежним і близьким до людей. Очевидним є те, що необхідно знайти компроміс і досягти суспільного примирення. Правосуддя – це фундамент кожної держави. Тому для судді недостатньо бути лише професіоналом – слід також мати відповідні моральні риси та дипломатичний хист. Шлях до суспільного примирення лежить, зокрема, через переконання [159].

Працювати в судовій системі нині – це виклик, оскільки судді не мають достатньо авторитету серед населення, а також відчують постійний тиск, страх за своє життя та життя своїх рідних. Судді почали озиратися на так званих громадських активістів, політиків, засоби масової інформації. Неукомплектованість судів, проблеми в організації роботи, відсутність незалежності, поваги, впевненості в майбутньому – це зумовлює негативні думки та мотиви [62].

Останнім часом рівень суспільної довіри до діяльності органів правоохоронної системи, а також до судів різко впав. Для цього були різні підстави, не завжди об'єктивні, але проблема існує та вимагає свого вирішення. Зміни в законодавстві, що відбуваються, передусім спрямовані на корегування структури судової системи та повноважень вищих судів. Але варто зазначити, що поява нових судів або заміна назв уже чинних довіру населення до суду не поверне. Для цього потрібно звернути увагу на судові кадри, їх професійність і здатність працювати ефективно. І мова йде не лише про суддів (збільшення вимог до кандидатів на посаду судді, обов'язок для суддів пройти кваліфікаційне оцінювання тощо), а й працівників апаратів судів. Судова реформа не має і їх залишити без уваги [171, с. 182].

Належне адміністрування судочинства та успішне управління судом вимагає ефективного використання потенціалу працівників суду. Загально визнано, що судді є найбільш цінним кадровим потенціалом усієї судової системи. У зв'язку з цим потрібно розглянути можливості вжиття таких заходів, які б підвищили продуктивність та ефективність діяльності судді з максимальною економією фінансових ресурсів. Відповідний персонал суду є одним із необхідних інструментів створення належних умов для діяльності суддів [104].

Сьогодні помічники суддів виконують різноманітні завдання, й обсяг їхньої роботи багато в чому залежить від судді, з яким працює помічник, та особистого бачення судді того переліку завдань і функцій, які має виконувати помічник судді. Якщо суддя займає адміністративну посаду (голова суду, помічник голови суду) і виконує функції адміністративного характеру, які не пов'язані з відправленням правосуддя, обсяг завдань помічника такого судді буде суттєво відрізнятися від обсягу завдань помічника, який допомагає судді, що не займає адміністративну посаду [104].

Таким чином, у зв'язку з тим, що помічник судді займає важливе місце в процесі забезпечення судочинства, питання вдосконалення його адміністративних прав потребує додаткового обґрунтування.

До проблематики визначення адміністративних прав помічника судді звертали свою увагу такі вчені, як В. Бойко, М. Булкат, А. Іванищук, Т. Коломоєць, І. Марочкін, І. Осика, Н. Сібільова, П. Шпенова та інші. Проте у зв'язку з реформуванням судової системи ця проблематика потребує більш докладного вивчення.

Згідно з тлумачним словником української мови «право» – це система встановлених або санкціонованих державою загальнообов'язкових правил (норм) поведінки, зумовлена певними обставинами підстава, здатність, можливість робити, чинити що-небудь, користуватися чим-небудь [11, с. 506]. Теоретики права визначають суб'єктивне право як гарантовану правом і законом міру можливої чи дозволеної поведінки особи, яка належить суб'єкту незалежно від того, перебуває він у правових відносинах з іншими суб'єктами чи ні [150, с. 206]; це передбачена нормами права міра можливої поведінки учасника правовідносин. Іншими словами, це міра поведінки, що слугує уповноваженій особі для задоволення її інтересів та потреб і забезпечується відповідними юридичними обов'язками інших (зобов'язаних) осіб [24, с. 54].

Щодо позицій науковців, то Д. Шпенюв суб'єктивні права судді визначає як закріплену в ратифікованих міжнародних актах, національному законодавстві, актах суддівського самоврядування, забезпечену державою за допомогою загальних і спеціальних гарантій систему дозволених або альтернативних можливостей, необхідних судді для реалізації покладених на нього функцій зі здійснення правосуддя або інших судових повноважень, а також для задоволення особистих потреб, суспільних чи державних інтересів [169, с. 47].

Отже, адміністративні права помічника судді – це основні його можливості як суб'єкта адміністративного права, що визначаються й гарантуються законом, виражають дозволену та можливу поведінку помічника судді та використовуються в процесі здійснення ним професійної

діяльності для організаційно-правового забезпечення судочинства та захисту прав, свобод і законних інтересів осіб у сфері судоустрою.

Окресливши поняття, варто перейти до особливостей адміністративних прав помічника судді, якими є:

- необхідність певної поведінки;
- обов'язок, що належить суб'єкту права – правозобов'язаному;
- покладається з метою задоволення інтересів правомочної особи;
- існує у правовідносинах;
- є мірою належної поведінки;
- існує лише відповідно до суб'єктивного юридичного права;
- установлюється юридичними нормами;
- забезпечується (гарантується) державою [150].

Тобто до основних особливостей адміністративних прав помічника судді слід віднести такі чинники:

- вони гарантуються та забезпечуються державою;
- передбачають можливість вчинення певних дій;
- виникають у процесі здійснення професійної діяльності, тобто в певних правовідносинах;
- розкривають адміністративно-правовий статус помічника судді, його роль і місце в судовій системі;
- створені для організаційно-правового забезпечення судочинства та захисту прав, свобод і законних інтересів осіб у сфері судоустрою.

Відповідно до Положення про помічника судді суду загальної юрисдикції, затвердженого рішенням Ради суддів України від 25 березня 2011 року № 14, помічник судді має право користуватися правами і свободами, передбаченими Конституцією України та іншими актами законодавства; на соціальний та правовий захист відповідно до свого статусу; запитувати в установленому законодавством порядку у структурних підрозділах центральних і місцевих органів виконавчої влади, місцевих органах самоврядування, інших державних органах інформацію та матеріали

щодо організації планово-фінансової діяльності суду, бухгалтерського обліку, звітності та контролю; у встановленому порядку організовувати роботу з підготовки пропозицій голові суду щодо запитів, клопотань, звернень тощо з питань, що стосуються планово-фінансової діяльності суду і належать до його повноважень; вносити пропозиції голові суду та керівнику апарату щодо вдосконалення бухгалтерського обліку, звітності та контролю, планово-фінансової діяльності місцевого суду; брати участь у службових нарадах з питань, що належать до його повноважень; брати участь у засіданнях колегії територіального управління Державної судової адміністрації відповідної області, а також у нарадах, засіданнях робочих груп тощо з питань організації планово-фінансової діяльності, бухгалтерського обліку, звітності й контролю, що проводяться територіальним управлінням Державної судової адміністрації [118].

Крім того помічник судді має право: отримувати від працівників апарату суду документи та інформацію, необхідні для виконання його обов'язків; користуватися інформаційними базами даних, телекомунікаційними мережами відповідного суду в установленому порядку; вносити пропозиції судді щодо організації своєї роботи; за погодженням із суддею брати участь у конференціях, семінарах, круглих столах, форумах, інших науково-практичних заходах; брати участь у нарадах, зборах трудового колективу; підвищувати свій професійний рівень у системі підготовки та підвищення кваліфікації працівників апарату суду; на повагу особистої гідності, справедливе й шанобливе ставлення до себе з боку керівників, співробітників і громадян; на оплату праці залежно від якості, досвіду та стажу роботи; на соціальний і правовий захист відповідно до свого статусу [127].

Хоча помічник судді вже не є державним службовцем, більша частина прав державного службовця все ж залишилася в нього як посадової особи патронатної служби. Тому варто визначити коло цих прав відповідно до Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII, за яким

державний службовець має право на повагу до своєї особистості, честі та гідності, справедливе й шанобливе ставлення з боку керівників, колег та інших осіб; чітке визначення посадових обов'язків; належні для роботи умови служби та їх матеріально-технічне забезпечення; оплату праці залежно від займаної посади; відпустки, соціальне та пенсійне забезпечення відповідно до закону; професійне навчання; просування по службі з урахуванням професійної компетентності та сумлінного виконання своїх посадових обов'язків; участь у професійних спілках з метою захисту своїх прав та інтересів; участь у діяльності об'єднань громадян; отримання від державних органів, підприємств, установ та організацій, органів місцевого самоврядування необхідної інформації з питань, що належать до його повноважень [132].

Отже, адміністративні права помічника судді можна згрупувати таким чином:

- основоположні права (користуватися правами і свободами, передбаченими Конституцією України та іншими актами законодавства, повагу до своєї особистості, честі та гідності);
- соціально-правові права (на соціальний та правовий захист, оплату праці, матеріально-технічне забезпечення, пенсійне забезпечення тощо);
- фінансово-правові права (запитувати інформацію щодо організації планово-фінансової діяльності суду, бухгалтерського обліку);
- організаційно-правові та інформаційні права (організовувати роботу судді, користуватися інформаційними базами даних);
- професійні права (професійне навчання, участь у нарадах, засіданнях робочих груп тощо).

Далі варто визначитись з особливостями кожного з вищевказаних прав.

Набрання чинності новим Законом України «Про державну службу» мало наслідком, зокрема, переведення помічників суддів до складу патронатної служби. Таке «статусне переформатування» дещо вплинуло на права й інтереси помічників, зокрема було зменшено тривалість відпустки з

30 до 24 днів, позбавлено права на її збільшення залежно від стажу роботи, не визначено соціального захисту при звільненні працівника та його подальшої долі як трудової одиниці, не врегульовано питання соціальних і трудових гарантій при ліквідації суду тощо. Законодавець проігнорував усі ці вкрай важливі аспекти, незважаючи на те що зазначені зміни порушують положення ст.22 Конституції, яка забороняє при прийнятті нових законів звужувати чинний обсяг прав [175].

Оскільки такі зміни суттєво погіршували їхні соціальні гарантії, усі сподівалися на компенсацію у вигляді можливості займатися приватною юридичною практикою чи іншою оплачуваною діяльністю. Хоча й раніше багато хто в такий спосіб доповнював свою скромну заробітну плату, яку, до речі, так і не прив'язали у відсотковому відношенні до винагороди судді. Проте офіційний статус не тільки спростив би ці процедури, а й вписався в здійснювану урядом політику виведення економіки з тіні [164].

На жаль, фінансовий стан держави й досі не покращився, і фінансова криза існує на теренах України. Проте влада держави, замість того щоб намагатися підняти загальний рівень життя, проводить індексування заробітних плат у деяких структурах. Винятком не став і апарат суду. Підвищення зарплати апарату суду в Україні 2018 року не всім до вподоби. Влада, а саме низка депутатів, не дуже задоволена подібними змінами через додаткове навантаження на фінансовий стан країни. Депутати передусім невдоволені саме співвідношенням оплати праці. За їхніми словами, працівники суду не виконують надто важкої роботи, але їхня заробітна плата в кілька разів перевищує середні зарплати, що є досить обурливим чинником [142].

Упродовж уже досить довгого часу працівники апарату судів у прямому сенсі цього слова ведуть боротьбу за своє право на гідний рівень заробітної плати. Як показує практика – зі змінним успіхом. Тільки в минулому році було близько 200 колективних звернень – аж до позовів, однак питання з оплатою праці не врегульовано остаточно. У травні 2016

року, після того як набула чинності Постанова Кабміну № 292 від 6 квітня 2016 року, згідно з якою розміри посадових окладів працівників апарату місцевих судів істотно знижуються, відкриті листи та колективні звернення працівників апарату судів знову почали надходити. Хоча такі звернення, як відзначають самі працівники апарату, є швидше одним із доступних засобів привернення уваги до складного питання, а не ефективним виходом із ситуації. Більш дієвим способом захисту прав, на їхню думку, є звернення з позовом до суду [176].

Відзначимо, що найактивніші помічники суддів і працівники апарату, які відстоюють свої права через суд, об'єдналися в групу «Помічники суддів України» у соціальній мережі Facebook. Кожен із них має свою історію боротьби: у когось вона призвела до розчарувань, у когось – до перших, хоч і маленьких перемог. На жаль, сміливих помічників суддів, які активно відстоюють свою позицію, не так уже й багато. Наприклад, помічник судді Конотопського міськрайонного суду Сумської області О. Прокопенко справедливо задалася питанням: «Невже слід миритися з цією колосальною несправедливістю? Невже слід мовчати? Кому, як не нам, працівникам суду, відстоювати свої права? У зв'язку зі своєю позицією окремі працівники апарату з різних судів України зверталися (і звертаються) в суди за захистом своїх порушених прав [176].

Залишається сподіватися, що працівники апарату судів, помічники суддів згуртовано будуть відстоювати справедливість і своє право на належний рівень оплати праці. Адже в сьогоденних реаліях (темпи поглиблення економічної кризи, стрімке зростання цін на комунальні послуги і товари першої необхідності і т. ін.) така заробітна плата працівників апарату не тільки не відповідає тим обсягам роботи та відповідальності, які лягають на їхні плечі, а й принижує їх гідність, зводячи на «ні» всі очікування на належне ставлення й оцінку праці [176].

Отже, соціально-правові права помічника судді полягають у його праві на соціальний і правовий захист, оплату праці як працівника патронатної

служби в суді, належне матеріально-технічне забезпечення, а також пенсійне забезпечення.

У сучасному судочинстві слід урахувати особливий правовий статус помічників суддів, яких судді обиратимуть на власний розсуд, що автоматично забезпечуватиме оновлення найбільш наближеної до суддів і здійснення правосуддя кадрової складової. Однак ідея щодо включення помічників суддів до патронатної служби потребує перегляду, зважаючи на високу ймовірність виникнення корупційних ризиків, непоширення вимог антикорупційного законодавства, відсутність обмежень, заборон та інших особливостей, пов'язаних із їх безпосередньою участю у виконанні керівником-суддею функцій держави [69].

Посада помічника судді є, поза сумнівом, надзвичайно важливою, оскільки дає змогу якісніше й ефективніше забезпечувати роботу суддів, а отже, і якість судочинства в Україні. Помічник судді функціонально виконує інтелектуальні завдання, пов'язані з аналітикою, дослідженням і вивченням справ, законодавства, яке постійно змінюється, відслідковує документацію, пов'язану з провадженнями у справах. На цих посадах працюють люди з певним освітнім рівнем і за роки сумлінної роботи набувають значного досвіду й навичок у процесуальних питаннях. Оскільки для кадрового та фінансового забезпечення помічник судді прикріплюється до апарату суду, то керівник апарату фактично може впливати на фінансове й кадрове забезпечення помічника (йдеться про відпустки, премії тощо) [140, с. 16].

Помічник судді має право на запит на інформацію. Так, запит на інформацію – це прохання особи чи групи осіб в усній, письмовій чи іншій формі надати публічну інформацію, що перебуває у володінні суду. Публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі здійснення судом повноважень, передбачених чинним законодавством, або яка перебуває у володінні суду. Відповідно особами, відповідальними за надання відомостей за запитом на інформацію, є керівник апарату суду та

його заступник, помічники суддів та інші працівники апарату суду в межах своєї компетенції [135].

Отже, фінансово-правові права помічника судді виражені через запити відповідної інформації щодо організації планово-фінансової діяльності суду, бухгалтерського обліку, оскільки помічник судді реалізує свої права, він є суб'єктом, відповідальним за надання відомостей за запитами на інформацію.

На сьогодні вітчизняна система правосуддя з точки зору ефективного та раціонального використання часових, людських і фінансових ресурсів не є ідеальною. Процесуальна логістика перенавантажена технологічними кроками у процесі опрацювання інформації. Ця проблема спричинена передусім відсутністю єдиної автоматизованої системи між усіма судовими органами, які пов'язані між собою юрисдикційними зв'язками. Для ілюстрації варто лише перерахувати автоматизовані системи, які нині функціонують у судах: АСДС, ДЗ, ІСС. Хоча ці системи програмно схожі, таке автоматизаційне різноманіття не дає судовій владі змоги забезпечувати головне – інформаційно-телекомунікаційний «дотик» судів, які належать до єдиної судової системи, в єдиному інформаційному просторі, створеному для здійснення ефективного правосуддя. А без цього вважається неможливим запроваджувати дієві процесуальні інструменти у площині електронного обміну інформацією, оптимізувати складну інфраструктуру суду, відмовитись від паперового документообігу, уніфікувати судову практику, стандартизувати судові рішення, а також забезпечувати відкритість, публічність, доступ до суду тощо [69].

Помічник судді – це посада, основним призначенням якої є всебічна допомога судді у здійсненні судочинства. Помічник судді в більшості випадків здійснює підготовку документів.

Досить часто трапляються випадки, коли для підготовки процесуальних документів і розгляду справи потрібне детальне дослідження не лише чинних норм законодавства, але й таких, що діяли на момент виникнення чи зміни спірних правовідносин. Проте не завжди існує

можливість отримати певну редакцію нормативно-правового акта на паперовому носії або розшукати науково-практичний коментар відповідного періоду для більш чіткого та комплексного розуміння таких норм. Саме в таких випадках відчувається відомий недолік друкованого законодавства – необхідність регулярних заходів з кодифікації та систематизації, інертність та обмежені можливості щодо швидкого пошуку інформації, необхідність зберігання паперових носіїв за значний період часу. Більша наочність і зручність у використанні джерел на паперових носіях в остаточному підсумку можуть призвести до застосування норм законодавства, що втратили чинність, та/або незастосування нових нормативних актів, що тільки набрали чинності. У сучасному світі одним із найпоширеніших типів зберігання та систематизації інформації є база даних. Це визначення має багато логічних і технічних тлумачень, але суттєвий зміст залишається єдиним: база даних становить собою сукупність взаємопов'язаної, систематизованої інформації, що дозволяє забезпечувати інформаційні потреби користувачів. З цією ж метою були розроблені та використовуються правові інформаційні системи [104].

Однак слід зауважити, що для отримання доступу до комерційних баз даних необхідно отримати доступ до них за певну плату, що в сучасних умовах фінансування судової системи та рівня оплати помічників суддів не завжди є реальним. У той же час використання державних баз даних є абсолютно безкоштовним, достатньо мати доступ до Інтернету [104].

Найбільш необхідними в роботі помічника судді є офіційні веб-сторінки органів державної влади, офіційний веб-портал «Судова влада України» та низка інших ресурсів, що мають інформативний та довідниковий зміст і дозволяють ідентифікувати реквізити для звернень суду, учасників процесу з відповідними запитами, витребуваннями доказів тощо. Серед таких інтернет-ресурсів можна виділити офіційні інтернет-сторінки таких державних органів, як Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України та Міністерство юстиції України.

За допомогою цих ресурсів можна відстежити найновіші надходження законодавства та підзаконні нормативно-правових актів. На сторінці Міністерства юстиції постійно розміщується інформація про набрання чинності нормативно-правовими актами Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, що зачіпають права та інтереси громадян, включені до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів, і про реєстрацію нормативно-правових актів. Корисною може бути також інтернет-сторінка Верховного Суду України, де можна знайти останні новини про діяльність судової системи, а також тексти постанов Пленуму Верховного Суду України та Конституційного Суду України. Останні новини та нормативно-правові акти й інші документи Державної судової адміністрації України можна знайти на інтернет-сторінці ДСА. Корисними можуть бути сторінки Вищої Ради правосуддя України, Вищої кваліфікаційної комісії [104].

Отже, організаційно-правові та інформаційні права помічника судді виражені через право на організацію роботи судді, що здійснюється через користування інформаційними базами даних, інтернет-ресурсами, які з метою ефективного здійснення судочинства мають бути відкритими та доступними для помічників суддів.

Відповідно до статті 43 Конституції України держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки й перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб [67].

Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII добір кандидатів на посаду судді, які мають стаж роботи на посаді помічника судді щонайменше три роки, проводиться з особливостями, визначеними рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України [137].

Судова реформа передбачала створення нового Верховного Суду, згодом – перезавантаження апеляційних судів, потім – місцевих. Через брак суддів конкурс до місцевих судів – надважливий, адже в місцевих судах займатися рутинною роботою немає кому [161].

Базове судочинство твориться в судах першої інстанції: судові справи мають там розпочинатися й закінчуватися, тому не варто недооцінювати місцеві суди або вважати, що це непрестижна робота, адже це фактично основна ланка судової системи. А тому добір суддів до місцевих судів – пріоритетний напрямок роботи кваліфікомісії. На жаль, поки що іншого способу заповнити суддівські лави місцевих судів, ніж через добір, навчання, резерв, рейтинги, немає [161].

Серед помічників суддів чимало кваліфікованих і фахових людей. Як відомо, помічники суддів інколи пишуть рішення правильніше, ніж самі судді. Більше того, вони вже не лякаються великих обсягів чи навантаження в роботі. Добір на посади суддів не проводили вже декілька років, тому логічно, що попит на ці посади значно зріс. Щоб добір нових суддів відбувся швидше, школа суддів спеціально скоротила термін навчання для помічників суддів, які вже були в системі й розуміють, як вона працює. Незважаючи на те, що вони – більш фахові, за ними необхідний постійний контроль з боку органів судової влади та суспільства. Школа суддів зробила все можливе, щоб максимально вдосконалити систему навчання для майбутніх суддів та адаптувати її до потреб судової системи [161].

В Україні впродовж останніх років сформувалася серйозна прогалина в суддівському корпусі – у судах на всіх рівнях не вистачає третини суддів. Така ситуація частково спричинена звільненням суддів за порушення присяги, активним відтоком суддів у відставку після запуску реформи, чималою кількістю суддів-п'ятирічок без повноважень, а також вичерпанням суддівського резерву. Аби частково вирішити кадрову нестачу та заповнити вакантні місця, Вища кваліфікаційна комісія суддів у квітні 2017 року оголосила добір кандидатів на посаду суддів місцевого суду, адже саме на

місцях ситуація з нестачею суддів є найбільш критичною. За умовами добору, шанси стати суддями перших інстанцій отримали юристи з п'ятирічним досвідом роботи та помічники суддів з відповідним досвідом роботи від трьох років [168].

Оновити судову систему виявили бажання 5336 осіб – це та кількість людей, що подали документи до Вищої кваліфікаційної комісії суддів. З них 2260 – помічники суддів, 3076 – адвокати. Допуск до подальших етапів добору отримають ті, у яких ВККС не виявить проблем із документами. Наступним етапом буде відбірний іспит, спеціальна перевірка із залученням антикорупційних органів і найтриваліший етап – спеціальна підготовка в Національній школі суддів [168].

Однак на етапі навчання у Школі рівність умов для юристів та помічників суддів закінчується. Закон передбачає особливі умови для помічників суддів, що дає їм мінімум 9 місяців фори перед юристами не з системи. Помічники суддів із досвідом роботи від трьох років стануть суддями в місцевих судах значно раніше, аніж їхні колеги-юристи, яким Національна школа суддів пропонує навчатися 12 місяців (232,5 академічних днів) проти 3-х місяців (70 днів) навчання суддівських помічників. При цьому на юристів чекає не лише значно триваліша теоретична підготовка, але й майже півроку стажування в різних судових інстанціях, прокуратурі та інших установах.

Такий шлях до суддівства в юристів ускладнюється значно тривалішою в часі програмою підготовки. Якщо в помічників навчальний тиждень триватиме 6 днів, у юристів його тривалість буде не більше 5 днів на тиждень. Так само й кількість академічних годин на день у помічників складає 12, а у юристів – лише 8. За такої щільності навчального графіку помічники суддів значно швидше пройдуть спеціальну підготовку та потраплять до резерву, з якого, власне, можуть подаватися на конкурси на посади суддів у місцевих судах [168].

Програма навчання наразі є лише проектом, розробленим Національною школою суддів, який має ухвалити Вища кваліфікаційна комісія суддів. Остання в результаті реформи стала надзвичайно важливим органом у питанні вирішення суддівської кар'єри, адже саме ВККС проводить усі конкурси та кваліфікаційне оцінювання вже чинних суддів. Кваліфікаційне оцінювання, власне, є останнім етапом добору суддів у місцеві суди й точкою входу в судову систему [168].

Загалом у Вищій кваліфікаційній комісії суддів вважають, що тримісячного навчання для помічників суддів достатньо, щоб зайняти місця суддів у місцевих судах. Серед помічників суддів є чимало кваліфікованих і фахових людей, яких не треба адаптувати до роботи в судовій системі, адже вони вже пройшли цей етап, працюючи в системі раніше [123].

Отже, відповідно до спеціального Закону України у сфері судочинства поміщикам суддів, які бажають стати суддями, знижено термін підготовки для зайняття відповідної посади, порядок відповідного навчання визначено у Вищій кваліфікаційній комісії суддів з метою ефективного поповнення кадрового резерву у сфері правосуддя кваліфікованими працівниками.

Крім того, помічники суддів постійно мають відвідувати семінари. Так, у м. Одесі місцеве регіональне відділення Національної школи суддів України проводить семінар для помічників суддів і суддів адміністративних і місцевих загальних судів з теми «Захист права на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами за практикою Європейського суду з прав людини». Також нещодавно в місті Києві відбулася презентація курсів Програми HELP Ради Європи «Протидія насильству щодо жінок та домашньому насильству» та «Правосуддя дружнє до дитини». Також у м. Києві Національна школа суддів України в межах підготовки суддів місцевих загальних судів проводить тренінг з теми «Перехід права власності на земельну ділянку. Особливості розгляду земельних спорів». У м. Дніпрі місцевим регіональним відділенням Національної школи суддів України в межах підготовки суддів окружних загальних судів проведено тренінг з теми

«Захист права власності у світлі статті 1 Першого протоколу Конвенції про захист прав і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини» [94].

Отже, Національна школа суддів України реалізує професійні права помічників суддів на участь у тренінгах, професійних семінарах, засіданнях робочих груп, які спрямовані на підвищення кваліфікації помічників суддів та їх розвиток у цілому.

Додатково варто визначити право помічника судді на взаємодію. З огляду на юридичну природу посади помічника судді як «служителя» певного судді-керівника, виникає багато суперечливих і колізійних аспектів, пов'язаних із симбіозом керівництва: із безпосереднім керівником – суддею, керівником апарату, начальником управління / відділу (для апеляційних і касаційних судів) тощо [175].

У системі розподілу функцій і повноважень важливо, щоб кожен займався своєю справою і концентрував професійну увагу на здійсненні своїх повноважень у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України. Разом із тим формування нових поглядів на роботу суду вимагає інтеграції інтелектуальних ресурсів суддівського корпусу і працівників апарату, яка має скеровувати в єдине русло ефективні й продуктивні рішення, необхідні для його розвитку. При цьому задекларована ефективність судочинства не має зникнути в пошуках «нової філософії», а має втілюватись у життя вже під час розгляду судових справ. Тому ідеальна організаційна модель суду має вміщувати два основних елементи – організацію взаємодії суддівського корпусу та апарату суду; розподіл повноважень і функцій у порядку, установленому законом [69].

Варто розвивати тісні координаційні відносини суддів і працівників апарату. Для цього слід започаткувати постійні тематичні обговорення проблемних питань судової практики, організовувати колегіальні зібрання з метою вироблення єдиних стандартів роботи для недопущення розбіжностей у судовій практиці суду [69].

Головна мета взаємодії в суді – досягнення єдності апарату суду, що конкретизується в його основних завданнях, які за ступенем значущості можна розподілити на три основні групи: глобальна – участь в організаційному забезпеченні здійснення правосуддя в державі на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечення права кожному на справедливий суд; загальна – організаційне забезпечення здійснення правосуддя в судах у рамках відповідних судових процедур; локальна – організаційне забезпечення судового розгляду в конкретній судовій справі, щодо кожної процесуальної стадії та дії [69].

Саме тому деякими науковцями пропонується створити важливий інститут – окремий підрозділ взаємодії помічників суддів не тільки між собою, а й між органами державної влади та суспільством. Цей підрозділ слід наділити такими повноваженнями: здійснення моніторингу законодавства та участь у розробленні проектів законів, які стосуються діяльності помічника судді; захист прав та інтересів; організація та координація роботи помічників, підвищення професійного рівня підготовки. Крім того підрозділ міг би ініціювати проведення круглих столів та обговорення проблем, з якими стикаються помічники; моніторити ситуації, коли в роботі помічників може виникнути конфлікт інтересів; використовувати медіацію як інструмент вирішення трудових суперечок між помічниками, судьями та працівниками апарату суду; забезпечувати самоврядування помічників суддів тощо. Упровадження цих інструментів і створення єдиної централізованої платформи для взаємодії помічників суддів позитивно вплинуть на роботу судової системи [175].

Отже, важливо, щоб у сфері судочинства належно реалізовувалося право помічника судді на взаємодію з суддею, правоохоронними органами, а особливо з апаратом суду, що полягає в тісній координаційній взаємодії, єдиній організаційно-правовій роботі в суді з метою підвищення рівня надання адміністративних послуг у суді, підвищення правової культури і

правосвідомості працівників апарату суду, сприяння вчиненню справедливого й гуманного судочинства.

Крім того варто зазначити, що юридична природа адміністративних прав помічника судді має подвійний характер: по-перше, власні формально прописані адміністративні права, до яких належить компетенція, що прописана в підзаконному нормативно-правовому акті; по-друге, делеговані йому суддею через надання законних вказівок у конкретній юридичній справі чи ситуації. При цьому формально прописані права мають бути більш детально й широко прописані та стосуватися більшої кількості типових ситуацій, які відображають адміністративно-правові відносини, що виникають між суддею та помічником судді, помічником судді та апаратом суду й учасниками судового процесу.

Усе вищевикладене дає підстави зробити такі висновки щодо адміністративних прав помічника судді:

– до основних особливостей адміністративних прав помічника судді слід віднести такі чинники: вони є невід’ємною складовою його адміністративно-правового статусу, гарантуються та забезпечуються примусом норм адміністративного права; передбачають можливість учинення певних активних адміністративних дій; виникають у процесі надання специфічних адміністративних послуг судді та учасникам юридичного процесу; прописуються для організаційно-правового забезпечення судочинства, прав і законних інтересів судді;

– адміністративні права помічника судді можна згрупувати таким чином: основоположні права (користуватися правами і свободами, передбаченими Конституцією України та іншими актами законодавства, право на повагу до своєї особистості, честі та гідності); соціально-правові права (на соціальний та правовий захист, оплату праці, матеріально-технічне забезпечення, пенсійне забезпечення тощо); фінансово-правові права (запитувати інформацію щодо організації планово-фінансової діяльності суду, бухгалтерського обліку); організаційно-правові та інформаційні права (організовувати роботу судді, користуватися інформаційними базами даних);

– професійні права (професійне навчання, участь у нарадах, засіданнях робочих груп тощо);

– соціально-правові права помічника судді полягають у його праві на соціальний та правовий захист, оплату праці як працівника патронатної служби в суді, належне матеріально-технічне забезпечення, а також пенсійне забезпечення;

– фінансово-правові можливості помічника судді виражені через запити відповідної інформації щодо організації планово-фінансової діяльності суду, бухгалтерського обліку, оскільки помічник судді реалізує свої права, він є суб'єктом, відповідальним за надання відомостей за запитами на інформацію;

– організаційно-правові та інформаційні можливості помічника судді виражені через право на організацію роботи судді, що здійснюється через користування інформаційними базами даних, інтернет-ресурсами, які з метою ефективного здійснення судочинства мають бути відкритими та доступними для помічників суддів;

– відповідно до спеціального Закону України у сфері судочинства поміщикам суддів, які бажають стати суддями, знижено термін підготовки для зайняття відповідної посади, порядок відповідного навчання визначено у Вищій кваліфікаційній комісії суддів з метою ефективного поповнення кадрового резерву у сфері правосуддя кваліфікованими працівниками;

– Національна школа суддів України реалізує професійні права помічників суддів на участь у тренінгах, професійних семінарах, засіданнях робочих груп, які спрямовані на підвищення кваліфікації помічників суддів та їх розвиток загалом;

– важливо, щоб у сфері судочинства належно реалізовувалося право помічника судді на взаємодію з суддею, правоохоронними органами, а особливо з апаратом суду, що полягає в тісній координаційній взаємодії, єдиній організаційно-правовій роботі в суді, з метою підвищення рівня надання адміністративних послуг у суді, підвищення правової культури та

правосвідомості працівників апарату суду, сприяння вчиненню справедливого й гуманного судочинства;

– юридична природа адміністративних прав помічника судді має подвійний характер: по-перше, власні формально прописані адміністративні права, до яких належить компетенція, що прописана в підзаконному нормативно-правовому акті; по-друге, делеговані йому суддею через надання законних вказівок у конкретній юридичній справі чи ситуації.

Отже, адміністративні права помічника судді – це його можливості, що визначаються й гарантуються нормами адміністративного права, виражають дозволону поведінку стосовно виконання покладених на нього обов’язків і використовуються у процесі здійснення ним професійної діяльності для організаційно-правового забезпечення судочинства та захисту прав, свобод і законних інтересів осіб у сфері судоустрою.

Висновки до розділу 2

1. Провідною функцією помічника судді є забезпечення судді всім необхідним для здійснення судочинства – інтелектуальна адміністративна діяльність помічника судді, що забезпечує значне підвищення ефективності діяльності судової гілки влади загалом і розвантаження суддів від великого обсягу технічної роботи зокрема.

2. Більш спеціально функції помічника судді варто поділити на такі групи: дослідження й аналітично-статистична (аналітика законодавства та судової практики, узагальнення практики судді та статистики діяльності судді), контрольно-наглядова (підготовка слухань, строки одержання матеріалів, необхідних для розгляду справ, якість протоколів судового засідання, виконання судових рішень, відстеження повідомлень у засобах масової інформації), організаційно-правова (складання проектів судових рішень, постанов, ухвал суду, листів, запитів тощо), функція керівництва

секретарем судового засідання (координація його роботи, надання необхідної підтримки і консультацій).

3. Організаційно-правова функція помічника судді полягає у проведенні підготовчих заходів щодо розгляду справи, які включають організаційно-правові дії щодо документації, нагляду за їх оформленням і доведенням до відповідних учасників судового процесу. Функція керівництва секретарем судового засідання полягає в певній координації його роботи, наданні помічником судді необхідної підтримки й консультацій, практичному нагляді за порядком фіксації судового процесу з метою якісного здійснення судочинства.

4. Основним завданням помічника судді є сприяння правосуддю через організаційно-правове забезпечення учасників судочинства, яке передбачається внутрішніми нормами та адміністративним законодавством з метою захисту публічного інтересу суспільства у сфері судоустрою. До додаткових завдань помічника судді слід віднести підготовчі дії щодо документованого забезпечення суду й аналітичні та статистичні напрямки організації роботи суду.

5. У площині адміністративно-правового статусу судді існує суспільний феномен майже повної тотожності публічного інтересу суспільства та помічника судді – за умови, що його безпосередній керівник-суддя має високий рівень правосвідомості і правової культури, дотримується присяги судді й намагається приймати законні, гуманні, справедливі і соціально обґрунтовані рішення, адже для молодих амбітних юристів, якими насамперед є помічники суддів, основною мотивацією роботи є набуття позитивної юридичної практики, яку вони в подальшому будуть використовувати для просування в юридичній кар'єрі.

6. До ознак адміністративних обов'язків помічника судді слід віднести такі: 1) вони є системою визначеної та необхідної поведінки, що передбачається законом; 2) гарантуються системою правових гарантій; 3) у разі їх невиконання передбачається юридична відповідальність; 4) їх

виконання полягає в задоволенні як інтересів судочинства, так і публічних інтересів суспільства; 5) основним підвидом таких обов'язків є контроль, який здійснюється у сфері судочинства.

7. Адміністративні обов'язки поділяються на наглядові (дотримання строків у сфері судочинства, підтримка інформаційно-технічного обладнання), контрольні, фінансово-звітні, організаційно-правові та аналітичні, що реалізуються через надання адміністративних послуг судді та здійснення юридично-технічних операцій.

8. Побічно на кожного помічника судді може бути накладено адміністративні обов'язки додаткового помічника, які передбачають здійснення передбачених законом повноважень як працівника патронатної служби під керівництвом іншого судді в разі виникнення певних організаційно-правових обставин.

9. До основних особливостей адміністративних прав помічника судді слід віднести такі чинники: вони є невід'ємною складовою його адміністративно-правового статусу, гарантуються та забезпечуються примусом норм адміністративного права; передбачають можливість учинення певних активних адміністративних дій; виникають у процесі надання специфічних адміністративних послуг судді та учасникам юридичного процесу; прописуються для організаційно-правового забезпечення судочинства, прав і законних інтересів судді.

10. Адміністративні права помічника судді можна згрупувати таким чином: основоположні права (користуватися правами і свободами, передбаченими Конституцією України та іншими актами законодавства, право на повагу до своєї особистості, честі й гідності); соціально-правові права (на соціальний і правовий захист, оплату праці, матеріально-технічне забезпечення, пенсійне забезпечення тощо); фінансово-правові (запитувати інформацію щодо організації планово-фінансової діяльності суду, бухгалтерського обліку); організаційно-правові та інформаційні (організовувати роботу судді, користуватися інформаційними базами даних);

професійні права (професійне навчання, участь у нарадах, засіданнях робочих груп тощо).

11. Особливо важливо, щоб у сфері судочинства належно реалізовувалося право помічника судді на взаємодію з суддею, правоохоронними органами, а особливо з апаратом суду, що полягає в тісній координаційній взаємодії, єдиній організаційно-правовій роботі в суді з метою підвищення рівня надання адміністративних послуг у суді, підвищення правової культури і правосвідомості працівників апарату суду, сприяння вчиненню справедливого й гуманного судочинства.

12. Юридична природа адміністративних прав помічника судді має подвійний характер: по-перше, власні формально прописані адміністративні права, до яких належить компетенція, що прописана в підзаконному нормативно-правовому акті; по-друге, делеговані йому суддею права через надання законних вказівок у конкретній юридичній справі чи ситуації.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОМІЧНИКА СУДДІ В УКРАЇНІ

3.1 Зарубіжний досвід визначення статусу помічника судді

Останніми роками особливої актуальності набуває проблема вивчення й узагальнення досвіду країн Європи та Америки для ефективної організації системи судових органів України. Так, докорінних змін зазнав процес формування суддівського корпусу завдяки проектним висновкам і рекомендаціям проекту USAID, зміни в системі судоустрою запроваджуються лише після аналізу відповідних законопроектів Венеційською комісією. У той же час важливо відзначити, що активно використовуючи напрацювання інших країн під час організації судочинства в Україні, втрачається можливість застосування зарубіжного досвіду в організації роботи апарату суду [85, с. 18].

Отже, у площині впровадження європейських стандартів у сферу судочинства дослідження статусу помічника судді в зарубіжних країнах є безумовно актуальним.

Забезпечення верховенства права є чи не найважливішим завданням сьогодення у всіх демократичних країнах світу. Побудова дієвої системи правосуддя вимагає від вищих посадових осіб використання досягнень в інших сферах, у яких були успішно впроваджені сучасні технології та методи управління. Наступним завданням після надання доступу до правосуддя є забезпечення спроможності судів своєчасно розглядати зростаючу кількість судових справ [104].

Оцінювання будь-якої судової системи стосується передусім її ефективності, тобто спроможності виконувати покладені на неї завдання з мінімально можливими витратами; та дієвості, тобто досягнення чи недосягнення, установлених цілей діяльності. Будь-які перетворення мають

спрямовуватися на покращення показників роботи судів. Існують різні шляхи вдосконалення судової системи. У деяких країнах вирішили розширити чинні судові системи через залучення додаткових суддів й адміністративних працівників. Але ефект такого роду заходів виявився доволі обмеженим і короткостроковим. Удосконалення передбачає зміни не тільки кількісних, а й якісних показників [104].

Бажано, щоб суспільство поважало й цінувало професію кваліфікованих працівників судів, які допомагають суддям. Вони мають сумлінно виконувати розпорядження своїх начальників і при виконанні службових обов'язків дотримуватися загальних правил професійної поведінки, а також принципів конфіденційності, неупередженості та об'єктивності. Вони мають постійно підвищувати рівень своїх знань і кваліфікації.

На перший погляд, описати правовий статус помічників суддів у різних країнах дуже просто, адже він визначається чинним законодавством. Але, по-перше, законодавче визначення правового статусу помічників суддів істотно різниться в різних країнах Європи, а по-друге, тлумачення цих визначень змінюються з плином часу [104].

Існують дві основні моделі статусу помічника судді – персональний асистент судді і служитель правосуддя.

У США та країнах ЄС помічник є персональним асистентом судді. Перевагами цього є відповідна професійна кваліфікація асистента, пристосування до методів судді та відданість роботі. Суддя ж може обрати собі помічника та пропонувати йому змінити місце роботи разом із собою. Проте є й недоліки в цьому: такий асистент працює в умовах невизначеності, до того ж суддя може перекласти на нього частину своєї роботи.

У Данії використовують іншу модель: помічник судді є служителем правосуддя – працівником суду, який надалі може стати суддею. Таким чином забезпечується загальний рівень кваліфікації судового апарату, взаємний вплив на методи роботи, всебічну професійну підготовку

помічника завдяки роботі з багатьма суддями і відданість правосуддю. Українська ж модель є проміжною між означеними вище: помічники суддів мають подвійне, а то й потрійне підпорядкування – судді, керівнику апарату та голові суду [121].

Існує також інша класифікація визначення статусу помічника судді, зокрема до першої групи належать країни з усталеною системою професійної державної служби, яка є доволі незалежною від політики; це «старі» члени Європейського Союзу. Інша група включає країни колишнього комуністичного табору, в яких раніше було неможливо розмежувати апарати партійних і державних органів, і в яких раніше просто не існувало поняття держави як суб'єкта, незалежного від державного управління і політичних партій.

Країни другої групи зазвичай прагнуть створити належну систему державної служби, щоб зрівнятися за якістю державного управління з країнами першої групи. У посткомуністичних країнах має місце добре виражена тенденція до обмеження надання пільг і гарантій державним службовцям. Ймовірно, вона зумовлюється побоюванням їх надмірного використання, що може негативно вплинути на загальні показники роботи державних установ. З іншого боку, гарантії зайнятості є найкращим стимулом до підвищення державними службовцями свого кваліфікаційного рівня й відданості інтересам державної служби, оскільки вони впевнені в довгостроковому і стабільному характері своєї роботи [104].

Заслуговує на увагу досвід США, зокрема там є така посада, як судові службовці (клерки) – *judicial law clerk*, які надають суду процесуальну юридичну консультацію стосовно ефективного вирішення та виконання справ. Вони розглядають, підсумовують, досліджують та аналізують справи в суді. Їхні дослідження та рекомендації допомагають суду у вирішенні наданих юридичних аргументів та у вирішенні справ. Ці судові клерки мають право проводити юридичні дослідження; розглядати справи та описи справ, а також їх аналізувати; розроблювати проекти легальних меморандумів;

проводити правовий аналіз з суддями; надавати процесуальну інформацію сторонам у справі та адвокатам [201].

Судові службовці (клерки) мають бути випускниками юридичних шкіл, мати добру репутацію та іншу кваліфікацію, пов'язану з професійним та академічним досягненням, визначеними шляхом найму суддів. Також може бути бажаним певний професійний юридичний досвід [201]. Судовий клерк має володіти відмінними навичками в галузі дослідження та письма, а також володіти комп'ютером у Windows, Word та / або WordPerfect. Перевагою, але не обов'язковою, є досвід редакційної колегії, публікації документів. Також необхідні хороший характер, зрілість і готовність працювати довгі години й терміни [185].

Судові службовці (клерки) Сполучених Штатів не входять до складу державної служби. Проте вони мають право на такі ж пільги, як й інші працівники федерального уряду. Деякі їх переваги: участь у програмі федерального медичного страхування; участь у програмі групового страхування життя; участь у групі довгострокової програми страхування від інвалідності; участь у програмі страхування довгострокового догляду; участь у гнучкому обліку витрат на медичні витрати; декілька оплачуваних відпусток на рік; орієнтовне прогресування заробітної плати за рівнем класифікації на підставі прийнятної ефективності [185].

Оплата – це лише частина загального пакету компенсацій судових службовців (клерків), який вони отримують під час роботи в суді. Держава пропонує додатково різноманітну групу програм допомоги. Судова влада пропонує кілька програм страхування, щоб забезпечити спокій і захист судовим клеркам [108].

Судовий клерк досліджує питання права, відвідує й допомагає з початковою підготовкою до судових розглядів та інших судових процесів, а також виступає радником, виносячи рекомендації на підставі закону. Кількість справ у судовому порядку є великою, а типи поданих справ є різними, часто з новими питаннями права. Хоча характер поданих питань є

серйозним, офісне середовище є особистим місцем клерка. Існує щоденна взаємодія з суддею та іншими судовими працівниками й персоналом стосовно юридичних і судових питань [185]. Судові службовці (клерки) передусім несуть відповідальність за виконання всіх аспектів роботи суддівського відділення. Звичайні обов'язки включають подання та копіювання, відповіді на запитання про судові провадження, видання судових наказів і переписування судової кореспонденції [188].

Судові службовці (клерки) виконують адміністративні завдання для федеральних або державних суддів. Обов'язки, пов'язані з цією кар'єрою, можуть відрізнятися залежно від того, де працює помічник, але вони можуть включати копіювання, переписування судової кореспонденції, складання судових документів і їх подання [188]. Вони також можуть бути відповідальними за управління графіком випробувань, пропозицій та судових слухань, а також нагляд за стажерами, волонтерами чи юристами. Деякі судові службовці (клерки) розробляють основні судові документи, що підлягають розгляду та затвердженню суддею, – наприклад, повідомлення про те, що слухання заплановано або що певний судовий документ було отримано [188].

Судові клерки працюють з федеральними, штатними та окружними суддями. Вони виконують адміністративні завдання, щоб допомогти суддям керувати своїм робочим навантаженням і графіком суду. Ця посада є підпорядкованою уряду, і, незважаючи на роботу в суді, ці службовці, як правило, є працівниками уряду, а тому цю посаду можна також назвати адміністративним помічником, судовим чиновником чи іншим подібним титулом [188].

Більшість судових службовців (клерків) є недавніми випускниками юридичних шкіл. Федеральні судді, особливо ті, що працюють на апеляційному рівні, часто вимагають, щоб кандидати на посади судових службовців (клерків) мали досвід аналізу законів чи судового розгляду в юридичній школі. Таким чином, процедура подання документів з питань

судових службовців (клерків) є висококонкурентною, оскільки більшість федеральних суддів отримують сотні заявок лише на одну чи дві відкриті вакансії в будь-який конкретний рік. Практично у всіх федеральних суддів є принаймні один судовий службовець (клерк); у багатьох їх два або більше. Асоційованим суддям Верховного суду США надано право мати чотирьох клерків; голові Верховного суду дозволено наймати п'ять клерків [194].

За даними Бюро статистики праці США (BLS), середня зарплата для судових службовців (клерків) у травні 2015 року становила 52,390 доларів. Зарплата також може змінюватися залежно від місцеперебування помічника чи службовця та рівня судового процесу [188]. Так, у травні 2015 року середня зарплата в Нью-Йорку склала 57 920 доларів США, тоді як середня зарплата в Каліфорнії – 59,230 доларів. BLS також повідомила, що судові службовці (клерки), які працювали на уряд штату, заробляли в середньому 47820 дол. США у травні 2015 року, а ті, які працювали для місцевих органів влади, заробляли в середньому 51 820 дол. США [188].

Відповідальні за виконання адміністративних обов'язків у суддівській канцелярії, судові службовці (клерки) працюють для уряду в місцевих, державних або федеральних судах. Вони повинні мати диплом про середню освіту та мати певний професійний досвід у цій галузі. Прогнозується, що можливості для працевлаштування суддівських помічників зростуть приблизно так само, як і в середньому у країні до 2024 року [188].

Отже, у США існує посада судового службовця (клерка), основним завданням якого є допомога судді у вирішенні прецедентних справ, їх опис та аналіз; особливостями їх статусу є те, що клерки не є державними службовцями, проте мають широкий спектр правових гарантій і соціальних пільг, які складають цілісну систему їх адміністративно-правового забезпечення, що впливає на високий престиж професії та широке конкурентне середовище в цій галузі.

Державна служба Канади прагне до створення кваліфікованої, різноманітної робочої сили, що характеризує канадське суспільство загалом.

У результаті це сприяє високому рівню зайнятості. Державна служба Канади також прагне до розроблення інклюзивних, безперешкодних процедур добору кадрів і робочих умов [193].

Найбільш престижною посадою помічника судді (клерка) є найвищий суд країни, Верховний суд Канади, а потім Федеральний і провінційний апеляційні суди. Кожен суддя Верховного Суду наймає трьох клерків на один рік. Федеральний апеляційний суд, який базується в Оттаві, але розглядає справи по всій країні, вибирає 12 клерків. Апеляційний суд Онтаріо вибирає 17 клерків. Апеляційний суд штату Квебек звичайно наймає аналогічну кількість юридичних службовців як для Монреалю, так і для Квебеку, але є незвичайним серед канадських клерків у тому, що вони мають офіційну програму управління студентами юридичних наук на додаток до випускників юридичних наук. Апеляційний суд Саскачевану наймає 3 посадових осіб, кожен з яких призначається 2-3 суддями. Як для Верховного суду Канади, так і Апеляційного суду Квебеку дуже бажано працювати як англійською, так і французькою мовами. Податковий суд Канади наймає 12 посадових осіб щорічно [194].

Вимоги до кандидата на посаду помічника судді (клерка) є такими: бакалавр права, житель Канади та громадянин Канади, який проживає за кордоном (перевага буде надана канадським громадянам), знання однієї з офіційних мов Канади. Додаткові вимоги: аналітичні навички; можливість проведення досліджень; можливість ефективно спілкуватися в письмовій формі; інші кваліфікації та умови працевлаштування. Для зайняття посади необхідно заповнити онлайн-заявку, в якій вказати біографічні дані, офіційні роздруковки ступенів юридичної школи та копії стенограм для всіх інших післядипломних навчальних закладів; пояснювальний лист, мету зайняття цієї посади. Спілкування з кандидатами здійснюється електронною поштою. Інформація, надана кандидатом, буде розглянута конфіденційно [193].

Більшість канадських судів приймає заявки на судові служби з випускників юридичних факультетів. Більшість провінційних начальницьких

та апеляційних судів наймають щонайменше одного клерка для кожного судді. Як правило, студенти протягом останніх двох років юридичної школи мають право подати заявку на ці посади, але все більше досвідчених юристів-практиків також розглядаються на ці посади [194].

Поточна зарплата помічника судді (клерка) становить 63 428 дол. США на рік. Статус зайнятості також включає переваги, що стосуються посад у федеральній державній службі. Під керівництвом суддів, яким він був призначений, судовий клерк займається дослідженнями юридичних питань, готує легальні меморандуми та взагалі допомагає суддям [193].

Отже, у Канаді посада помічника судді (клерка) є надзвичайно престижною, оскільки полягає у правовій допомозі судді в організації судового процесу, крім того помічник судді обирається за відкритим конкурсом, через подання онлайн-заявки, за відповідності всім формальним вимогам на посаду.

У Німеччині та Австрії є такі посадові особи, як *rechtspfleger*, які є державними службовцями й виконують різні завдання в судах, а також у прокуратурах Німеччини [199].

Основне завдання *rechtspfleger* головним чином полягає у прийнятті рішень у випадках добровільної та судової юрисдикції. Добровільна юрисдикція включає питання приватного права – наприклад, надання свідцтва про спадщину або відхилення спадщини. Відповідно за такі дії *rechtspfleger* несе відповідальність у встановленому законом випадку [181].

У судовій юрисдикції *rechtspfleger* працює у всіх типах судів, таких як місцеві, державні або соціальні суди, а також у прокурорі та адвокатом. Подібно до судді, у *rechtspfleger* немає керівника, але його повноваження пов'язані виключно із законом, що називається «фактичною незалежністю». Єдиний виняток виникає при виконанні повноважень у прокуратурі [181].

Для того щоб працювати *rechtspfleger* у Німеччині, необхідно виконати певні вимоги. Основна, звичайно ж, – освітній рівень, а також володіння німецькою для розуміння Основного Закону або, принаймні, громадянина

держави-члена Європейського Союзу. Крім того, необхідно пройти трирічну підготовчу службу [181].

Наступні заходи є частиною обов'язків *rechtspfleger*:

- цивільна юрисдикція: прийняття закупівель та виконання замовлень; прийняття, прикріплення та передання замовлень; захист землі; розрахунок процесуальних витрат тих, хто бере участь у справі; рішення про запити щодо призначення витрат сторонами процесу;

- добровільна юрисдикція: заповіти; видання спадкових сертифікатів; моніторинг діяльності опікунів;

- кримінальна юрисдикція: виконання штрафів; моніторинг умов позбавлення свободи; конфіскація водійських прав;

- судова юрисдикція: управління судом; канцелярський персонал [198].

Згідно з чинним законодавством помічник судді є складовою системи судочинства Австрії. У своїй професійній роботі помічник судді є значною мірою незалежним. В Австрії, на відміну від України, функції помічника судді полягають не в тому, щоб допомагати судді вирішувати покладені на того справи, а в тому, щоб вести свої справи. Однак згідно зі статтею 87а Конституції Австрії суддя має право в будь-який час відкликати від помічника судді справу і винести власне рішення в такій справі замість помічника судді. Під час виконання своїх службових обов'язків помічник судді керується виключно положеннями чинних законів і розпорядженнями судді [104].

Загальні розпорядження щодо вирішення судових питань видаються суддею в письмовій формі. Помічник судді вводить їх у спеціальний реєстр. Ці загальні розпорядження є обов'язковими до виконання стосовно всіх справ, які веде помічник даного судді. При заміні судді (наприклад, у зв'язку з виходом його на пенсію) помічник судді зобов'язаний надіслати новому судді, до якого він прикріплений, запит на видання нових письмових загальних розпоряджень. В особливих випадках суддя може давати також усні розпорядження. Помічник судді зобов'язаний внести інформацію про

одержані ним усні розпорядження судді в облікову систему, а суддя зобов'язаний контролювати виконання виданих ним усних розпоряджень [104].

Хоча помічники суддів обіймають доволі високу позицію серед державних службовців, у них небагато можливостей для подальшого кар'єрного зростання. Щоб стати суддею, помічнику судді необхідно одержати вищу освіту з правознавства. Але навіть одержавши диплом про вищу освіту, йому доведеться навчатися ще чотири роки безпосередньо на робочому місці й лише після цього здати два надзвичайно складні екзамени [104].

Таким чином, у ФРН та Австрії існує посада правозастосовника (*rechtspfleger*), який виконує функції помічника судді, проте є незалежним органом правосуддя, що діє на підвідомчій основі відповідно до закону в різних підвидах юрисдикцій, зокрема в судовій представляє суд у правовідносинах і виконує організаційно-управлінські повноваження.

Інститут суддівських помічників у Польщі було введено в польську правову систему Законом від 27 липня 2001 р. «Про Закон про систему загальних судів». Обґрунтування проекту вказує на те, що суддівські помічники – це нова категорія кваліфікованих працівників з правовою освітою, призначених для надання допомоги у здійсненні правосуддя. Закон про систему загальних судів вказує, що помічником судді може бути той, хто є громадянином Республіки Польща і користується повними цивільними та громадянськими правами; має бездоганний характер; отримав юридичну освіту в Польщі та магістерський чи іноземний ступінь, визнаний у Польщі; має не менш як 24 роки. Слід зазначити, що помічники суддів також працюють у Верховному суді та Конституційному трибуналі. Ці посади обіймають люди з високою кваліфікацією, які часто мають звання доктора юридичних наук [179].

Кандидат на посаду помічника судді обирається через конкурс, який складається з трьох етапів: перший – початкова перевірка заяв кандидатів на

предмет відповідності формальним вимогам конкурсу; другий етап – тест, який включає 36 питань у галузі цивільного та кримінального права, цивільного та кримінального провадження, а також письмову роботу з однієї з двох тем у галузі цивільного та кримінального права, обраних кандидатом; третій етап – інтерв'ю, тобто співбесіда [179].

Неможливо стати помічником судді відразу після закінчення юридичного факультету або іншої академічної програми. До 14 січня 2004 року існувала формальна вимога щодо наявності стажу роботи за юридичним фахом строком щонайменше один рік. Однак цю вимогу було скасовано через низьку зацікавленість з боку потенційних кандидатів. Від того часу шлях до кар'єри помічника судді відкрито перед двома категоріями кандидатур.

Перша категорія стосується осіб, які не складали юридичного екзамену. У більшості випадків це особи, які пройшли стажування на посаді секретаря в суді або у прокуратурі. Стажування триває 12 місяців і закінчується екзаменом із діловодства. Для того щоб пройти стажування з діловодства, потрібно закінчити академічну програму університетського рівня. Разом із тим лише випускники юридичних факультетів можуть згодом обійняти посаду помічника судді. Починаючи з березня 2009 року, посаду помічника судді можуть також обіймати особи, які пройшли професійну підготовку соліситора (приватного повіреного), баристера (судового адвоката) або державного нотаріуса і склали професійний екзамен на право зайняття такою діяльністю [104].

Друга, найчисленніша група, – це кандидати, які склали судові іспити. Це особи, які пройшли стажування в суді або у прокуратурі. Стажування – це вид професійної підготовки, яку на сьогодні надає Національна школа судової системи та прокуратури. До 2009 року його проводили апеляційні суди. Стажування триває 3 роки і поєднує практичну роботу та теоретичну підготовку, тобто лекції та семінари й стажування в різних закладах судової системи. На завершення стажування стажер мусить скласти судовий або

прокурорський іспит. Наступним кроком має стати призначення на посаду в судовій системі або системі прокуратури, але це завжди залежить від наявності вакансій і, звичайно, якостей кандидата, зокрема балів, набраних на судових або прокурорських іспитах. Очікуючи призначення, кандидат може обійняти посаду помічника судді [104].

До кола обов'язків помічників суддів належать: підготовка проектів рішень, ухвал, наказів та інших судових документів, збір інформації, необхідної для судді, контроль за роботою працівників суду (секретарів) та інша діяльність, що прискорює судовий розгляд. Помічник судді є не персональним асистентом, а працівником апарату суду, який допомагає кільком суддям і має не більше привілеїв, ніж інші працівники. Запровадження цієї посади в Польщі дозволило пришвидшити судові процедури та підвищити якість судових документів, але створило загрозу порушення конфіденційності. Головним стимулом для молодих людей, які йдуть працювати помічниками суддів, є можливість кар'єрного зростання: коли знаєш роботу суду зсередини, набагато простіше стати суддею [121].

З 21 серпня 2015 року у Польщі було введено посаду старшого помічника судді. Така особа може бути помічником, який займав посаду помічника судді не менше десяти років і не був покараний за дисциплінарні правопорушення та отримав позитивну періодичну оцінку, або особа, яка склала судовий чи прокурорський кваліфікаційний іспит. Працевлаштування на посаду старшого помічника судді на сьогодні не пов'язано з підвищенням заробітної плати [179].

Помічник судді має бути задіяний у роботі відділу з проведення судових засідань. Призначення до відділів реєстрації суб'єктів комерційної діяльності, застав або земельної реєстрації вважається винятком із такого правила. Помічника потрібно надавати суддям, які фактично розглядають справи. На практиці це не розповсюджується на голову суду, голів відділів суду, а також інших суддів, що виконують адміністративні функції (наприклад, керівники тощо). Один помічник має працювати не більше ніж

на двох суддів. Конкретних правил щодо ротації – тобто переходу від одного судді до іншого – немає, але голова суду може змінити призначення, керуючись навантаженням кожного судді, для забезпечення раціонального використання праці помічника. Загалом існує думка, що голова суду керується інтересами суду, а не помічника. У зв'язку зі значною ротацією суддів, до якої призводять зміни у структурі судів, посадові підвищення, вихід на пенсію тощо, час роботи помічника судді на одну особу, як правило, не перевищує двох років [104].

Загалом ставлення з боку суддів до своїх помічників відзначається вдячністю та повагою. Помічники скаржаться на надмірну завантаженість, а також на те, що судді не звертають уваги на обмеження робочого часу, вимагаючи роботи у вихідні дні та по вечорах [104].

Отже, у Польщі помічники суддів є частиною апарату суду, виконують повноваження з надання допомоги всім суддям суду при здійсненні правосуддя та призначаються шляхом проведення трьохетапного конкурсу, який визначає відповідність формальних вимог і розумових здібностей кандидата на посаду помічника судді.

У Франції, як і в інших країнах, створення інституту помічників суддів було зумовлене необхідністю вдосконалення і зміцнення судової системи. Зважаючи на потребу в перегляді місії судді та поліпшенні якості та дієвості його роботи, французькі законодавці створили посаду помічника судді, щоб судді та прокурори могли делегувати йому виконання функцій, пов'язаних із підготовкою судових рішень [104].

Незважаючи на те, що професія помічника судді є відносно новою в судовій системі Франції, за період з 1995 року, коли було прийнято перший акт законодавства про помічників суддів, у законодавчу базу діяльності помічників суддів вносилися численні зміни та доповнення. Значну кількість поправок до законодавства протягом відносного короткого періоду часу можна пояснити тим, що робота помічників суддів була швидко оцінена й визнана потрібною і такою, що потребує більш широкого застосування. Крім

того, з огляду на низьку заробітну плату помічників суддів і доволі високу віддачу, помічники суддів є своєрідним низьковитратним засобом підвищення ефективності функціонування судової системи [104].

У Франції повноваження помічника суду виконує клерк суду, який є державним службовцем. Як посадова особа він є делегатом державної влади, а від імені останньої надає справжності діям, що входять до його компетенції. Ця делегація підпорядкована Міністерству юстиції, що передбачає жорсткий контроль у контексті суворого регулювання. Державний контроль відображається, зокрема, через чітке регулювання умов працездатності професії та призначення функцій [196].

Клерки судів виконують судові функції, до складу яких входять: судова допомога; обслуговування учасників процесу зі збереженням протоколів та архівів, аутентифікація та видання рішень; управління та контроль Реєстру торгівлі та компаній, збереження прав на рухоме майно, реклама та розповсюдження юридичної та фінансової інформації про суд [196].

Законодавством Франції встановлено умови, які мають бути виконані тим, хто бажає отримати професію клерка, – бути французами; виконувати зобов'язання національної служби; не підлягати кримінальній відповідальності за дії, що суперечать честі чи моральності, не бути особисто банкрутом; мати ступінь магістра права або еквівалентну ступінь; завершити стажування; пройшовши тест на придатність [184].

У Франції спочатку судді та прокурори негативно ставилися до ідеї створення посади помічника судді, але з плином часу вони належним чином оцінили користь від виконання роботи помічника судді кваліфікованими і добре вмотивованими молодими спеціалістами-правниками. Самі ж помічники суддів убачають у роботі на посаді помічника судді можливість одержати досвід професійної роботи в судовій системі та опанувати навички практичної роботи, необхідні їм для продовження кар'єри в майбутньому [104].

Працюючи на посаді помічника судді у Франції, більшість з цих молодих спеціалістів демонструють великий ентузіазм і не зважають на притаманні цій роботі виклики і труднощі (велике навантаження, виконання завдань, що виходять за межі посадових обов'язків, установлених законодавством тощо). Їх ніхто не навчає виконання покладеної на них роботи, оскільки робота помічника судді вважається незалежною. Попри наявні труднощі, молоді помічники суддів уважають одержаний ними досвід дуже цінним для подальшого кар'єрного зростання. Багатьом із них робота на посаді помічника судді допомагає здобути досвід практичної роботи і переорієнтуватися на клієнта [104].

Таким чином, у Франції функції помічника судді виконує клерк суду, який є державним службовцем і належить до виконавчої гілки влади (підпорядкований Міністерству юстиції) та виконує організаційно-судові повноваження, пов'язані з управлінням судом, наданням допомоги та адміністративних послуг, веденням інформативно-комунікативної роботи.

У Литві помічник судді – це особа, що надає юридичну, організаційну та методичну допомогу. Основна функція помічника судді – радити судді в питаннях, пов'язаних з аналізом, застосуванням або систематизацією законів та інших правових актів, сприяти підготовці справ до слухання в суді та сприяти виконанню інших обов'язків судді, які не пов'язані з правосуддям [200].

До основних обов'язків помічника судді в Литві належать такі: зібрати необхідні закони та інші правові акти, юридичну та іншу інформацію, необхідну для судді, аналізувати та робити висновки; виконувати функції в судових інформаційних системах; проаналізувати матеріали справ, які мають бути заслухані на судовому засіданні, для оцінки та узагальнення правових проблем у справах та направлення їх до судді; розробити процесуальні документи; виконувати інші обов'язки судді, пов'язані з виконанням функцій суду [200].

Помічник судді в Литві є державним службовцем. Помічників у Литві об'єднує Асоціація суддівських помічників. Особа, яка бажає стати помічником судді, має вищу юридичну освіту магістра, магістра права та соціальних наук; має досвід роботи в судовій системі; добре знає закони Литовської Республіки та норми міжнародних правових актів і судової практики; уміє керувати, накопичувати, організовувати, узагальнювати інформацію та робити висновки [200].

Тобто в Литві помічники суддів є фактично асистентами суддів з публічно-правовим статусом державних службовців, функціональні обов'язки яких направлені на всебічну (організаційну, правову, методичну) допомогу суддям при здійсненні судочинства.

У Великій Британії судовий помічник надає важливу підтримку судді. Судовий помічник може: прояснити питання перед слуханням; виявляти та узагальнювати важливі факти, процесуальну історію та правові питання. Судові помічники мають бути впевненими, що працюють поруч із суддею, а також демонструвати високі інтелектуальні здібності і здатність працювати під тиском. Ця роль надзвичайно складна і часто приваблює успішних адвокатів на початку своєї кар'єри [189]. Під час здійснення професійної діяльності помічники судді надають неоціненну допомогу суддям шляхом аналізу апеляційних документів та юридичних досліджень, що роз'яснюють питання до апеляції, а також розгляд форми та характеру апеляцій у представлених справах [190].

Досвід, якого судові помічники набувають під час діяльності в суді, є унікальним й особливим. На той час коли справа доходить до Верховного суду, аргументи належать до юридичних питань, і факти справи можуть здаватися досить далекими. Незважаючи на це, судді дуже уважно відбивають результати діяльності залучених людей, а також необхідність забезпечення належного розвитку закону. Судові помічники здійснюють важку роботу [197].

Для успішного кандидата не існує фіксованого профілю, але посада судового помічника має на меті надати студентам юридичної галузі унікальну можливість працювати в судах. Як правило, кандидат має практичний досвід у галузі правових досліджень. Досвід, накопичений у перші роки практики, оцінюється, хоча і не є суттєвим. Судовий помічник має демонструвати високі інтелектуальні здібності, цілеспрямованість і здатність добре працювати під тиском. Відмінні інформатичні та письмові навички також є важливими [190].

Варто зазначити, що Комерційний суд заснував пілотну схему судового помічника Комерційного суду в поєднанні з Комерційною асоціацією юристів (COMBAR). Передбачається, що перші асистенти з юридичного обслуговування господарських судів розпочнуть свою 6-місячну діяльність на 11 січня 2018 року [191].

Це є високим пріоритетом для Комерційного суду та COMBAR, що на майбутнє відіграватиме значну роль як у підтримці роботи Комерційного суду, так і в розвитку молодших співробітників. Помічник судді в Комерційному суді стане престижною посадою, і, як очікується, її займатимуть успішні кандидати. Адміністрування схеми та добір кандидатів здійснюватиме Комерційний суд. Успішні заявники отримають винагороду. Для цілей пілотної схеми ця винагорода буде виплачуватися безпосередньо відповідними палатами успішних заявників, фінансування буде на постійній основі [191].

Таким чином, у Великій Британії судовий помічник здійснює досить об'ємну та цілеспрямовану діяльність щодо забезпечення здійснення судочинства, що є неоціненним досвідом як для самого випускника юридичного коледжу – судового помічника, так і для громадян, оскільки останнім надаються якісні адміністративні послуги в суді.

Слід зауважити при цьому, що взагалі в Європі відсутні єдині стандарти організації роботи помічників суддів. З іншого боку, існують добре визначені європейські стандарти функціонування незалежної й

ефективної судової системи. Тому допомога, що надається суддям для підвищення ефективності та дієвості їхньої роботи, має розглядатися як невід'ємна складова заходів, що мають вдосконалити функціонування судової системи на благо суспільства [104].

В Індії випускники юридичних факультетів мають вийти на розгляд конкурсної комісії, щоб отримати статус юридичного клерка (law clerks) [194]. Реєстр Верховного суду Індії запрошує в січні кожного року подавати заяву на посаду юридичного клерка від коледжів та університетів. Університети рекомендують своїх студентів у Реєстрі, де відображаються заявки та кандидати в короткі списки. Протягом першого тижня червня кандидати зі списку обстежуються поважною колегією суддів Верховного суду. Кваліфіковані кандидати отримують пропозиції протягом року. Зазвичай два юридичних клерка призначаються на кожного суддю на один рік [194].

На посаду юридичного клерка має право подавати документи особа, що має відповідну освіту. Кандидат має володіти знаннями комп'ютера, зокрема щодо вилучення необхідної інформації з різних пошукових систем / процесів. Кандидат не має бути молодшим від 18 років і старшим від 27 років. Добір відбувається на підставі письмового іспиту та інтерв'ю. За заявку кандидати зобов'язані сплатити в розмірі 200 доларів США [195].

Робочий профіль юридичного клерка різний, залежно від судді, у якого він працює. Робота стосується різного роду справ, що включає участь у судовому розгляді та підготовку зауважень до аргументів, висунутих консультантами з питань, зазначених у списку. Вони також допомагають суддям у складанні рішень і розпоряджень, доповнюючи їх дослідженнями та аналізом справ [194]. 2014 року Верховний Суд збільшив щомісячну стипендію юридичних клерків з 25000 до 30000 рупій [194].

Часом деякі судді не можуть покладатися на юридичних клерків через конфліктність, особливо в суперечках з політичним резонансом. Проте їх допомога потрібна для того, щоб підготуватися до попередніх слухань, які

відбуваються для вирішення питання про допущення справи на регулярне слухання по суті. Останніми роками внесок юридичних клерків у формування судових висновків стає все більш очевидним через збільшення посилянь на іноземні прецеденти та наукові праці [192].

Крім того, студенти з правознавчих коледжів по всій країні мають можливість виступати в ролі юридичних клерків, тривалість роботи яких може становити від чотирьох до шести тижнів, що називається «короткостроковою судовою службою». Як правило, ці короткотермінові клерки не отримують винагороди. Загальний процес потрапляння на таку службу обмежується поданням заяви студентом університету. Секретар суду розглядає заяви та повідомляє керівника апарату суду. Короткострокові юридичні клерки виконують різноманітну роботу, яка може включати підготовку документів, допомогу в написанні судових рішень тощо. Вони також можуть бути присутніми на судовому засіданні [192].

Отже, в Індії роботу помічника судді виконують юридичні клерки, що є випускниками юридичних факультетів, мають повну цивільну дієздатність і призначаються на посаду за рекомендацією університетів, проходячи при цьому конкурсну комісію зі співбесідою, при призначенні відповідно здійснюють організаційно-правові повноваження щодо допомоги судді протягом певного строку (на один рік).

Усе вищевикладене дає підстави зробити такі висновки:

- у США є посада судового службовця (клерка), основним завданням якого є допомога судді при вирішенні прецедентних справ, їх опис та аналіз, особливостями його статусу є те, що він не є державним службовцем, проте має широкий спектр правових гарантій та соціальних пільг, які складають цілісну систему його адміністративно-правового забезпечення, що впливає на високий престиж професії та широке конкурентне середовище в цій галузі;

- досвід Канади дозволяє визначити, що посада помічника судді (клерка) є надзвичайно престижною, оскільки полягає у правовій допомозі судді в організації судового процесу, крім того помічник судді обирається

відкритим конкурсом через подання онлайн-заявки, за відповідності всім формальним вимогам на посаду;

– у ФРН та Австрії існує посада правозастосовника (*rechtspfleger*), який виконує функції помічника судді, проте є незалежним органом правосуддя, що діє на підвідомчій основі відповідно до закону в різних підвидах юрисдикцій, зокрема в судовій представляє суди у правовідносинах і виконує організаційно-управлінські повноваження;

– заслуговує на увагу досвід Польщі, де помічники суддів є частиною апарату суду, виконують повноваження для надання допомоги всім суддям суду при здійсненні правосуддя та призначаються шляхом проведення трьохетапного конкурсу, який визначає відповідність формальних вимог і розумових здібностей кандидата на посаду помічника судді;

– у Франції функції помічника судді виконує клерк суду, який є державним службовцем і належить до виконавчої гілки влади (підпорядкований Міністерству юстиції) та виконує організаційно-судові повноваження, пов'язані з управлінням судом, наданням допомоги та адміністративних послуг, веденням інформативно-комунікативної роботи;

– у Литві помічники суддів є фактично асистентами суддів з публічно-правовим статусом державних службовців, функціональні обов'язки яких направлені на всебічну (організаційну, правову, методичну) допомогу суддям у здійсненні судочинства;

– у Великій Британії судовий помічник здійснює досить об'ємну та цілеспрямовану діяльність щодо забезпечення здійснення судочинства, що є неоціненним досвідом як для самого випускника юридичного коледжу – судового помічника, так і для громадян, оскільки останнім надаються якісні адміністративні послуги в суді;

– в Індії роботу помічника судді виконують юридичні клерки, що є випускниками юридичних факультетів, мають повну цивільну дієздатність і призначаються на посаду за рекомендацією університетів, проходячи при цьому конкурсну комісію зі співбесідою, при призначенні відповідно

здійснюють організаційно-правові повноваження щодо допомоги судді протягом певного строку (на один рік).

Отже, аналіз зарубіжного досвіду дає підстави вважати, що в країнах-учасниках ЄС адміністративно-правовий статус помічників суддів за своєю юридичною природою є різним, зокрема у Федеративній Республіці Німеччина та Австрії помічники суддів є незалежними органами судової гілки влади, у Польщі помічники суддів є частиною апарату суду, у Франції функції помічника судді виконує клерк суду, який є державним службовцем та складовою виконавчої гілки влади, у Литві помічники суддів є фактично їх асистентами з публічно-правовим статусом державних службовців. Проте загальні формальні вимоги до кандидатів на посаду помічника судді є майже ідентичними, а статус помічників суддів закріплено у спеціалізованих законах у сфері судочинства, що варто впроваджувати в українську систему.

3.2 Удосконалення адміністративно-правового статусу помічника судді в Україні

Ефективність функціонування судової системи України, якість правосуддя в цілому, його оперативність, розумність і справедливість залежать не тільки від професійного рівня суддів, а й від професійності помічників суддів [125].

Помічники суддів є важливими персонами в судовій системі, адже метою їх діяльності є виконання технічних функцій із забезпечення та обслуговування роботи судді. Так, помічники вивчають матеріали справ, здійснюють підбір законодавчої бази та судової практики, які необхідні для розгляду конкретної судової справи, беруть участь у попередній підготовці судових справ до розгляду, готують за дорученням судді проекти запитів, листів, іншої документації, пов'язаної з розглядом конкретної справи. Водночас помічники суддів здійснюють контроль за надходженням і

приєднанням до матеріалів судової справи нових документів, контролюють підготовку судових засідань, які проводяться під головуванням судді, своєчасністю повідомлення про день і час проведення судового засідання осіб, які беруть участь у справі [125].

На сьогодні можна з упевненістю сказати, що помічник судді – це його права рука і незамінний співробітник, який завжди допоможе впоратися з напливом бюрократичних паперів та оформити справи. Люди, що працюють в суді, знають зі свого досвіду про те, як багато моральних і фізичних сил забирає ця професія. Нескінченна паперова тяганина, постійні нападки позивачів і відповідачів, регулярні звіти – усе це вимагає максимальної витримки й концентрації уваги. Але й переваг тут багато. Так, відпрацювавши в судочинстві тривалий час, можна отримати значний досвід спілкування, поводження з документацією та володіння нормативно-правовими актами [119].

Отже, помічник судді займає важливе місце в системі судової гілки влади, і тому його адміністративно-правовий статус має бути закріплено в провідному нормативно-правовому акті у сфері судочинства для захисту його прав, свобод і законних інтересів як суб'єкта патронатної служби судової системи.

Статус помічника судді останнім часом зазнав серйозних змін, зокрема із набранням чинності Законом України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року цю посаду віднесено до патронатної служби, у результаті чого помічник судді втратив статус державного службовця [125].

За своїм змістом спеціальний порядок добору і проходження державної служби, який встановлено для помічників суддів, передбачений частиною 5 статті 15 Закону України «Про державну службу», відповідно до якої Президент України, Голова Верховної Ради України, члени Уряду України, глави місцевих державних адміністрацій мають право самостійно добирати та приймати осіб на посади своїх помічників згідно зі штатним розписом і категорією, що відповідає посаді (патронатна служба). Порядок перебування

на державній службі таких осіб установлюється відповідними органами. Хоча судді й не згадуються в тексті цієї статті, фактично порядок добору помічників та умови проходження служби за всіма ознаками відповідають умовам патронатної служби. У такому разі виникає певна правова колізія між Законом про державну службу та Законом про судоустрій і статус суддів. З одного боку, Закон про судоустрій і статус суддів передбачає саме патронатний порядок призначення на посаду та проходження служби, з другого – Закон про державну службу не поширює на суддів право мати при собі патронатну службу. У зв'язку з цим доцільно внести зміни або до Закону про державну службу, або до Закону про судоустрій і статус суддів, де надати суддям право мати помічників на умовах патронатної служби [132; 103, с. 12].

Отже, у зв'язку з тим, що помічників судді віднесено до осіб патронатної служби, потрібно закріпити право суддів мати помічників на умовах патронатної служби та внести зміни до частини 1 ст. 157 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 №1402-VIII «Помічники суддів» та викласти її в такій редакції: «1. Кожний суддя має помічника (помічників) на умовах патронатної служби, статус і умови діяльності якого (яких) визначаються цим Законом і Положенням про помічника судді, затвердженим Радою суддів України».

Сучасні реформаційні процеси, основним етапом яких стало підписання Президентом України Закону «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», спричинили низку змін до трьох чинних кодексів, серед яких визначається і Кодекс адміністративного судочинства України [125].

Одним із нововведень у КАС України є віднесення помічника судді до інших учасників судового процесу та визначення його повноважень. Зокрема у статті 62 згаданого Кодексу передбачено таке:

- помічник судді забезпечує підготовку та організаційне забезпечення судового процесу;

- помічник судді бере участь в оформленні судових справ, за дорученням судді готує проекти запитів, листів, інших матеріалів, пов'язаних із розглядом конкретної справи, виконавчих документів;

- помічник судді здійснює оформлення копій судових рішень для направлення сторонам у справі та іншим учасникам справи відповідно до вимог процесуального законодавства, контролює своєчасність надсилання копій судових рішень;

- помічник судді виконує інші доручення судді, що стосуються організації розгляду судових справ. Так, він за дорученням судді (голови в судовій колегії) може за відсутності секретаря судового засідання здійснювати його повноваження. Під час здійснення таких повноважень помічнику судді може бути заявлено відвід з підстав, визначених цим Кодексом для відводу секретаря судового засідання [59; 125].

Таким чином, цікавим є те, що помічник судді є універсальним працівником і може замінити будь-якого працівника апарату суду, тоді як його замінити не може ніхто. Проте внесення означених змін до Кодексу адміністративного судочинства України не узгоджується із Законом України «Про патронатну службу», оскільки помічник судді не може виконувати функції державного службовця, адже вказаний статус втрачено [125].

Положення ч. 1 статті 63 Конституції України передбачають, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом. Ці положення ґрунтуються на нормах моралі, оскільки за загальними правилами за відмову від надання показань настає кримінальна відповідальність. Тому в законодавстві це положення має бути вирішено [67; 153].

Коло осіб, які є близькими родичами, має визначатися галузевим законодавством, що потребує відповідних доповнень. Справа в тому, що на сьогодні для конкретизації понять «члени сім'ї» та «близькі родичі» потрібно

звертатися до норм кримінального процесу, сімейного та цивільного права [153]. Проте на практиці виникають проблеми, оскільки помічник судді є патронатним службовцем, й інколи вищевказана конституційна норма порушується.

Тому у сфері професійної діяльності на помічника судді як особу патронатної служби потрібно поширити норми ст. 63 Конституції України стосовно того, що помічник судді не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

За дорученням голови суду або судді, який є головою у справі, його помічник може здійснювати ознайомлення учасників процесу з матеріалами судових справ. Крім того, за необхідності він контролює своєчасність проведення експертними установами призначених у справах експертних досліджень. У ході розгляду справ помічник здійснює перевірку правильності та своєчасності оформлення протоколів судового засідання у справах, що перебувають у провадженні судді, та контролює своєчасність здавання секретарем судового засідання судових справ, розглянутих під головуванням судді [125].

Також до безпосередніх обов'язків помічників суддів належить створення чернеток і проектів судових документів в автоматизованій системі «Документообіг загальних судів» та внесення даних до статистичних карток щодо результатів розгляду судової справи. Крім того вони тримають на контролі оскарження судових рішень в апеляційному та касаційному порядкух. У разі потреби помічники суддів готують довідки, інформаційні листи, повідомлення, інші матеріали, пов'язані з розглядом справи. Також за наказом голови суду або за дорученням суддів помічники можуть готувати та оформляти статистичні дані, звіти, узагальнення, інформацію про кількість і стан розгляду суддями справ усіх категорій тощо [125].

При цьому показниками ефективності та результативності службової професійності помічника судді в організації виконання всіх перерахованих вище обов'язків є:

- продуктивність (виконуваний обсяг роботи);
- результативність (міра досягнення поставлених цілей);
- інтенсивність праці (можливість у короткі строки виконати визначений обсяг роботи);
- підготовка документів з урахуванням установлених вимог;
- повне та логічне викладення матеріалу;
- юридично грамотне складання документів;
- відсутність стилістичних і граматичних помилок;
- професійна компетентність (знання законодавчих, нормативно-правових актів, широта професійного світогляду, уміння працювати з документами);
- можливість виконувати посадові функції самостійно, без допомоги керівника;
- здатність чітко організовувати та планувати виконання поставлених завдань, уміння раціонально використовувати робочий час, правильно розставляючи в цьому пріоритети.

Таким чином, на помічника судді покладено досить значний обсяг обов'язків, а тому вимоги до цієї посади є достатньо високими, оскільки якісна робота судді значною мірою залежить від якісної, професійної та висококваліфікованої роботи його помічника [125].

Найзначніше, що втратили помічники суддів разом зі статусом державних службовців, – це впевненість у своєму майбутньому. Так, згідно з ч. 3 ст. 92 Закону України «Про державну службу» трудові відносини з працівником патронатної служби припиняються в день припинення повноважень особи, чийм працівником патронатної служби він призначений (тобто в день припинення повноважень його керівника – наприклад, судді). Акт про звільнення приймається керівником державної служби. Працівник

патронатної служби може бути достроково звільнений за ініціативою особи, працівником патронатної служби якої він призначений, або керівника патронатної служби. Звільнити ж колегу – державного службовця – набагато складніше [48].

Зауважимо ще один факт: якщо помічник судді – не державний службовець, то це означає, що на нього не поширюється антикорупційне законодавство [48].

Як уже зазначалось вище, помічники суддів виконують досить значний обсяг роботи, а тому віднесення посади помічника судді до кола інших учасників судового процесу збільшить і так уже досить значний їх перелік, що у свою чергу може призвести до втрати престижності такої посади й перетворення її на низькопрофесійну, некваліфіковану трудову одиницю [125].

Отже, у зв'язку з тим, що помічник судді сприяє здійсненню правосуддя та фактично виконує широкий спектр організаційно-правової роботи, потрібно законодавчо закріпити право судді на матеріальне заохочення свого помічника. З цією метою слід доповнити частину 4 ст. 157 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 №1402-VIII «Помічники суддів», виклавши її в такій редакції: «4. Помічники суддів з питань підготовки справ до розгляду підзвітні лише відповідному судді. Суддя має право матеріально заохочувати помічника за рахунок власних доходів, що не є корупційним діянням».

Закон «Про судоустрій і статус суддів» передбачає (частини 5-7 ст. 49) такі положення:

– суддя може бути тимчасово відсторонений від здійснення правосуддя на строк не більше двох місяців у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника в порядку, установленому законом. Рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя ухвалюється Вищою радою правосуддя;

– продовження цього строку здійснюється в тому ж порядку на строк не більше двох місяців;

– у разі ухвалення органом, що розглядає справи про притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів, рішення про застосування до судді дисциплінарного стягнення у вигляді подання про звільнення судді з посади, такий суддя автоматично тимчасово відстороняється від здійснення правосуддя до ухвалення рішення про його звільнення з посади Вищою радою правосуддя.

КПК України дублює ці положення (ст. 155-1) [49; 137].

Закон України «Про державну службу» у ст. 72 визначає, що на час здійснення дисциплінарного провадження державний службовець може бути відсторонений від виконання посадових обов'язків, при цьому невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків, що могло призвести або призвело до людських жертв, заподіяло значну матеріальну чи моральну шкоду фізичним або юридичним особам, державі, територіальній громаді, є підставою для відсторонення державного службовця від виконання посадових обов'язків; відсторонення державного службовця від виконання посадових обов'язків у разі вчинення ним корупційного правопорушення здійснюється відповідно до Закону України «Про запобігання корупції».

Нарешті, Кодексом законів про працю України у ст. 46 визначено, що відсторонення працівників від роботи власником або уповноваженим ним органом допускається у випадках, передбачених законодавством. Крім того ст. 154 КПК передбачає, що відсторонення від посади може бути здійснено щодо будь-якої особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину середньої тяжкості, тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Отже, ці положення КПК щодо суддів застосовуються з урахуванням наведених положень частин 5-7 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» [49; 132; 60; 78].

Таким чином, у ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» (за аналогією з ч. 5 ст. 72 Закону «Про державну службу») варто передбачити,

що під час відсторонення від виконання посадових обов'язків судді його помічник зобов'язаний перебувати на робочому місці відповідно до правил внутрішнього службового розпорядку та сприяти здійсненню дисциплінарного провадження [49; 137].

Свої особливості має процедура добору помічника судді, яка відрізняється від тієї, що існувала до прийняття нового Закону про судоустрій. Якщо раніше добір помічника здійснювався за загальними правилами державної служби, то відповідно до частини 4 статті 151 нового Закону суддя самостійно здійснює добір помічника і направляє подання керівникові апарату суду про призначення та звільнення з посади помічника. Добір кандидатів на посаду помічника судді здійснює безпосередньо сам суддя. Проведення конкурсу для помічників суддів не передбачено, тоді як добір працівників апарату суду здійснюється на конкурсній основі [132].

Однак згідно з ч. 3 ст. 151 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» на помічників суддів поширюється дія Закону України «Про державну службу». Тобто помічники суддів вважаються державними службовцями, що працюють у суді, однак не входять до апарату суду. Такий висновок можна зробити з системного аналізу частини 9 статті 149 Закону, в якій міститься перелік осіб, що входять до апарату суду, але в ньому немає помічника судді, і ч. 3 статті 151, в якій вказується, що помічники лише «прикріплюються для кадрового та фінансового обслуговування до апарату відповідного суду» [137; 103, с. 12].

Отже, у зв'язку з тим, що законодавче закріплення права судді самостійно здійснювати добір помічників інколи порушується, можновладці від судової та інших гілок влади інколи нав'язують судді потрібного їм помічника. З метою попередження порушення права судді на вільний добір власного помічника потрібно передбачити адміністративну відповідальність за вчинення таких дій через доповнення ст. 188-49 «Призначення на посаду помічника судді проти волі судді» КУпАП, виклавши її в такій редакції: «примушування в будь-який спосіб прийняти суддею пропозицію

призначення на посаду помічника судді особи проти його волі – тягне за собою накладення штрафу від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку впродовж року було піддано адміністративному стягненню за таке саме правопорушення, – тягнуть за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із позбавленням права обіймати адміністративну посаду відповідного суду строком на один рік».

Помічники суддів підзвітні лише відповідному судді, і тому на практиці слід захистити їхні права, свободи й законні інтереси, адже деякі судді можуть давати злочинні вказівки помічнику судді або змушувати його до порушення трудової дисципліни.

Як приклад вищевказаної ситуації можна навести випадок, коли суддя Апеляційного суду та його помічник зігнорували засідання у справі жителів Білої Церкви проти нічного клубу. Про це повідомляють активісти проекту «Стоп корупції». Команда проекту спільно з жителями Білої Церкви, які позиваються проти скандального закладу, приїхали до Апеляційного суду. Уже на місці було з'ясовано, що ані судді, ані його помічника на місці немає, хоча офіційно ніхто про таку відсутність не попереджав. Помічникові судді зателефонував місцевий житель, який назвався адвокатом з боку білоцерківського нічного закладу. Працівник апеляційного суду запропонував йому невідкладно приїхати й підписати апеляційну заяву. Але попередив, що засідання не відбудеться через хворобу судді. За словами активістів, засідання перенесли через хибну причину. Правозахисники «Стоп корупції» домоглися проведення внутрішнього розслідування, щоб з'ясувати причину та знайти винних [122].

Отже, у зв'язку з тим, що помічники суддів підзвітні лише відповідному судді, слід захистити їхні права, свободи та законні інтереси. З цією метою запропоновано внести зміни до Положення про помічника судді та передбачити його право не виконувати злочинних вказівок судді і

звертатися в такому разі із заявою до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; розгляд таких заяв мусить здійснюватися позачергово, для чого відповідно запропоновано доповнити частину 1 ст. 93 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 №1402-VIII «Повноваження Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» підпунктом 6-1 такого змісту: «розглядає заяви помічників суддів щодо виконання злочинних вказівок судді».

Крім того, стосовно публічних службовців судової системи, на яких не поширюється Закон України «Про державну службу», необхідно визначити особливості виконання наказу (розпорядження), доручення – на основі положень ст. 9 Закону «Про державну службу». Йдеться про голів і членів ВРП і ВККС; інспекторів ВРП і ВККС; помічників суддів, оскільки вони є працівниками патронатної служби [49].

Також слід визначити в законах «Про судоустрій і статус суддів» і «Про Вищу раду правосуддя», що інспектори ВРП і ВККС, помічники суддів зобов'язані:

1) виконувати рішення державних органів, накази (розпорядження), доручення керівників, надані на підставі та в межах повноважень, передбачених Конституцією та законами України;

2) під час виконання посадових обов'язків діяти в межах повноважень, визначених законом, і підпорядковуватися своєму безпосередньому керівнику або особі, яка виконує його обов'язки;

3) виконувати накази (розпорядження), доручення керівника, видані в межах його повноважень. Проте в разі виникнення сумніву щодо законності виданого керівником наказу (розпорядження) або доручення вимагати його письмового підтвердження, після отримання якого – виконати такий наказ (розпорядження), доручення; одночасно з його виконанням у письмовій формі повідомити про нього керівника державного органу (відповідно ВРП чи ВККС). У такому разі інспектор ВРП, ВККС, помічник судді звільняється від відповідальності за виконання зазначеного наказу (розпорядження),

доручення, якщо його буде визнано незаконним у встановленому законом порядку, крім випадків виконання явно злочинного наказу (розпорядження), доручення.

Наказ (розпорядження) або доручення мають містити конкретне завдання, інформацію про його предмет, мету, строк виконання та особу, відповідальну за виконання. Наказ (розпорядження) має бути письмовим, а доручення може бути письмовим або усним. Наказ (розпорядження) або доручення можуть бути скасовані керівником, який їх видав, а також керівником вищого рівня чи органом вищого рівня [49].

Якщо інспектор ВРП, ВККС або помічник судді виконали наказ (розпорядження), доручення, визнані у встановленому законом порядку незаконними, і не вчинили зазначених вище дій, то вони несуть відповідальність за своє діяння відповідно до закону [49].

Системний аналіз норм чинного законодавства дає підстави зробити висновок про те, що помічник судді як службова особа може нести відповідальність будь-якого з передбачених законом видів – дисциплінарну, адміністративну, кримінальну та цивільну. Згідно зі ст. 38 Закону України «Про державну службу» особи, винні в порушенні законодавства про державну службу, несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з чинним законодавством [132].

Загальні порядок і підстави притягнення помічників судді як працівників до дисциплінарної відповідальності в тій частині, що не охоплюється спеціальним Законом, визначаються ст.ст. 147-149 «Кодексу законів про працю України» (далі – КЗпП), а спеціальні – ст. 14 Закону України «Про державну службу». Загальною підставою притягнення працівника до дисциплінарної відповідальності згідно зі ст. 149 КЗпП є лише порушення трудової дисципліни [60; 104].

Специфічною ознакою дисциплінарної відповідальності державних службовців і, відповідно, помічників суддів є те, що до них крім дисциплінарних стягнень, передбачених чинним законодавством про працю

України, а саме догани і звільнення, згідно зі ст. 147 КЗпП можуть застосовуватися й інші заходи дисциплінарного впливу – попередження про неповну службову відповідність; затримка до одного року у присвоєнні чергового рангу або у призначенні на вищу посаду [132; 60; 104].

Слід звернути увагу на те, що за порушення трудової дисципліни у вигляді, зокрема, порушень правил внутрішнього трудового розпорядку, до яких належать запізнення, прогули тощо, що є загальною підставою для дисциплінарної відповідальності, – помічника судді може бути притягнуто лише до дисциплінарної відповідальності, тоді як за порушення в інших формах, що є спеціальними підставами дисциплінарної відповідальності державного службовця, особа залежно від спрямованості її умислу та наслідків, що настали, – також може нести адміністративну або кримінальну відповідальність [132; 60; 104].

Проте з метою створення необхідних організаційних, правових і соціально-економічних умов під час здійснення професійної діяльності помічником судді, захисту його адміністративних прав, законних інтересів як працівника патронатної служби варто ліквідувати інститут дисциплінарної відповідальності помічника судді, а відповідальність за дисциплінарні проступки покласти особисто на відповідного суддю. З цією метою потрібно внести зміни до Положення про помічника судді щодо відповідальності помічника судді та передбачити, що залежно від виду й характеру порушення помічник судді несе цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з чинним законодавством.

Усе вищевикладене дає підстави вважати, що:

– помічник судді займає важливе місце в системі судової гілки влади, і тому його адміністративно-правовий статус має бути закріплено в провідному нормативно-правовому акті у сфері судочинства для захисту його прав, свобод і законних інтересів як суб'єкта патронатної служби судової системи;

– у сфері професійної діяльності на помічника судді як особу патронатної служби потрібно поширити норми ст. 63 Конституції України стосовно того, що помічник судді не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом;

– з метою створення необхідних організаційних, правових і соціально-економічних умов під час здійснення професійної діяльності помічником судді, захисту його адміністративних прав, законних інтересів як працівника патронатної служби варто ліквідувати інститут дисциплінарної відповідальності помічника судді, а відповідальність за дисциплінарні проступки покласти особисто на відповідного суддю. З цією метою потрібно внести зміни до Положення про помічника судді щодо відповідальності помічника судді та передбачити, що залежно від виду й характеру порушення помічник судді несе цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з чинним законодавством;

– у зв'язку з тим, що помічники суддів підзвітні лише відповідному судді, слід захистити їхні права, свободи та законні інтереси. З цією метою запропоновано внести зміни до Положення про помічника судді та передбачити його право не виконувати злочинних вказівок судді і звертатися в такому разі із заявою у Вищу кваліфікаційну комісію суддів України; розгляд таких заяв мусить здійснюватися позачергово, відповідно запропоновано доповнити частину 1 ст. 93 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 №1402-VIII «Повноваження Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» підпунктом 6-1 такого змісту: «розглядає заяви помічників суддів щодо виконання злочинних вказівок судді»;

– у зв'язку з тим, що помічників судді віднесено до осіб патронатної служби, потрібно закріпити право суддів мати помічників на умовах патронатної служби та внести зміни до частини 1 ст. 157 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 №1402-VIII «Помічники

суддів», виклавши її в такій редакції: «1. Кожний суддя має помічника (помічників) на умовах патронатної служби, статус і умови діяльності якого (яких) визначаються цим Законом і Положенням про помічника судді, затвердженим Радою суддів України»;

– у зв’язку з тим, що помічник судді сприяє здійсненню правосуддя та фактично виконує широкий спектр організаційно-правової роботи, потрібно законодавчо закріпити право судді на матеріальне заохочення свого помічника. З цією метою слід доповнити частину 4 ст. 157 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 №1402-VIII «Помічники суддів», виклавши її в такій редакції: «4. Помічники суддів з питань підготовки справ до розгляду підзвітні лише відповідному судді. Суддя має право матеріально заохочувати помічника за рахунок власних доходів, що не є корупційним діянням»;

– законодавче закріплення права судді самостійно здійснювати добір помічників інколи порушується. Можновладці від судової та інших гілок влади інколи нав’язують судді помічника. З метою попередження порушення права судді на вільний добір власного помічника потрібно передбачити адміністративну відповідальність за вчинення таких дій через доповнення ст. 188-49 «Призначення на посаду помічника судді проти волі судді» КУпАП, виклавши її в такій редакції: «примушування у будь-який спосіб прийняти суддею пропозицію призначення на посаду помічника судді особи проти його волі – тягне за собою накладення штрафу від п’ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку впродовж року було піддано адміністративному стягненню за таке саме правопорушення, – тягнуть за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із позбавленням права обіймати адміністративну посаду відповідного суду строком на один рік».

Отже, удосконалення законодавства щодо адміністративно-правового статусу помічника судді має бути спрямовано на створення необхідних

організаційних, правових і соціально-економічних умов під час здійснення професійної діяльності помічника судді за допомогою ліквідації інституту дисциплінарної відповідальності помічника судді, захисту адміністративних прав, законних інтересів помічника судді як працівника патронатної служби через закріплення права помічника судді не виконувати злочинних вказівок судді, формального закріплення права судді на помічника на умовах патронатної служби, матеріального заохочення помічника судді та права самостійно здійснювати добір помічників із накладенням адміністративної відповідальності в разі їх порушення через внесення змін і доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Положення про помічника судді.

Висновки до розділу 3

1. У США існує посада судового службовця (клерка), основним завданням якого є допомога судді під час вирішення прецедентних справ, зокрема їх опис та аналіз; особливостями статусу клерків є те, що вони не є державними службовцями, проте мають широкий спектр правових гарантій та соціальних пільг, які складають цілісну систему їх адміністративно-правового забезпечення, що впливає на високий престиж цієї професії та широке конкурентне середовище в цій галузі.

2. Досвід Канади дозволяє визначити, що посада помічника судді (клерка) є надзвичайно престижною, оскільки полягає у правовій допомозі судді щодо організації судового процесу, крім того помічник судді обирається за відкритим конкурсом через подання онлайн-заявки, за відповідності всім формальним вимогам на посаду.

3. У ФРН та Австрії існує така посада, як правозастосовники (rechtspfleger), які виконують функції помічників суддів, проте є незалежними органами правосуддя, що діють на підвідомчій основі

відповідно до закону в різних підвидах юрисдикції, зокрема в судовій представляють суди у правовідносинах і виконують організаційно-управлінські повноваження.

4. Заслуговує на увагу досвід Польщі, де помічники суддів становлять складову апарату суду, виконуючи повноваження для надання допомоги всім суддям суду під час здійснення правосуддя та призначаються за результатами проведення трьохетапного конкурсу, який визначає відповідність формальних вимог і розумових здібностей кандидата на посаду помічника судді.

5. У Франції функції помічника судді виконує клерк суду, який є державним службовцем і належить до виконавчої гілки влади (підпорядкований Міністерству юстиції), виконує організаційно-судові повноваження, пов'язані з управлінням судом, наданням допомоги та адміністративних послуг, веденням інформативно-комунікативної роботи.

6. У Литві помічники суддів є фактично асистентами суддів з публічно-правовим статусом державних службовців, функціональні обов'язки яких направлені на всебічну (організаційну, правову, методичну) допомогу суддям при здійсненні судочинства.

7. У Великій Британії судовий помічник здійснює досить об'ємну та цілеспрямовану діяльність щодо забезпечення здійснення судочинства, що є неоціненним досвідом як для самого випускника юридичного коледжу – судового помічника, так і для громадян, оскільки останнім надає якісні адміністративні послуги в суді.

8. В Індії роботу помічника судді виконують юридичні клерки, що є випускниками юридичних факультетів, мають повну цивільну дієздатність та призначаються на посаду за рекомендацією університетів, проходячи при цьому конкурсну комісії зі співбесідою, після призначення на посаду відповідно здійснюють організаційно-правові повноваження щодо допомоги судді протягом певного строку (на один рік).

9. Помічник судді займає важливе місце в системі судової гілки влади, і тому його адміністративно-правовий статус має бути закріплено в провідному нормативно-правовому акті у сфері судочинства для захисту його прав, свобод і законних інтересів як суб'єкта патронатної служби судової системи.

10. У сфері професійної діяльності на помічника судді як особу патронатної служби потрібно поширити норми ст. 63 Конституції України стосовно того, що помічник судді не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

11. З метою створення необхідних організаційних, правових і соціально-економічних умов під час здійснення професійної діяльності помічником судді, для захисту його адміністративних прав, законних інтересів як працівника патронатної служби варто ліквідувати інститут дисциплінарної відповідальності помічника судді, а відповідальність за дисциплінарні проступки покласти особисто на відповідного суддю. З цією метою потрібно внести зміни до Положення про помічника судді щодо його відповідальності та передбачити, що залежно від виду й характеру порушення помічник судді несе цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з чинним законодавством.

12. У зв'язку з тим, що помічники суддів підзвітні лише відповідному судді, слід захистити їхні права, свободи та законні інтереси. З цією метою запропоновано внести зміни до Положення про помічника судді та передбачити його право не виконувати злочинних вказівок судді і звертатися в такому разі із заявою у Вищу кваліфікаційну комісію суддів України; при цьому розгляд таких заяв мусить здійснюватися позачергово; відповідно запропоновано доповнити частину 1 ст. 93 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 №1402-VIII «Повноваження Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» підпунктом 6-1 такого змісту:

«розглядає заяви помічників суддів щодо виконання злочинних вказівок судді».

13. У зв'язку з тим, що помічників судді віднесено до осіб патронатної служби, потрібно закріпити право суддів мати помічників на умовах патронатної служби та внести зміни до частини 1 ст. 157 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 №1402-VIII «Помічники суддів», виклавши її в такій редакції: «1. Кожний суддя має помічника (помічників) на умовах патронатної служби, статус і умови діяльності якого (яких) визначаються цим Законом і Положенням про помічника судді, затвердженим Радою суддів України».

14. У зв'язку з тим, що помічник судді сприяє здійсненню правосуддя та фактично виконує широкий спектр організаційно-правової роботи, потрібно законодавчо закріпити право судді на матеріальне заохочення свого помічника. З цією метою слід доповнити частину 4 ст. 157 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 №1402-VIII «Помічники суддів», виклавши її в такій редакції: «4. Помічники суддів з питань підготовки справ до розгляду підзвітні лише відповідному судді. Суддя має право матеріально заохочувати помічника за рахунок власних доходів, що не є корупційним діянням».

15. Законодавче закріплення права судді самостійно здійснювати добір помічників інколи порушується. Так, можновладці від судової та інших гілок державної влади інколи нав'язують судді помічника. З метою попередження порушення права судді на вільний добір власного помічника потрібно передбачити адміністративну відповідальність за вчинення таких дій через доповнення ст. 188-49 «Призначення на посаду помічника судді проти волі судді» КУпАП, виклавши її в такій редакції: «примушування у будь-який спосіб прийняти суддею пропозицію призначення на посаду помічника судді особи проти його волі – тягне за собою накладення штрафу від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку впродовж

року було піддано адміністративному стягненню за таке саме правопорушення, – тягнуть за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із позбавленням права обіймати адміністративну посаду відповідного суду строком на один рік».

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі теорії адміністративного права, законодавства, досягнень суб'єктів публічної адміністрації у сфері судочинства наведено нове розв'язання наукового завдання щодо розвитку засад та адміністративного інструментарію у сфері визначення адміністративно-правового статусу помічника судді, викладено найбільш важливі наукові та практичні результати, визначено наукові проблеми, для розв'язання яких можуть бути застосовані результати дослідження. Основі з них такі:

1. Визначено, що адміністративно-правовий статус помічника судді – це сукупність його адміністративних обов'язків і прав як службовця патронатної служби, який призначається за поданням судді під час здійснення судочинства, є його юридичним продовженням (суддя і помічник судді складають провідну елементарну юридичну складову судової гілки влади), забезпечує виконання суддею відповідних повноважень і сприяє здійсненню правосуддя, із визначенням особливостей спеціальної дисциплінарної відповідальності помічника судді та адміністративно-правових чинників їх захисту від порушень з боку судді.

2. Визначено, що місце і роль помічника судді полягають у сукупності морально-етичних, професійних та адміністративно-правових вимог до помічника судді, які розкривають його правове становище як суб'єкта адміністративного права для здійснення ним завдань, адміністративних прав та обов'язків у сфері судочинства з метою сприяння здійсненню правосуддя, надання якісних адміністративних послуг і поповнення кадрового запасу судової влади високопрофесійними особами.

3. Виявлено, що принципи діяльності помічника судді – це провідні засади, які впливають з міжнародних норм і національного законодавства, відповідно до яких побудована та функціонує судова система України та які є основою діяльності посадових осіб судової влади (загальні принципи), розкривають особливості виконання адміністративних прав та обов'язків

помічника судді (адміністративно-функціональні принципи) та полягають у дотриманні помічником судді відповідних засад, підґрунтя яких складає повага до гідності людини з поєднанням професійних вимог при сприятливих здійсненню судочинства.

4. Визначено функції помічника судді як основні напрямки, які виражають зміст його діяльності та розкриваються через сукупність організаційно-правових заходів, спрямованих на досягнення мети діяльності помічника судді, із яких провідною визначено забезпечення здійснення суддею функцій судочинства як високоінтелектуальної адміністративної діяльності. Доведено, що завдання помічника судді як адміністративні заходи, які поєднуються з повноваженнями особи патронатної служби в судочинстві та відбивають його роль у судовій системі, спрямовано на реалізацію основних функцій судочинства та надання якісних адміністративних послуг у цій сфері.

5. З'ясовано особливості адміністративних обов'язків помічника судді як виду й міри його належної (або необхідної) поведінки, які об'єктивно прописані в адміністративному законодавстві, виходячи з його провідної ролі в судочинстві як представника юридичної еліти суспільства, на утримання якого витрачаються значні державні кошти, якого необхідно розвантажити від технічної юридичної роботи, та прописуються з метою підвищення ефективності роботи судді, задоволення прав і законних інтересів судової гілки влади та суспільного інтересу загалом. З погляду теорії природного права, помічник судді зобов'язаний виконувати всі формально прописані компетенції, а також інші законні вказівки судді, що стосуються питань, які покладаються на суддю, та несе персональну відповідальність за їх виконання перед суддею.

6. Розкрито юридичну природу та здійснено класифікацію адміністративних прав помічника судді як його можливостей, що визначаються і гарантуються нормами адміністративного права, виражають дозволена поведінку стосовно виконання покладених на нього обов'язків.

Адміністративні права помічника судді поділено на загальні щодо можливості користування правами і свободами, передбаченими Конституцією України та іншими актами законодавства, поваги до своєї особистості, честі та гідності; професійні права (професійне навчання, участь у нарадах, засіданнях робочих груп); організаційно-правові та інформаційні (організовувати роботу судді, користуватися інформаційними базами даних); соціально-правові (на соціальний та правовий захист, оплату праці, матеріально-технічне забезпечення, пенсійне забезпечення); фінансово-правові (запитувати інформацію щодо організації планово-фінансової діяльності суду, бухгалтерського обліку).

7. Здійснено компаративістичну характеристику зарубіжного досвіду визначення статусу помічника судді, у результаті чого виявлено, що в країнах-учасниках ЄС адміністративно-правовий статус помічників суддів за своєю юридичною природою є різним, зокрема у Федеративній Республіці Німеччина та Австрії помічники суддів є незалежними органами судової гілки влади, у Польщі помічники суддів є частиною апарату суду, у Франції функції помічника судді виконує клерк суду, який є державним службовцем та є частиною виконавчої гілки влади, у Литві помічники суддів є фактично їх асистентами з публічно-правовим статусом державних службовців. Проте загальні формальні вимоги до кандидатів на посаду помічника судді є майже ідентичними, а статус помічників суддів закріплено у спеціалізованих законах у сфері судочинства, що варто впроваджувати в українську систему.

8. Удосконалено законодавство щодо адміністративно-правового статусу помічника судді, яке спрямовано на створення необхідних організаційних, правових і соціально-економічних умов під час здійснення професійної діяльності помічника судді за допомогою ліквідації інституту дисциплінарної відповідальності помічника судді, захисту адміністративних прав, законних інтересів помічника судді як працівника патронатної служби через закріплення права помічника судді не виконувати злочинних вказівок судді, формального закріплення права судді на помічника на умовах

патронатної служби, матеріального заохочення помічника судді та права самостійно здійснювати добір помічників із накладенням адміністративної відповідальності в разі їх порушення через внесення змін і доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Положення про помічника судді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Виконавча влада і адміністративне право. Київ: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. 668 с.
2. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч.: у двох томах: том 1. Загальна частина. Київ: Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.
3. Аверьянов В. Б. Функции и организационная структура органа государственного управления: учеб. пособие. Киев: Наук. думка, 1979. 150 с.
4. Бачило И. Л. Функции органов управления (правовые проблемы оформления и реализации). Москва: Юрид. лит., 1976. 200 с.
5. Беззубов Д. О. До поняття юридичної безпеки фізичних осіб як суб'єктів права України (адміністративно-правовий аспект). Бюлетень міністерства юстиції України. 2014. № 8 (серпень). С. 99-106.
6. Беззубов Д. О. Форми врахування громадської думки в забезпеченні суспільної безпеки. *Наука і правоохорона*. 2015. №3 (29). С. 90-95.
7. Беззубов Д. О., Заросило В. О., Нестеренко О. Д. та ін. Імплементация адміністративного законодавства зарубіжних країн в правовий простір України (теоретико-методичні аспекти): навчальний посібник. Київ: ТОВ МП «Леся», 2015. 112 с.
8. Беззубов Д. О., Заросило В. О., Подоляка С. А та ін. Засади правового регулювання правовідносин у сфері адміністративного судочинства: навчальний посібник. К. МП «Леся», 2015. 120 с.
9. Безпалова О. І. Роль судової системи України в інституційному забезпеченні реалізації правоохоронної функції держави. *Адміністративне право і процес*: науково-практичний журнал заснований Київським національним університетом імені Тараса Шевченка. 2016. URL: <http://applaw.knu.ua/index.php/holovna/item/316-rol-sudovoyi>

10. Битяк Ю. П. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
11. Білодід І. К. Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства. Київ: Наукова думка, 1970-1980. Т. 5. 1974. 840 с.
12. Бодров С. Ю. Судебный прецедент в системе источников российского права: вопросы теории и практики: дисс. канд. юрид. наук: 12.00.03. Ульяновск, 2004. 161 с.
13. Бойко В. П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності місцевих судів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; НДІ публіч. права. Київ, 2016. 16 с.
14. Бондар С. О. Організаційне забезпечення діяльності адміністративних судів. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2010. № 18. С. 588-596.
15. Бондаренко Н.В. Правові аспекти патронатної служби. *Вісник Вищої ради юстиції*. № 2. 2010. С. 90-97.
16. Борко А. Л. Контроль і нагляд у судовій системі України за діяльністю судів. Митна справа. 2013. № 6(2.2). С. 331-337.
17. Борко А. Л. Поняття і основні риси адміністративно-правового забезпечення функціонування судової системи України. *Публічне право*. 2013. № 2. С. 71-77.
18. Борко А. Л. Теоретичні аспекти розуміння поняття та принципів судової влади, судової системи і правосуддя. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4. С. 34-40.
19. Бояринцева М. А. Адміністративно-правовий статус громадянина України. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 2005. 213 с.
20. Булгаков О. С. Становлення та розвиток інституту патронатної служби в Україні: окремі проблеми. *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск 3(18). 2017. С. 36-39.

21. Булкат М. С. Принципи судової влади: характеристика поняття. *Альманах права*. 2017. Вип. 8. С. 128-130.
22. Булкат М. С. Система функцій судової влади. *Публічне право*. 2016. № 4. С. 201-211.
23. Бусел В. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1725 с.
24. Ведерніков Ю. А. Теорія держави і права: навч. посібник. Київ: Знання, 2008. 333 с.
25. Велика проблема: хто може втратити роботу через судову реформу. 5.ua. 2017. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/velyka-problema-khto-mozhe-vtratyty-robotu-cherez-sudovu-reformu-157136.html>
26. Взаємодія секретаря судового засідання з помічником судді. *Судова гілка влади*. 2017. URL: <http://www.vaas.gov.ua/news/vzayemodiya-sekretarya-sudovogo-zasidannya-z-pomichnikom-suddi/>
27. Відкрите звернення помічників суддів Вищого адміністративного суду України. *Київський апеляційний адміністративний суд: офіційний веб-портал*. 2016. URL: <http://kaas.gov.ua/about/news/617-vidkrite-zvernennya-pomichnikiv-suddiv-vishchogo-administrativnogo-sudu-ukrajini.html>
28. Галуцько В. В., Олефір В. І., Гридасов Ю. В. Адміністративне право України: у 2-х т.: підручник Т.1: Загальне адміністративне право. Академічний курс. Херсон: ХМД, 2013. 396 с.
29. Гаманюк Л. О. Юридичний та конституційний обов'язок в українському праві. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 67. С. 248-254.
30. Городовенко В. В. Принцип справедливості судової влади: загальнотеоретичні аспекти. *Адвокат*. 2012. № 2. С. 20-24.
31. Гумін О. М. Адміністративно-правовий статус особи: поняття та структура. *Наше право*. 2014. № 5. С. 32-37.
32. Гусейнова Л. А., Апресян Р. Г. Етика: енциклопедичний словник. Москва: Гардаріки, 2001. 356 с.

33. Дегтяренко М. А. Організаційно-правові та психологічні засади професійної діяльності судового психолога-консультанта: дис. ... канд. псих. наук: 19.00.06. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2017. 216 с.

34. Державна судова адміністрація подала Раді суддів для затвердження проект положення про помічника володаря мантиї. *Закон і бізнес*. 2016. URL: <http://zib.com.ua/ua/130536-dsau-mogla-uzalezhniti-pomichnikiv-suddiv-vid-kerivnika-apar.html>

35. Діденко С. В. Адміністративно-правове забезпечення обігу та застосування зброї в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Відкрит. міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». Київ, 2016. 36 с.

36. Діденко С. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації які здійснюють адміністративно-правове забезпечення обігу та застосування зброї в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. №3. С. 75-80.

37. Діденко С. В. Адміністративно-правовий статусу національної поліції у сфері забезпечення обігу та застосування зброї в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. №3. С. 55-61.

38. Діденко С. В. Складові професійної культури майбутніх працівників ОВС. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми запобігання правопорушенням у молодіжному середовищі». Херсон: Вид. Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2009. С. 5-9.

39. Е-декларування: хто має подавати декларацію, а хто – ні. Бухгалтерія: бюджет. 2017. URL: <https://buhbudget.com.ua/ua/journal/buhbudget/article/7890>

40. Еркин Калев Асп. Введение в социологию. Санкт-Петербург: Алетейя, 2000. 256 с.

41. Ещук О. М. Административно-правовая охрана и административно-правовая защита: общее и частное. *Международный научно-практический журнал «Закон и жизнь»*. 2013. С. 49–53.

42. Європейський Союз сприятиме престижу посади помічника судді. Судова гілка влади. 2016. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(print\)/BED5F2D87281260BC2257AEF003D272E](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(print)/BED5F2D87281260BC2257AEF003D272E)

43. Єщук О. М. Механізм адміністративно-правового регулювання. Митна справа: Науково-аналітичний журнал. засн.: Нац. ун-т «Одеська юридична академія», ТОВ «Митна газета». Львів: Шерман М.Д., 2011. №3 (75). ч. 2. С. 264–267.

44. Єщук О. М. Щодо адаптації вітчизняної термінології у сфері адміністративно-правової охорони до стандартів Європейського Союзу. Науковий вісник Херсонського державного університету: Серія «Юридичні науки». Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2013. Випуск № 2. С. 48–50.

45. Загнаний суддя, або Чи допоможе судова реформа судам стати справді незалежними. Юрінкомінтер. 2017. URL: http://yurincom.com/ua/legal_practice/analitichna_yurysprudentsiia/zagnanyi_sud_dia__abo_chy_dopomozhe_sudova_reforma_sudam_staty_spravdi_nezalezhnymy-publication/

46. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник. К. : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.

47. Запорожець М. П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності місцевих загальних судів України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07; Нац. ун-т внутр. справ. Х., 2004. 20 с.

48. Зарплата працівників суду мотивує до корупції? Судова гілка влади. 2016. URL: <https://br.hr.court.gov.ua/sud2005/news1/276322/>

49. Звіт за результатами аналізу нормативного регулювання питань запобігання корупції в системі правосуддя (проект). Програма USAID. 2017. URL: http://zib.com.ua/files/Report_Mykola_Khavronyuk.pdf

50. Зубрицька О. Адміністративна правоздатність як елемент правосуб'єктності індивідуальних суб'єктів адміністративного права. Вісник Національної академії прокуратури України. 2015. № 3. С. 99-104.

51. Іванищук А. А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади: монографія. Херсон: Грінь Д. С., 2015. 443 с.
52. Іванищук А. А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади в Україні. автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Відкрит. міжнар. ун-т розвитку людини "Україна". Київ, 2017. 38 с.
53. Іванищук А. А. Адміністративно-правовий статус помічника судді. Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія". 2015. Т. 15. С. 328-333.
54. Ігонін Р. В. Поняття адміністративно-правового забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції. *Адвокат*. 2011. № 1. С. 36-40.
55. Інформаційно-технічне забезпечення та впровадження технологій в організацію роботи місцевих загальних судів Херсонської області. *ТУ ДСА України в Херсонській області*. 2016. URL: <https://ks.court.gov.ua/tu22/infosud/164074/>
56. Каримова Р. Р. Юридические обязанности: сущность и проблемы реализации: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. 12.00.01. Екатеринбург, 2008. 22 с.
57. Кириченко В. М., Куракін О. М. Теорія держави і права: модульний курс.: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2010. 264 с.
58. Ковальова Т. В., Коврига Л. П. Тлумачний словник української мови. Харків: Синтекс, 2005. 672 с.
59. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. ВВР. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446.
60. Кодекс законів про працю України: закон України від 10 грудня 1971 року № 322-VIII. Відомості Верховної ради УРСР. 1971. Ст. 375.
61. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. ВВР. № 51. Ст. 1123.

62. Кожен суддя сьогодні повинен бути психотерапевтом. *Зрада*: інформаційний веб-портал. 2016. URL: <http://zrada.today/prognozi-i-dumki/z-zalu-sudu/olena-pervushina-kozhen-suddya-sogodni-povinen-buti-psihoterapevtom>
63. Козлов А. Є. Конституційне право: підручник. Москва: Видавництво БЕК, 1997. 464 с.
64. Колодій А. М., Копейчиков В. В. Загальна теорія держави і права: навч. посібник. Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. Вид. стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 320 с.
65. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч. К: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
66. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від. 04 листопада 1950 року. Урядовий кур'єр. 2010. № 215.
67. Конституція України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради. 1996. № 30. Ст. 141.
68. Конфлікт інтересів: українська традиція чи привид минулого? Правда: інформаційний веб-портал. 2016. URL: <http://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/2016/12/konflikt-interesiv/index.html>
69. Концепт утворення Верховного Суду: окремі аспекти роботи апарату. Судова гілка влади. 2016. URL: http://sc.gov.ua/ua/golovna_storinka/koncept_utvorennja_verhovnogo_sudu_okre_mi_aspekti_roboti_aparatu.html
70. Корельський В. М., Перевалова В. Д. Теория государства и права: учебник для вузов Москва: НОРМА-ИНФА, 2002. 549 с.
71. Костилев О. І. Поняття та особливості діяльності патронатної служби та патронатних службовців. *Митна справа*. 2015. № 2(2.2). С. 14-19.
72. Костилев О. І. Адміністративно-правовий статус патронатної служби міністра: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини "Україна". Київ, 2015. 16 с.

73. Костилев О. І. Адміністративно-правовий статус патронатної служби міністра: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини "Україна". Київ, 2015. 202 с.

74. Костів М. В. Адміністративна правосуб'єктність юридичних осіб та особливості її реалізації в адміністративно-деліктних відносинах: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07; НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2005. 21 с.

75. Кращого претендента на посаду судді, ніж фаховий помічник, немає. *Закон і бізнес*. 2016. URL: http://zib.com.ua/ua/print/129607-golova_asociacii_pomichnikov_suddiv_ukraini_olga_primak-bere.html

76. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права: елементарний курс. Видання друге. Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. 432 с.

77. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.

78. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. Офіційний вісник. 2012. № 37. Ст. 1370.

79. Курило М. П. Організаційно-правова функція суду в різних галузях процесуального права. *Lex-line*. 2017. URL: http://www.lex-line.com.ua/?language=ru&go=full_article&id=1407

80. Лазарев Б. М. Компетенция органов управления. Москва: Юрид. лит., 1972. 280 с.

81. Лазор О. Д. Державна служба в Україні: навч. посіб. Київ: Дакор, 2009. 560 с.

82. Левченко К. Б. До проблеми забезпечення трудових прав працівників патронатних служб. *Форум права*. 2010. № 1. С. 208-212

83. Малиновський В. Я. Державне управління: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2003. 576 с.

84. Малихіна А. О. Особливості відносин безпосереднього підпорядкування в апараті суду. Правова доктрина – основа формування правової системи держави: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч.

20-річчю НАПрН України та обговоренню п'ятитом. моногр. "Правова доктрина України", Харків, 20–21 листоп. 2013 р. Нац. акад. прав. наук України. Харків, 2013. С. 868–870.

85. Малихіна А. О. Зарубіжний досвід організації та правового забезпечення роботи апарату суду. *Юрист України*. 2014. № 2. С. 18–24.

86. Мандичев Д. В. Поняття адміністративно-правового статусу органу виконавчої влади. *Право і суспільство*. 2010. № 5. С. 117–121.

87. Марочкін І. Є., Сібільова Н. В. Організація судових та правоохоронних органів: підручник для студентів юрид. спеціальностей вищих навч. Закладів. Харків: ТОВ «Одіссей», 2007. 528 с.

88. Методичні рекомендації з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб Національного агентства з питань запобігання корупції від 14 липня 2016 року № 2. *Кадровик*: інформаційний веб-портал. 2016. URL: <https://www.kadrovik01.com.ua/article/198-metodichn-rekomendats-z-pitan-zapobgannya-ta-vregulyuvannya-konflktu-nteresv>

89. Механізми удосконалення роботи судової статистики. *Судова гілка влади*. 2017. URL: <http://www.vaas.gov.ua/news/mexanizmi-udoskonalennya-roboti-sudovo%D1%97-statistiki/>

90. Михайлов О. М. Правовий статус інших учасників адміністративного судочинства в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". Одеса, 2015. 22 с.

91. Михайлов О. М. Роль й ступінь участі помічника судді адміністративного суду у здійсненні державно-владних функцій. *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнар. наук. конф.; НУ ОЮА, Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса: Фенікс, 2012. Т. 2. С. 69–71.

92. Молдован В. В. Правознавство: цікаве і мудре: навч. посіб. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Алерта, 2012. 255 с.

93. Мрія про мантию. *Закон і бізнес*. 2016. URL: http://zib.com.ua/ua/128484-chi_mozhe_pomichnik_suddi_stati_nezalezhnim_suddeyu_i_ne_but.html
94. Національна школа суддів України. *Національна школа суддів України*: офіційний веб-портал. 2017. URL: <http://nsj.gov.ua/>
95. Обрусна С. Ю. Поняття судового управління: проблеми дефініції. *Право і Безпека*. 2010. № 2. С. 42-46.
96. Окар-Балаж Я. І. Деякі питання визначення правового статусу особи у адміністративному праві. *Наше право*. 2015. № 2. С. 81-85.
97. Окунєв І. С. Загальнотеоретичні засади правового статусу суб'єкта права: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Інститут законодавства Верховної Ради України. К., 2009. 23 с.
98. Організаційне забезпечення судової системи. Studfiles. 2017. URL: <https://studfiles.net/preview/5776385/page:8/>
99. Орловська І. Г. Адміністративно-правовий статус суддів, прокурорів, адвокатів і нотаріусів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право», 2013. Випуск 22. Частина 1. Том 2. С. 205-208.
100. Орловська І. Г. Поняття та зміст легалізації основних юридичних спеціальностей. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. № 28. 2013. С. 408-415.
101. Орловська І. Г. Поняття та зміст основних юридичних спеціальностей. Актуальні проблеми правознавства: збірник наукових праць: Науково-практична інтернет-конференція. Київ: Університет «Україна», 2013. С. 24-25.
102. Орловська І. Г. Проблема контролю органів державної влади. *Молодь: освіта, наука, духовність*: тези доповідей XIII Всеукр. наук. конф., м. Київ, 13-14 квітня 2016 р. у II част. Ч. II. К.: Університет «Україна», 2016. С. 14-16.

103. Оси́ка І. М. Статус помічника судді місцевого загального суду у світлі положень нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів». *Вісник Вищої ради юстиції*. 2010. №4. С. 6-18.

104. Оси́ка І. М., Акбарова І. М, Бондаренко М. С. та ін. Посібник помічника судді загального суду. Київ, 2010. 509 с.

105. Панчук В. А. Адміністративні обов'язки помічника судді. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2015. № 2. С. 145-150.

106. Панчук В. А. Адміністративні права помічника судді. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 2. Т. 3. С. 112-117.

107. Панчук В. А. Завдання помічника судді: проблематика визначення. *Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Одеса, 10-11 лютого 2017 р. Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 77-79.

108. Панчук В. А. Завдання та функції помічника судді. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск № 2. Том 3. С. 178-183.

109. Панчук В. А. Зарубежный опыт определения статуса помощника судьи. *Международный научно-практический журнал «Право и Закон»*. 2017. № 3. С. 107-112.

110. Панчук В. А. Місце і роль помічника судді в судовій гілці влади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2016. Випуск 41. Т. 3. С. 84-89.

111. Панчук В. А. Окремі питання кваліфікації злочинів проти журналістів у зв'язку зі здійсненням ними законної професійної діяльності. *Сучасні погляди на актуальні питання правових наук: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Запоріжжя, 27-28 листопада 2015 р. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. С. 122-123.

112. Панчук В. А. Поняття адміністративно-правового статусу помічника судді. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск №5. С. 101-109.

113. Панчук В. А. Принципы деятельности помощника судьи. Научно-методический журнал «Право и Политика». 2016. № 4. С. 77-82.

114. Панчук В. А. Проблематика визначення ролі помічника судді в судовій владі. *Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпропетровськ, 6-7 травня 2016 р. Дніпропетровськ: ГО «Правовий світ», 2016. С. 104-106.

115. Пенцов М. В. Принципи судочинства як найважливіші засади ефективної організації судової влади в Україні та країнах СНД. *Право і Безпека*. 2014. № 2. С. 10-13.

116. Пиголкин А. С. Общая теория права: учебник для юридических вузов. Москва: Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 1996. 384 с.

117. Підкуркова І. В. Дослідження якості роботи суду з використанням методу карток громадянського звітування як ефективний засіб оцінки та моніторингу судової діяльності. Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія : Соціологія. 2016. № 3. С. 176-184.

118. Положення про помічника судді суду загальної юрисдикції: затверджено рішенням Ради суддів України від 25 березня 2011 року № 14. *Судова гілка влади*. 2016. URL: <https://court.gov.ua/sudova-vlada/969076/pppsszu>

119. Помічник судді – що за професія? *StyleZhinki*. 2016. URL: <http://stylezhinki.ru/suspilstvo/9346-pomichnik-suddi-shho-za-profesija-obov-jazki.html>

120. Помічник судді. Крок перший на шляху до суддівської кар'єри. *Цензорнет*. 2017. URL:

https://censor.net.ua/blogs/3045836/pomchnik_sudd_krok_pershiyi_na_shlyahu_d_o_suddvsko_karri

121. Помічник судді: слуга двох господарів? *Правовий тиждень*: інформаційний веб-портал. 2017. URL: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=121725>

122. Помічника судді Апеляційного суду зловили на корупції. *Стопкорупція*. 2016. URL: <http://stopcor.org/aktivisti-zlovili-pomichnika-suddi-apelyatsiynogo-sudu-na-koruptsiyi/>

123. Помічникам суддів скоротять до 3 місяців термін навчання для зайняття посад у місцевих судах. *Українське право*: інформаційний веб-портал. 2017. URL: <http://www.ukrainepravo.com/news/ukraine/pomichnikam-suddiv-skorotyat-do-3-misyatsiv-termin-navchannya-dlya-zaynyattya-posad-u-mistsevikh-sud/>

124. Помічником судді Налицишином М.М. проведено узагальнення судової практики розгляду кримінальних справ (проваджень) про злочини вчинені неповнолітніми. *Закон і бізнес*. 2017. URL: http://zib.com.ua/ua/60214-pomichnikom-suddi-nalicishinom-mm-provedeno-uzagalnennya__su.html

125. Посада помічника судді: престиж чи відповідальність? *Вінницький апеляційний адміністративний суд*. 2017. URL: <http://www.vaas.gov.ua/news/posada-pomichnika-suddi-prestizh-chi-vidpovidalnist/>

126. Посади додаткових помічників суддів мають бути збережені. *Закон і бізнес*. 2016. URL: http://zib.com.ua/ua/128749-posadi-dodatkovih-pomichnikov-suddiv-mayut-buti-zberezheni__.html

127. Посадова інструкція помічника судді Таращанського районного суду Київської області. *Судова гілка влади*. 2016. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/tmp8c3f.pdf>

128. Потрібно вести дискусію про специфічне регулювання помічника судді. *Судова гілка влади*. 2017. URL: <https://court.gov.ua/sud5023/publication/292113/>

129. Потрібно вести дискусію про специфічне регулювання, яке надало б можливість врахувати особливості цієї професії. Юридична газета онлайн. 2017. URL: <http://yur-gazeta.com/interview/potribno-vesti-diskusiyu-pro-specifichne-regulyuvannya-yake-nadalo-b-mozhlyvist-vrahuvati-osoblivost.html>

130. Правила поведінки працівника суду: затверджено рішенням Ради суддів України від 6 лютого 2009 року № 33. Судова гілка влади. 2016. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/PravPovPracSudu.pdf>

131. Принципи адміністративного права. Інститут публічного права. 2016. URL: http://sipl.com.ua/?page_id=1517

132. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 4. Ст. 43.

133. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення: постанова Вищого спеціалізованого суду від 17.10.2014 № 11. ВРУ: офіційний веб-портал. 2017. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14>

134. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Офіційний вісник України. 2014. № 87. Ст. 2474.

135. Про затвердження Положення про забезпечення доступу до публічної інформації в апеляційному суді Волинської області : Наказ апеляційного суду Волинської області від 30.05.2011 № 30. Судова гілка влади. 2016. URL: <https://vla.court.gov.ua/sud0390/18/05>

136. Про роз'яснення щодо наявності конфлікту інтересів: Рішення РСУ №75 від 04 листопада 2016 року. Судова гілка влади. 2016. URL: https://court.gov.ua/konflikt_interesiv/RSU_8

137. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 31. Ст. 545.

138. Пустовойт Т. В. Поняття судової влади та її місця в конституційно-правовому механізмі публічної влади. Вісник

Маріупольського державного університету. Серія: Право. 2014. Вип. 8. С. 186-192.

139. П'ятковський В. І. Державна судова адміністрація України як суб'єкт адміністративного права. *Форум права*. 2011. № 3. С. 648-653.

140. Радченко О. М. Помічник судді суду загальної юрисдикції: шляхи удосконалення правового статусу. *Судова апеляція*. 2014. № 3. С. 11-16.

141. Реформа судочинства – ключові новації. *Громадський простір*. 2017. URL: <https://www.prostir.ua/?news=reforma-sudochynstva-klyuchovi-novatsiji-pohlyad-suddiv>

142. Розмір зоробітної плати працівників апарату суду в 2018 році в Україні. *Україна сьогодні*. 2017. URL: <https://ukrainatoday.com.ua/rozmir-zorobitno%D1%97-plati-pracivnikov-aparatu-sudu-v-2018-roci-v-ukra%D1%97ni/>

143. Роль працівника апарату суду в комунікаційній діяльності суду. *Національна школа суддів України*. 2017. URL: <http://www.nsj.gov.ua/ua/news/rol-pratsivnika-aparatu-sudu-v-komunikatsiyniy-diyalnosti-sudu/>

144. Роль судової влади в правовій державі. *Studfiles*. 2017. URL: <https://studfiles.net/preview/2399682/page:5/>

145. PCY роз'яснює окремі питання конфлікту інтересів. *Закон і бізнес*. 2016. URL: http://zib.com.ua/ua/123914-rada-suddiv_ukraini_rozyasnyue_okremi_pitannya_konfliktu_int.html

146. Селіванов А. Судова влада в правовій державі: нові принципи забезпечення ефективності. *Віче*. 2010. № 16. С. 12-14.

147. Семенов В. М. Конституционные принципы гражданского судопроизводства. Москва: Юридическая литература, 2012. 152 с.

148. Серьогін С. М. Енциклопедія державного управління у 8 т. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; Київ: НАДУ, 2011. Т.6: Державна служба. 2011. 524 с.

149. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Х. : Консум, 2008. 655 с.

150. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Київ: Правова єдність : Алерта, 2014. 524 с.

151. Слабко С. М. Сутність та зміст правосуб'єктності людини: теоретичний, історичний та міжнародний аспекти. *Молодий вчений*. 2016. №12.1. С. 615-618.

152. Соціальна роль. *Вікіпедія: онлайн енциклопедія*. 2017. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8C

153. Стаття 63 Конституція України 2013: статті Конституції України. *Juristoff*. 2016. URL: <https://juristoff.com/resyrsi/kz/konstitutsiya-ukrajini/rozdil-2-prava-svobodi-ta-obov-yazki-lyudini-i-gromadyanina/11016-stattya-63-konstituciya-ukrajini-2013-statti-konstituciji-ukrajini>

154. Струс-Духнич Т. В. Роль і місце судової влади у правовій державі. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2011. Вип. 6. С. 171-175.

155. Суд починається з поваги. Якщо люди вважають суддю гуманним, справедливим і об'єктивним – це найкраща оцінка його діяльності. *Судова гілка влади*. 2016. URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsen.nsf/0/5D3C2F2451017804C2257558003C2694?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=5D3C2F2451017804C2257558003C2694&Count=500&>

156. Сухарев. А. Я. Большой юридический словарь. Москва: ИНФРА-М, 2003. 704 с.

157. Тертична Е. В. Місце та роль органів судової влади в механізмі "стримування і противаг" у системі розподілу влади України. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2013. Вип. 11. С. 211-215.

158. Толкачев К. Б. Органы внутренних дел в механизме обеспечения личных конституционных прав и свобод граждан: моногр. Министерство внутренних дел СССР, Уфимская высшая школа. Уфа: Уфимская ВШ МВД СССР, 1991. 168 с.

159. У професійності немає статі. Юридична газета. 2016. URL: <http://jur-gazeta.com/interview/u-profesiynosti-nemae-stati.html>
160. Уварова О. О. Роль принципів права у процесі правозастосування: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01; Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Х., 2009. 210 с.
161. Хто стане новими суддями місцевих судів? *Центр демократії та верховенства права*. 2017. URL: <http://cedem.org.ua/news/hto-stane-novymy-suddyamy-mistsevyh-sudiv/>
162. Черновський О. К. Психологічна особливість суддівської діяльності. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією* (теорія і практика). 2009. Вип. 20. С. 147-151.
163. Чи повинні помічники суддів подавати е-декларації? Київський районний суд міста Одеси. 2017. URL: <https://kievskisud.od.ua/press-department/all-news/4266-chi-povinni-pomichniki-suddiv-podavati-e-deklaratsiji>
164. Чи поширюються вимоги закону «Про запобігання корупції» на помічників суддів? *Закон і бізнес*. 2017. URL: http://zib.com.ua/ua/127132-chi_e_pomichnik_suddi_posadovoyu_osoboyu_na_yaku_rozpovsyudz.html
165. Чижмарь К. І. Організація та діяльність нотаріату в Україні: загальні засади конституційно-правового статусу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Випуск 29. С. 119–123.
166. Чуприна Ю. Ю. Місце судової гілки влади в системі державної влади України. *Державне будівництво*. 2010. № 1.
167. Шемшученко Ю. С. Юридична енциклопедія: в 6 т. Київ: Українська енциклопедія, 2003. Т. 5: П-С. 2003. 736 с.
168. Шлях до суддівства: у помічників суддів 9 місяців фори перед юристами-практиками. *Чесно*: інформаційний веб-портал. 2017. URL: <http://chesnosud.org/analytics/shlyah-do-suddivstva-u-pomichnykiv-suddiv-9-misyatsiv-fory-pered-yurystamy-praktykamy/>
169. Шпенюв Д. Ю. Суб'єктивні права та юридичні обов'язки суддів як носіїв судової влади в Україні. *Наше право*. 2014. № 10. С. 43-48.

170. Шпенова П. Ю. Завдання та функції апарату суду, їх значення в організаційному забезпеченні судової діяльності. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 5. С. 132-140.

171. Шпенова П. Ю. Загальні засади формування кадрів для апарату суду. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 134. С. 182-189.

172. Шувалова Н. Н. Этика государственной и муниципальной службы: учебник и практикум для академического бакалавриата. Москва: Юрайт. 2016. 405 с.

173. Що таке патронатна служба у суді? *Судова гілка влади*. 2017. URL: <https://kr.cn.court.gov.ua/sud2510/pres-centr/news/339885/>

174. Щодо напрямів підвищення якості надання адміністративних послуг населенню в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень. 2016. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1508/>

175. Як ВС може стати платформою для захисту та об'єднання помічників служителів Феміди. *Закон і бізнес*. 2017. URL: http://zib.com.ua/ua/131051-yak_vs_mozhe_stati_platformoyu_dlya_zahistu_pomichnikov_sudd.html

176. Як працівники суду борються за гідну заробітну плату? Київський районний суд міста Одеси. 2016. URL: <https://kievskisud.od.ua/press-department/all-news/2609-yak-pratsivniki-suduboryutsya-za-gidnu-zarobitnu-platu>

177. Яновська О. Г. Забезпечення дотримання розумних строків на стадії підготовчого провадження. *Актуальні проблеми застосування та реалізації положень КПК України*. № 1. 2016. С. 64-69.

178. Яремко В., Сліпушко О. Новий словник української мови. Київ: Аконіт, 2008. 928 с.

179. Asystenci sędziów. *Asystentsedziego*. 2017. URL: <http://www.asystentsedziego.org/asystenci-sedziow/>

180. Benefits. U.S. Courts. 2017. URL: <http://www.uscourts.gov/careers/benefits>

181. Beruf Als Rechtspfleger - arbeiten in der justiz. *Karista*. 2017. URL: <http://www.karista.de/berufe/rechtspfleger/>
182. Bezzubov D.O. Administrative public safety regimes in the European Union. Proceedings of the National Aviation University: № 2. 2017. 161-164 p.
183. Careers. The Supreme Court of the United Kingdom. 2017. URL: <https://www.supremecourt.uk/careers.html>
184. Greffier dans la justice judiciaire française. Wikipedia. 2017. URL: https://fr.wikipedia.org/wiki/Greffier_dans_la_justice_judiciaire_fran%C3%A7aise
185. Job Details for Judicial Law Clerk. U.S. Courts. 2017. URL: <http://www.uscourts.gov/careers/current-job-openings/89830>
186. Judicial Assistant Duties. CAREERTREND. 2016. URL: <https://careertrend.com/judicial-assistant-duties-6482.html>
187. Judicial Assistant Duties. THE NEST. 2016. URL: <https://woman.thenest.com/judicial-assistant-duties-21558.html>
188. Judicial Assistant: Job Description, Duties and Salary. STUDY.COM. 2017. URL: https://study.com/articles/Judicial_Assistant_Job_Description_Duties_and_Salary.html
189. Judicial assistants in the Court of Appeal Civil Division. *Judiciary.Gov.UK*. 2017. URL: <https://www.gov.uk/guidance/judicial-assistants-in-the-court-of-appeal-civil-division#apply-to-be-an-assistant>
190. Judicial Assistants in the Court of Appeal. *Judiciary.Gov.UK*. 2017. URL: <https://www.judiciary.gov.uk/you-and-the-judiciary/going-to-court/court-of-appeal-home/judicial-assistants-in-the-court-of-appeal/>
191. Judicial Assistants Pilot Scheme. *The Supreme Court of the United Kingdom*. 2017. URL: <https://www.judiciary.gov.uk/announcements/judicial-assistants-pilot-scheme/>
192. Judicial clerkship. *Legallypediah*. 2017. URL: https://www.legallyindia.com/wiki/Judicial_clerkship

193. Law Clerk Program. *Federal Court of Appeal*. 2017. URL: http://cas-cdc-www02.cas-satj.gc.ca/portal/page/portal/fca-caf_eng/lcp-paj_eng#duties
194. Law clerk. Wikipedia: free-content encyclopedia. 2017. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Law_clerk#Canada
195. Law Clerk-cum-Research Assistant. *Glassdoor*. 2017. URL: https://www.glassdoor.com/Job/india-law-clerk-jobs-SRCH_IL.0,5_IN115_KO6,15.htm?srs=TAB_OVER_SALARY_SEARCH
196. Le greffier, un officier public et ministériel infogreffe. *Infogreffe*. 2017. URL: <https://www.infogreffe.fr/roles-des-greffes.html>
197. Rachel Barrett. A day in the life of a judicial assistant. *Ukscblog*. 2017. URL: <http://ukscblog.com/a-day-in-the-life-of-a-judicial-assistant-rachel-barrett/>
198. Rechtspfleger. *Berlin.De*. 2017. URL: <http://www.berlin.de/rechthaber-gesucht/berufe/rechtspflegerin/aufgabenbereiche/>
199. Rechtspfleger. Wikipedia. 2017. URL: <https://de.wikipedia.org/wiki/Rechtspfleger>
200. Teisėjo padėjėjas. Wikipedia. 2017. URL: https://lt.wikipedia.org/wiki/Teis%C4%97jo_pad%C4%97j%C4%97jas
201. Who Works for the Judiciary? *U.S. Courts*. 2017. URL: <http://www.uscourts.gov/careers/who-works-judiciary>
202. Winston Erika. Job description for a judicial assistant. CAREERTREND. 2017. URL: <https://careertrend.com/about-6701087-job-description-judicial-assistant.html>

ДОДАТКИ

Додаток А

БЛАНК
соціологічного опитування громадян щодо проблем
у сфері діяльності помічника судді

Шановний респонденте! Вашій увазі надається бланк соціологічного опитування щодо проблем у сфері діяльності помічника судді. Опитування є анонімним, відповідно просимо Вас надати правдиві відповіді. На кожне питання треба надати відповідь – наприклад, «Так» або «Ні» у графі навпроти шляхом постановлення позначки (наприклад, «+», або «V»). Результати Вашої активної громадянської позиції буде використано для розроблення рекомендацій щодо покращення сфери діяльності помічника судді в Україні.

Дякуємо Вам за участь!

Чи ефективна посада помічника судді?	
Так	Ні
Чи необхідно розширити коло повноважень помічника судді?	
Так	Ні
Як ви оцінюєте діяльність помічника судді у сфері надання адміністративних послуг у суді?	
Позитивно	Негативно
Чи варто впроваджувати європейські стандарти у площині адміністративно-правового статусу помічника судді?	
Так	Ні
Чи варто посилити адміністративну відповідальність за порушення законодавства у сфері діяльності помічника судді?	
Так	Ні

РЕЗУЛЬТАТИ

соціологічного опитування громадян України щодо проблем у сфері діяльності помічника судді

Вибірковим анкетуванням було охоплено 724 респонденти. Час проведення анкетування – перше півріччя 2016 і перше півріччя 2017 року. 16% респондентів відмовилися відповідати на питання з причин браку часу та роздратованості, викликаной складною ситуацією в державі.

Чи ефективна посада помічника судді?	
Так	Ні
92%	8%
Чи необхідно розширити коло повноважень помічника судді?	
Так	Ні
72%	28%
Як ви оцінюєте діяльність помічника судді у сфері надання адміністративних послуг у суді?	
Позитивно	Негативно
64%	36%
Чи варто впроваджувати європейські стандарти у площині адміністративно-правового статусу помічника судді?	
Так	Ні
70%	30%
Чи варто посилити адміністративну відповідальність за порушення законодавства у сфері діяльності помічника судді?	
Так	Ні
86%	14%

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ***які засвідчують основні наукові результати дисертації:***

1. Панчук В.А. Адміністративні обов'язки помічника судді. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2015. № 2. С. 145-150.
2. Панчук В.А. Місце і роль помічника судді в судовій гілці влади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2016. Випуск 41. Т. 3. С. 84-89.
3. Панчук В.А. Принципы деятельности помощника судьи. *Право и Политика*. 2016. № 4. С. 77-82. (Киргизія).
4. Панчук В.А. Завдання та функції помічника судді. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск № 2. Том 3. С. 178-183.
5. Панчук В.А. Адміністративні права помічника судді. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 2. Т. 3. С. 112-117.
6. Панчук В.А. Поняття адміністративно-правового статусу помічника судді. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Випуск № 5. С. 101-109.
7. Панчук В.А. Зарубежный опыт определения статуса помощника судьи. *Право и Закон*. 2017. № 3. С. 107-112. (Киргизія).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Панчук В.А. Теоретичні аспекти визначення морально-етичних принципів діяльності помічника судді. *Сучасні погляди на актуальні питання правових наук*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 27-28 листопада 2015 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. С. 122-123.

9. Панчук В.А. Проблематика визначення ролі помічника судді в судовій владі. *Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 6-7 травня 2016 р.). Дніпропетровськ: ГО «Правовий світ», 2016. С. 104-106.

10. Панчук В.А. Завдання помічника судді: проблематика визначення. *Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 10-11 лютого 2017 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 77-79.

ПРОЕКТ

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо накладення адміністративної відповідальності за призначення на посаду помічника судді проти волі судді

Верховна Рада України п о с т а н о в л я є:

І. Внести до Кодексу України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – додаток до №51. – Ст.1122) такі зміни й доповнення:

– доповнити статтею 188-49 «Призначення на посаду помічника судді проти волі судді», виклавши її в такій редакції: «примушування у будь-який спосіб прийняти суддею пропозицію призначення на посаду помічника судді особи проти його волі – тягне за собою накладення штрафу від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку впродовж року було піддано адміністративному стягненню за таке саме правопорушення, – тягнуть за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із позбавленням права обіймати адміністративну посаду відповідного суду строком на один рік».

ІІ. Цей закон набирає чинності з дня його опублікування.

**Голова
Верховної Ради України А.В. ПАРУБІЙ**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо накладення адміністративної відповідальності за призначення на посаду помічника судді проти волі судді»

1. Обґрунтування необхідності прийняття акта

З метою попередження порушення права судді на вільний добір власного помічника потрібно передбачити адміністративну відповідальність за призначення на посаду помічника судді проти волі судді.

Законопроект позитивно вплине на попередження правопорушень на реалізацію права судді самостійно здійснювати добір помічників.

2. Цілі й завдання прийняття акта

Провідним завданням проекту є посилення адміністративної відповідальності за призначення на посаду помічника судді проти волі судді.

Тому цим проектом пропонуються такі зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – додаток до №51. – Ст.1122): 1) доповнити статтею 188-49 «Призначення на посаду помічника судді проти волі судді», виклавши її в такій редакції: «примушування у будь-який спосіб прийняти суддею пропозицію призначення на посаду помічника судді особи проти його волі – тягне за собою накладення штрафу від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку впродовж року було піддано адміністративному стягненню за таке саме правопорушення, – тягнуть за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із позбавленням права обіймати адміністративну посаду відповідного суду строком на один рік».

3. Правові аспекти

Проект Закону відповідає Конституції України та іншим актам вищої юридичної сили, узгоджується з актами такої самої юридичної сили, не належить до сфери правового регулювання Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, пріоритетних сфер адаптації законодавства України до *acquis communautaire*, не потребує проведення гендерно-правової експертизи.

Нормативно-правовими актами в цій сфері правового регулювання є:

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР;

Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005;

Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х;

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII;

Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII.

4. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація проекту Закону не потребує додаткових видатків державного бюджету.

5. Регіональний аспект

Проект Закону не стосується питань розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

6. Запобігання дискримінації

У проекті Закону відсутні положення, які містять ознаки дискримінації.

7. Запобігання корупції

У проекті Закону відсутні правила і процедури, які можуть містити ризики вчинення корупційних правопорушень.

8. Громадське обговорення

Проект Закону не потребує проведення консультацій з громадськістю.

9. Оцінювання регуляторного впливу

Проект Закону не є регуляторним актом.

10. Вплив реалізації акта на ринок праці

Реалізація проекту Закону не має впливу на ринок праці.

11. Прогноз результатів

Прийняття положень законопроекту попередить правопорушення у сфері реалізації права судді на самостійний вибір помічника судді. Окрім того цей проект Закону в цілому захистить права суддів, помічників суддів, громадськості та суспільства.

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ
до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих
актів України щодо накладення адміністративної відповідальності за
призначення на посаду помічника судді проти волі судді»

Зміст положення (норми) чинного акта законодавства	Зміст положення (норми) проекту акта
---	---

Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X	
<i>відсутня</i>	Ст. 188⁻⁴⁹. Призначення на посаду помічника судді проти волі судді. Примушування у будь-який спосіб прийняти суддею пропозицію призначення на посаду помічника судді особи проти його волі – тягне за собою накладення штрафу від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку впродовж року було піддано адміністративному стягненню за таке саме правопорушення, – тягнуть за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із позбавленням права обіймати адміністративну посаду відповідного суду строком на один рік».

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова
Приморського районного суду м. Одеси

С. М. Кічмаренко

від «*15*» *листопада* 2017 р.

АКТ

упровадження результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук Панчука Владислава Анатолійовича з теми «Адміністративно-правовий статус помічника судді в Україні» у правозастосовну діяльність Приморського районного суду м. Одеси

Комісією було розглянуто результати використання матеріалів дисертаційного дослідження з теми «Адміністративно-правовий статус помічника судді в Україні» Панчука Владислава Анатолійовича. Під час обговорення наданих матеріалів комісією було констатовано, що окремі положення вказаного вище дослідження було використано в правозастосовну діяльність, а саме для розроблення методичних рекомендацій щодо взаємодії помічника судді з суддями та іншими особами апарату суду, підвищення правової культури та правосвідомості помічників суддів та інших осіб апарату суду.

ВИСНОВОК

Результати дисертаційного дослідження з теми «Адміністративно-правовий статус помічника судді в Україні» Панчука Владислава Анатолійовича вважати впровадженими у правозастосовну діяльність Приморського районного суду м. Одеси.

Члени комісії:

Заступник Голови
Приморського районного суду м. Одеси

В. М. Коваленко

Керівник апарату
Приморського районного суду м. Одеси

І. Я Німас

Заступник керівника апарату
Приморського районного суду м. Одеси

Л. В. Чуков

Директор
Науково-дослідного інституту
публічного права
доктор юридичних наук, професор
В.В. Галунько

«_____» _____ р.

АКТ

впровадження результатів дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук Панчука Владислава Анатолійовича на тему «Адміністративно-правовий статус помічника судді в Україні» у науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту публічного права

Комісія Інституту склала цей акт про те, що матеріали дисертації Панчука Владислава Анатолійовича на тему «Адміністративно-правовий статус помічника судді в Україні» (на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній роботі наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права, та використовуються Інститутом в межах реалізації тем наукових досліджень «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495), «Адміністративно-правове забезпечення розвитку судової влади в Україні» (номер державної реєстрації 0117U004649).

Використання результатів дисертації сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової діяльності наукових працівників наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права.

ВИСНОВОК

Результати дисертаційного дослідження Панчука Владислава Анатолійовича на тему «Адміністративно-правовий статус помічника судді в Україні» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук вважати впровадженими в науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права.

Завідувач відділу науково-правових експертиз та
законопроектних робіт, кандидат юридичних наук

 К.М. Куркова

Завідувач відділу проблем захисту суб'єктів
публічно-правових відносин, кандидат юридичних наук

 В.Ю. Оксін

Завідувач відділу аспірантури та докторантури

 О.М. Бериславська

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Науково-дослідного
інституту публічного права
д.ю.н., професор

В. В. Галуцько

від «28» листопада р.

АКТ

упровадження результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук Панчука Владислава Анатолійовича з теми «Адміністративно-правовий статус помічника судді в Україні» у навчальний процес відділу проблем публічного права Науково-дослідного інституту публічного права

Комісією Відділу було розглянуто результати використання матеріалів дисертаційного дослідження з теми «Адміністративно-правовий статус помічника судді в Україні» Панчука Владислава Анатолійовича. Під час обговорення наданих матеріалів комісією було констатовано, що окремі положення дослідження було використано в розробленні лекційних курсів з дисциплін: «Проблеми теорії адміністративного права» та «Проблеми адміністративно-правового забезпечення у сфері реформування місцевих судів в Україні», при підготовці відповідних підручників, навчальних посібників.

ВИСНОВОК: результати дисертаційного дослідження з теми «Адміністративно-правовий статус помічника судді в Україні» Панчука Владислава Анатолійовича вважати впровадженими в навчальний процес відділу проблем публічного права Науково-дослідного інституту публічного права з дисциплін «Проблеми теорії адміністративного права» та «Проблеми адміністративно-правового забезпечення у сфері реформування місцевих судів в Україні».

Члени комісії:

Старший науковий співробітник,
кандидат юридичних наук

К.М. Куркова

Науковий співробітник

О.М. Бериславська